

T.C.
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FİNANS VE BANKACILIK ANA BİLİM DALI

**KARAPARA
VE TÜRKİYE'DE KARAPARANIN AKLANMASI
İLE MÜCADELE**

Yüksek Lisans Tezi

UĞUR DÖNMEZ

İstanbul, 2010

T.C.
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FİNANS VE BANKACILIK ANA BİLİM DALI

**KARAPARA
VE TÜRKİYE'DE KARAPARANIN AKLANMASI
İLE MÜCADELE**

Yüksek Lisans Tezi

UĞUR DÖNMEZ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. MEHMET HÜSEYİN BİLGİN

İstanbul, 2010

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	:	Uğur Dönmez
Anabilim Dalı	:	Finans ve Bankacılık
Tez Danışmanı	:	Doç. Dr. Mehmet Hüseyin Bilgin
Tez Türü ve Tarihi	:	Yüksek Lisans – 2010
Anahtar Kelimeler	:	Karapara, Suç Gelirleri, Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerleri

ÖZET

Karaparanın tarihi gelişimine bakıldığında uluslararası literatüre, öncelikle para aklama (money laundering) kavramının yerleştiği görülmektedir. Bu kavram söz konusu kazancın bir suçtan elde edildiğini, dolayısı ile kara olduğunu ve kullanılabilmek için aklanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu konudaki uluslararası mevzuatta ise karapara kavramı yerine suç geliri ya da suçtan elde edilen kazanç gibi kavramlar kullanılmaktadır. Örneğin FATF 40 tavsiyesinde karapara aklama (money laundering) kavramı ve suç gelirleri (proceeds from crime) kavramları kullanılmaktadır. Esasında hem karapara hem de suç geliri kavramları aynı anlamı içermektedir.

Türk Hukuku'nda da benzer şekilde, suç geliri yada 5549 sayılı Kanun'un dediği gibi "suçtan kaynaklanan malvarlığı değerleri" kavramı kullanılmaktadır. Hukuki düzenlemelerde, karapara kavramı kullanılmıyor olsa dahi aklama kavramı kullanılmaya devam etmektedir. Bunun nedeni, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin, kara bir para olduğunun ve kullanılabilmesi için ancak aklanması gerektiğinin en iyi şekilde bu kavramla ifade edilebilmesidir. Kaldı ki karapara ile mücadele sadece hukuki düzenlemeler ile değil ulusal ve uluslararası bir işbirliği ve mutabakat ile başarıya ulaşabilecek bir konudur. Dolayısıyla bu çalışmada suçtan kaynaklanan malvarlığı değerleri yerine, genel kullanıma uygun olarak karapara kavramı kullanılmıştır.

Bu çalışmada karapara ve karaparanın aklanmasıyla mücadele konuları ulusal ve uluslararası yönleriyle ele alınmakta, bu konudaki gelişme ve düzenlemeler incelenmektedir.

GENERAL INFORMATION

Name and Surname	:	Uğur Dönmez
Field	:	Finance and Banking
Supervisor	:	Associate Professor Mehmet Hüseyin Bilgin
Degree Awarded and Date	:	Master – 2010
Key Words	:	Black Money, Criminal Proceeds, Proceeds of Crime, Proceeds from Crime

ABSTRACT

In the view of the historical development of black money, it can be found out that, first the term, “money laundering” has took place in international literature. The term expresses, that such proceeds have been derived from a crime and therefore they are black and therefore they have to be cleaned (laundered) in order to be used again. Instead of black money, the terms like “criminal proceeds” or “proceeds from crime” are being used in International Law. For example, in the 40 Recommendations of FATF, the terms “money laundering” and “proceeds from crime” are being used. In fact both black money and proceeds from crime cover the same meanings.

Similarly in Turkish Law, the terms “criminal proceeds” or as mentioned in the Law No 5549 “proceeds from crime” are used. Though the term black money has not been used in legislation, the term money laundering is still being used. The reason for this is; it is the best way to tell that proceeds from crime is a black money and has to be laundered in order to be used again safely. Moreover the success of the fight against money laundering depends on not only legislation but both national and international consensus. Consequently in this study, the term black money is used instead of proceeds from crime in accordance with the common use of the term.

In this study, black money and anti money laundering issues are handled in national and international aspects, and developments and regulations on this topic are investigated.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLO VE ŞEKİL LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. KARAPARANIN TANIMI NEDENLERİ VE ETKİLERİ.....	3
1.1.1. Karapara ve Kayıt Dışı Ekonominin Tanımı.....	3
1.1.2. Kayıt Dışı Ekonominin Nedenleri.....	6
1.1.2.1. Yapısal Nedenler.....	6
1.1.2.2. Ekonomik ve Mali Nedenler.....	7
1.1.2.3. Hukuki ve İdari Nedenler.....	8
1.1.2.4. Psikolojik, Sosyal ve Kültürel Nedenler.....	11
1.1.2.5. Siyasal Nedenler.....	11
1.1.3. Kayıt Dışı Ekonominin Ekonomik, Mali ve Sosyal Sonuçları... 12	
1.1.3.1. Ekonomik Sonuçları.....	13
1.1.3.2. Mali Sonuçları.....	14
1.1.3.3. Sosyal Sonuçları	14
1.1.4. Karaparanın Ekonomik ve Sosyal Sonuçları.....	15
1.1.4.1. Para Talebinde İstikrarsızlık	16
1.1.4.2. Döviz, Menkul Kıymet ve Gayrimenkul Piyasasında İstikrarsızlık.....	16
1.1.4.3. Uzun Vadede Büyüme Oranında Düşme.....	17
1.1.4.4. Uluslararası Sermayenin Ülkeyi Terk Etmesi.....	17
1.1.4.5. Gelir Dağılımında Bozukluk.....	17
1.1.4.6. Vergi Tahsilatında Düşüş.....	17
1.1.4.7. Karaparanın Küresel Ekonomik Etkileri.....	18
1.1.4.8. Karaparanın Ekonomik Yapı Üzerindeki Etkileri.....	18
1.1.4.9. Karaparanın Sosyal Etkileri	18
1.2. KARAPARANIN AKLANMASI VE KARAPARANIN AKLANMASI İLE MÜCADELE.....	19
1.2.1. Karaparanın Aklanması.....	19
1.2.2. Karaparanın Aklanması İle Mücadele.....	22
1.3. KARAPARA AKLAMANIN AŞAMALARI.....	23
1.3.1. Yerleştirme (Placement) Aşaması.....	24
1.3.2. Ayırıştırma (Layering) Aşaması.....	25
1.3.3. Bütünleştirme (Integration) Aşaması.....	26
1.4. AKLAMA YÖNTEMLERİ.....	27

1.4.1. Nakit Para Kaçakçılığı İle Aklama.....	27
1.4.2. Bankalar, Banka Temsilcilikleri ve Diğer Finans Kurumları Kullanılarak Aklama.....	28
1.4.3. Şirinler Yöntemi (Mantarlama Yöntemi).....	29
1.4.4. Parçalama Yöntemi.....	30
1.4.5. Oto Finans Borç Yöntemi (Loan-Back).....	30
1.4.6. Resmi Olmayan Havale Sistemleri (Informal Money Transfer Systems) İle Aklama	31
1.4.7. Vergi Cennetleri ve Kıyı Bankacılığı İle Aklama.....	33
1.4.8. Tabelâ Bankaları (Shell Banks) İle Aklama.....	34
1.4.9. Döviz Büroları İle Aklama.....	35
1.4.10. Göstermelik Şirketler (Nakit Para Kullanılan İşyerleri).....	36
1.4.11. Tabelâ Şirketleri (Paravan Şirketler).....	36
1.4.12. Sahte veya Yanıltıcı Fatura (Hayali İthalat, İhracat).....	37

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KARAPARA OLGUSU

2.1. TÜRKİYE’DE KARAPARA KAVRAMI.....	39
2.1.1. Türkiye’de Karaparanın Nedenleri.....	40
2.1.2. Karapara Kavramı ve Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerleri Kavramı.....	41
2.2. TÜRKİYE’DE KAYITDIŞI EKONOMİ VE KARAPARANIN BOYUTLARI.....	44
2.2.1. Kayıtdışı Ekonomiye Ölçme Yöntemleri.....	44
2.2.1.1. Kayıtdışı Ekonomiye Doğrudan Ölçme Yöntemleri....	44
2.2.1.2. Kayıtdışı Ekonomiye Dolaylı Ölçme Yöntemleri.....	45
2.2.1.2.1. GSMH Yaklaşımı.....	45
2.2.1.2.2. İstihdam Yaklaşımı.....	46
2.2.1.2.3. Parasalcı Yaklaşım.....	46
2.2.1.2.4. Vergi İncelemeleri Yoluyla Ölçme Yaklaşımı.	47
2.2.2. Türkiye’deki Kayıtdışı Ekonominin Boyutlarını Ölçmeye Yönelik Çalışmalar.....	47
2.2.3. Türkiye’de Karaparanın Boyutu.....	50
2.2.3.1. Adli Soruşturmalara Dayalı Olarak Türkiye’deki Karapara Miktarının Tahmini.....	50
2.2.3.2. Kayıtdışı Ekonomi Büyüklüğüne Dayalı Olarak Türkiye’deki Karapara Miktarının Tahmini.....	54
2.2.3.3. Suç İstatistikleri Yoluyla Türkiye’de Aklanan Karapara Miktarının Tahmini.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARAPARANIN AKLANMASIYLA MÜCADELENİN ULUSLARARASI BOYUTU

3.1. KARAPARANIN DÜNYADAKİ BOYUTUYLA İLGİLİ GÖRÜŞLER.....	56

3.2. KARAPARANIN AKLANMASIYLA MÜCADELE ALANINDA ULUSLARARASI BOYUT	57
3.3. KARAPARANIN AKLANMASIYLA MÜCADELE ALANINDA ULUSLARARASI KURULUŞLAR VE ÇALIŞMALARI.....	58
3.3.1. Mali Eylem Görev Gücü (FATF).....	58
3.3.1.1. FATF 40 Tavsiye Kararı.....	59
3.3.1.2. FATF 9 Özel Tavsiye Kararı.....	60
3.3.1.3. FATF AML/CFT Metodolojisi.....	60
3.3.1.4. İşbirliği Yapmayan Ülkeler ve Bölgeler (Non-cooperative Countries and Territories – NCCT) Listesi... 61	
3.3.1.5. FATF Benzeri Bölgesel Kuruluşlar.....	62
3.3.1.5.1. Karayipler Mali Eylem Görev Gücü (CFATF)..62	
3.3.1.5.2. Amerika Kıtası Devletler Örgütü (OAS).....	62
3.3.1.5.3. Karapara Aklama Üzerine Asya/Pasifik Grubu (APG).....	63
3.3.1.5.4. Karapara Aklamaya Karşı Doğu ve Güney Afrika Grubu (ESAAMLG).....	63
3.3.1.5.5. Güney Amerika Mali Eylem Görev Gücü (GAFISUD).....	63
3.3.1.5.6. Bankacılık İdarelerinin Kıyı Bankacılığı Grubu (OBSB).....	64
3.3.2. Birleşmiş Milletler (BM).....	64
3.3.2.1. Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1988 Viyana Sözleşmesi).....	66
3.3.2.2. Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Sözleşmesi (New York Sözleşmesi).....	67
3.3.2.3. Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Palermo Sözleşmesi).....	68
3.3.3. Avrupa Konseyi (AK) ve Pompidou Grubu.....	68
3.3.3.1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin “Suç Kaynaklı Paranın Saklanması ve Transferlerine İlişkin Tedbirler Hakkındaki R(80) 10 Sayılı Tavsiye Kararı	69
3.3.3.2. Suç Kaynaklı Gelirlerin Aklanması, Aranması, Zapt Edilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi (1990 Strazburg Sözleşmesi).....	70
3.3.3.3. Avrupa Konseyi Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi, Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanı Sözleşmesi.....	71
3.3.4. Avrupa Birliği (AB).....	72
3.3.4.1. 91/308/EEC Sayılı Konsey Direktifi (Mali Sistemin Karaparanın Aklanması Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesi Hakkındaki Konsey Direktifi).....	72
3.3.4.2. 2001/97 Sayılı Konsey Direktifi.....	73
3.3.4.3. 2005/60/EC Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi.....	74
3.3.5. Basel Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision)... 74	

3.3.5.1. Basel Komitesi İlkeler Bildirisi.....	75
3.3.6. Interpol.....	76
3.3.7. Egmont Grubu.....	76
3.3.8. Wolfsberg Grubu.....	77
3.4. KARAPARANIN AKLANMASI İLE MÜCADELEDE BAZI ÜLKE ÖRNEKLERİ.....	78
3.4.1. ABD.....	78
3.4.2. İngiltere.....	80
3.4.3. Fransa.....	82
3.4.4. Almanya.....	83
3.4.5. Japonya.....	85
3.5. KARAPARANIN AKLANMASI İLE MÜCADELENİN ORTAK NOKTALARI.....	86
3.5.1. Müşterini Tanı İlkesi.....	86
3.5.2. Kayıtların Saklanması.....	87
3.5.3. Nakit İşlem Bildirimi.....	87
3.5.4. Şüpheli İşlem Bildirimi.....	87
3.5.5. Mali İstihbarat Birimleri.....	88
3.5.6. Diğer Ülkelerle İşbirliği.....	89

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KARAPARA AKLAMAYLA MÜCADELE

4.1. KARAPARANIN AKLANMASI İLE ULUSLARARASI MÜCADELEDE TÜRKİYE.....	91
4.1.1. Karaparanın Aklanması ile Mücadele Kapsamında Türkiye Tarafından Üye Olunan Uluslararası Kuruluşlar ve İmzalanan Uluslararası Sözleşmeler.....	91
4.1.2. Karaparanın Aklanması ile Mücadele Kapsamında Türkiye Tarafından İmzalanan İkili ve Çoklu Sözleşmeler.....	92
4.2. KARAPARANIN AKLANMASI İLE MÜCADELE KAPSAMINDA TÜRKİYE’DE YAPILAN HUKUKİ DÜZENLEMELER.....	95
4.2.1. 4208 Sayılı Kanun Öncesi Durum.....	95
4.2.2. 4208 Sayılı Kanun.....	96
4.2.3. 5237 Sayılı TCK.....	97
4.2.4. 5549 Sayılı Kanun.....	99
4.3. TÜRKİYE’DE CEZA HUKUKU TEDBİRLERİ BAKIMINDAN KARAPARANIN AKLANMASI İLE MÜCADELENİN İNCELENMESİ.....	101
4.3.1. Müsadere.....	101
4.3.2. Öncül Suçlar.....	103
4.3.3. Müeyyideler.....	103
4.4. TÜRKİYE’DE ÖNLEYİCİ TEDBİRLER BAKIMINDAN KARAPARANIN AKLANMASI İLE MÜCADELENİN İNCELENMESİ.....	105
4.4.1. Kimlik Tespiti Yükümlülüğü.....	105
4.4.2. Nakit İşlem Bildirimi.....	106
4.4.3. Şüpheli İşlem Bildirimi.....	107
4.4.4. Uyum Görevlisinin Atanması.....	108

4.5. TÜRKİYE’DE KARAPARANIN AKLANMASI İLE İLGİLİ FAALİYET GÖSTEREN KURUM VE KURULUŞLAR.....	109
4.5.1. Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK).....	109
4.5.2. Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu (MSMKK)....	110
SONUÇ	112
KAYNAKÇA	116

TABLO VE ŞEKİL LİSTESİ

		Sayfa No
Şekil 1	: Kayıt Dışı Ekonomi ve Suç Ekonomisi İlişkisi.....	5
Tablo 1	: Kayıt Dışı Ekonominin Břyřklřđđ ile İlgili Tahminler....	49
Tablo 2	: Őřpheli İŞlem Bildirimi Sayıları ve Kaynaklarına Gşre Dağılımı.....	51
Tablo 3	: Savcılıklar Tarafından Yapılan İnceleme Taleplerinin Yıllara Gşre Dağılımı.....	52
Tablo 4	: Diğer Bildirimlerin Sayıları ve Kaynaklarına Gşre Dağılımı.....	52
Tablo 5	: Aklama Suç Duyurularının Talep/İhbar Kaynaklarına Gşre Dağılımı.....	53
Tablo 6	: Aklama Suçu Duyurularının Őncřl Suçlara Gşre Dağılımı	53

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AK	Avrupa Konseyi
AML/CFT	The Anti-Money Laundering/Combating Terrorist Financing (Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadele)
BKA	Bundeskriminalamt (Almanya Federal Suç Polis Örgütü)
BM	Birleşmiş Milletler
CFATF	Caribbean Financial Action Task Force (Karayipler Mali Eylem Görev Gücü)
FATF	Financial Action Task Force (Mali Eylem Görev Gücü)
FinCEN	Financial Crimes Enforcement Network (ABD Mali İstihbarat Birimi)
FIU	Financial Intelligence Unit (Mali İstihbarat Birimi)
FSA	Financial Services Authority (İngiltere Finansal Hizmetler İdaresi)
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
JAFIC	Japan Financial Intelligence Center (Japonya Mali İstihbarat Birimi)
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOM	Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı
MASAK	Mali Suçları Araştırma Kurulu
MSMKK	Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu
NCIS	National Criminal Intelligence Service (İngiltere Ulusal Suç İstihbarat Servisi)
MİB	Mali İstihbarat Birimi
OECD	Organisation for Economic Co-Operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)
SOCA	Serious Organised Crime Agency (İngiltere Ciddi Organize Suç Örgütü)
ŞİB	Şüpheli İşlem Bildirimi
TCK	Türk Ceza Kanunu
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime (Birleşmiş Milletler Suç Önleme ve Uyuşturucu Kontrol Ofisi)

GİRİŞ

Yasadışı yollardan elde edilen her türlü geliri ifade eden karapara ile bu gelirlerin kaynağını gizleyerek, yasal yollarla elde edilmiş gibi göstermek amacıyla yapılan her türlü faaliyeti ifade eden karaparanın aklanması son otuz yıldır uluslararası gündemde yer bulan kavramlardır.

Karaparanın aklanmasına karşı gerek uluslararası gerekse ulusal mücadelenin gelişimi ağırlıklı olarak hukuki düzenlemeler çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bu kapsamda öncelikle karapara ve karaparanın aklanması ile ilgili tanımlara yer veren, bir suç olarak aklamayı ele alan uluslararası düzenlemeler ortaya çıkmış, söz konusu hukuki düzenlemeler çerçevesinde ülkeler kendi ulusal mücadele sistemlerini geliştirmişlerdir.

Türkiye’de karaparanın aklanmasıyla mücadele 1991 yılında Türkiye’nin FATF’ye üye olması ile başlamış, bu kapsamda yapılan yasal düzenlemelerle karapara ve karaparanın aklanmasıyla mücadelenin esasları belirlenmiştir. Bu nedenle karapara ve karaparanın aklanması ile mücadelenin ulusal ve uluslararası yönleriyle ele alındığı bu çalışmada ağırlıklı olarak hukuki düzenlemeler üzerinde durulmuş, araştırma yöntemi olarak literatür taraması kullanılmıştır.

Karapara ile kayıt dışı ekonomi kavramları benzer ve iç içe geçmiş kavramlar olması nedeniyle sıklıkla karıştırılabilmektedir. Benzer şekilde karaparanın aklanmasıyla mücadele ile terörizmin finansmanıyla mücadele konuları birlikte gelişen, hukuki düzenlemelerde çoğu zaman birlikte ele alınan kavramlardır. Bu çalışma, karapara ve karaparanın aklanması ile mücadele konularıyla sınırlandırılmış olup, kayıt dışı ekonomi ve terörizmin finansmanı çalışma konusu dışında tutulmuştur.

Dört bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde kavramsal bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde, karaparanın tanımı, nedenleri ve etkileri ele alınarak, karaparanın aklanması ve karaparanın aklanması ile mücadele konuları anlatılmıştır. Ayrıca karapara aklamının aşamaları sıralanarak, en çok bilinen aklama yöntemlerinden bahsedilmiştir.

Türkiye’de karapara olgusunun ele alındığı ikinci bölümde, Türkiye’de karapara varlığının nedenleri anlatılarak, karapara kavramı ile suçtan kaynaklanan malvarlığı kavramları açıklanmıştır. Bu bölümde ayrıca, Türkiye’de kayıt dışı ekonominin ve karaparanın boyutları hakkında yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir.

Karaparanın ve karaparanın aklanması ile mücadelenin uluslararası boyutunun ele alındığı üçüncü bölümde, öncelikle karaparanın dünyadaki büyüklüğü hakkındaki görüşler ortaya konulmuş, ardından karaparanın aklanmasıyla mücadele eden uluslararası kuruluşlar ve bu kuruluşların çalışmaları anlatılmıştır. Bu kapsamda önem arz eden, Mali Eylem Görev Gücü (FATF), Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi (AK), Avrupa Birliği (AB), Basel Komitesi, İnterpol, Egmont Grubu ve Wolfsberg Grubu tarafından yapılan çalışmalar incelenmiş, BM, AK ve AB nezdinde hazırlanan uluslararası sözleşmeler anlatılmıştır. Bu bölümde ayrıca, ABD, İngiltere, Fransa, Almanya ve Japonya’daki uygulamalar incelenerek, karaparanın aklanmasıyla mücadelede öne çıkan noktalar anlatılmıştır.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümü, Türkiye’de karaparanın aklanmasıyla mücadele konusuna ayrılmıştır. Bu bölümde öncelikle, karaparanın aklanmasıyla mücadele konusunda Türkiye tarafından üye olunan uluslararası kuruluşlar ve imzalanan uluslararası sözleşmeler anlatılarak, Türkiye’nin karaparanın aklanmasıyla uluslararası mücadeledeki yeri ortaya konulmuştur. Daha sonra Türkiye’de bu konuda yapılan hukuki düzenlemeler anlatılmış, karaparanın aklanmasıyla mücadele, ceza hukuku tedbirleri bakımından ve önleyici tedbirler bakımından incelenmiştir. Ceza hukuku tedbirleri kapsamında müsadere, öncül suç ve müeyyide konuları, önleyici tedbirler kapsamında kimlik tespiti yükümlülüğü, nakit işlem ve şüpheli işlem bildirim yükümlülükleri ve uyum görevlisinin atanması konuları incelenmiştir. En son olarak Türkiye’de karaparanın aklanmasıyla mücadele konusunda faaliyet gösteren Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) ve Mali Suçlarla Mücadele Kurulu (MSMK) anlatılmıştır.

Konunun genel hatlarıyla değerlendirilmesi ve karaparanın aklanmasıyla daha etkin bir şekilde mücadele edilebilmesi yönündeki tavsiyeler sonuç bölümünde sıralanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. KARAPARANIN TANIMI, NEDENLERİ VE ETKİLERİ

1.1.1. Karapara ve Kayıt Dışı Ekonominin Tanımı

Sözlük anlamıyla “yasa dışı yollardan sağlanan kazanç” olarak tanımlanan¹ karapara uluslararası literatürde suç geliri (proceeds of crime, criminal proceeds), kirli para (dirty money) ye de karapara (black money) terimleri ile de ifade edilmektedir.²

Bir suç nedeniyle ya da bir suç sonucunda elde edilen her türlü ekonomik değere karapara denir. Karaparanın tanımında iki unsur bulunmaktadır. Bunlar suç ve bu suç nedeniyle elde edilen ekonomik değerdir. Suç kavramının ahlaki, sosyal, ekonomik ya da hukuki anlamda algılanış biçimine göre karaparayı çeşitli şekillerde tanımlamak mümkündür.

Ahlaki anlamda karapara, karaparanın en geniş tanımıdır. Mevcut kanunlara aykırı olsun ya da olmasın toplum nazarında ahlaki görülmeyen her türlü faaliyet sonucunda elde edilen gelir ahlaki anlamda karapara olarak nitelendirilebilir. Sosyal anlamda karapara, toplumsal hayata doğrudan ya da dolaylı zarar veren faaliyetlerden elde edilen gelir olarak tanımlanabilirken, ekonomik anlamda karapara ise ekonomik hayatı düzenleyen kural ve usullere aykırı faaliyetler sonucunda elde edilen gelir olarak tanımlanabilir.³

Hukuki anlamda karapara, mevcut yasalarca suç kabul edilen faaliyetler sonucunda elde edilen her türlü gelirdir. Asıl amacın ne olduğuna bağlı olarak burada iki farklı durum ortaya çıkabilir. Asıl amaç hukuka aykırı faaliyet olup, bu faaliyet

¹ TDK, Büyük Türkçe Sözlük. <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (10 Nisan 2009)

² MASAK, http://www.masak.gov.tr/SucGelirlerininAklanmasi/genel_bilgi.htm (24 Mart 2010).; Council of Europe, <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/198.htm> (24 Mart 2010).:Avrupa Konseyi'nin 2001/500/JHA sayılı çerçeve kararında (Council Framework Decision of 26 June 2001 on Money Laundering, The Identification, Tracing, Freezing, Seizure and Confiscation of Instrumentalities and The Proceeds of Crime Official Journal L 182 , 05/07/2001 P. 0001 – 0002) ve 16 Mayıs 2005 tarihli Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nde (Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism) “Proceeds of Crime” ve “Proceeds from Crime” terimleri kullanılmaktadır. 26 Ekim 2005 tarihli 2005/60/EC sayılı AB Direktifinde ise “dirty money” ve “criminal proceeds” terimleri kullanılmaktadır.

³ Nevzat Erdağ, *Kayıt Dışı Karapara Yolsuzluk*, 1.Basım, İstanbul: Cinius Yayınları, 2007, s.116.

sonucunda gelir elde edilmiş-ediliyor olabilir (örneğin terörizm) ya da asıl amaç gelir elde etmek olup bu sebeple hukuka aykırı faaliyet içinde bulunuluyor olabilir (örneğin kaçakçılık). Her iki durumda da elde edilen gelir karapara olarak tanımlanmaktadır.

Hukuki anlamda yapılan karapara tanımında ‘öncül suç’ kavramı ortaya çıkmaktadır. Öncül suç, karaparanın elde edilmesini mümkün kılan suç olarak tanımlanabilir Hukuki olarak karaparanın oluşmasını sağlayan bu suçlar benimsenen yaklaşıma göre ülke mevzuatlarında farklı şekillerde belirlenmiştir.

-Tüm ağır suçların öncül suç olarak kabul edildiği yaklaşım,

-Tüm suçların veya belirli kategorideki ağır suçların veya belirli hapis cezası sınırını aşan suçların öncül suç olarak kabul edildiği yaklaşım

-Öncül suçların sayma yöntemiyle belirlenmesi

-Karma yaklaşım⁴

Hukuki anlamda karaparanın tanımı bu sayılan yaklaşımlardan hangisinin tercih edildiğine göre ülkeden ülkeye değişiklik arz etmektedir. Örneğin Türkiye’de, 19.11.1996 tarihinde yürürlüğe giren 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun’da tanımlanan karapara söz konusu kanunun 2/a maddesinde sayılan kanunlardaki faaliyetlerden elde edilen bütün ekonomik değerleri ifade etmekteydi. 18.10.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun’da karapara kavramı yerine suç geliri kavramı kullanılmış ve aynı kanunda suç geliri TCK’nin 282. maddesine paralel şekilde suçtan kaynaklanan malvarlığı değeri olarak tanımlanmıştır.

Bu noktada “karapara” ve “kayıt dışı ekonomi” kavramlarının genelde birbirine karıştırılabildiğini belirtmek yerinde olacaktır.

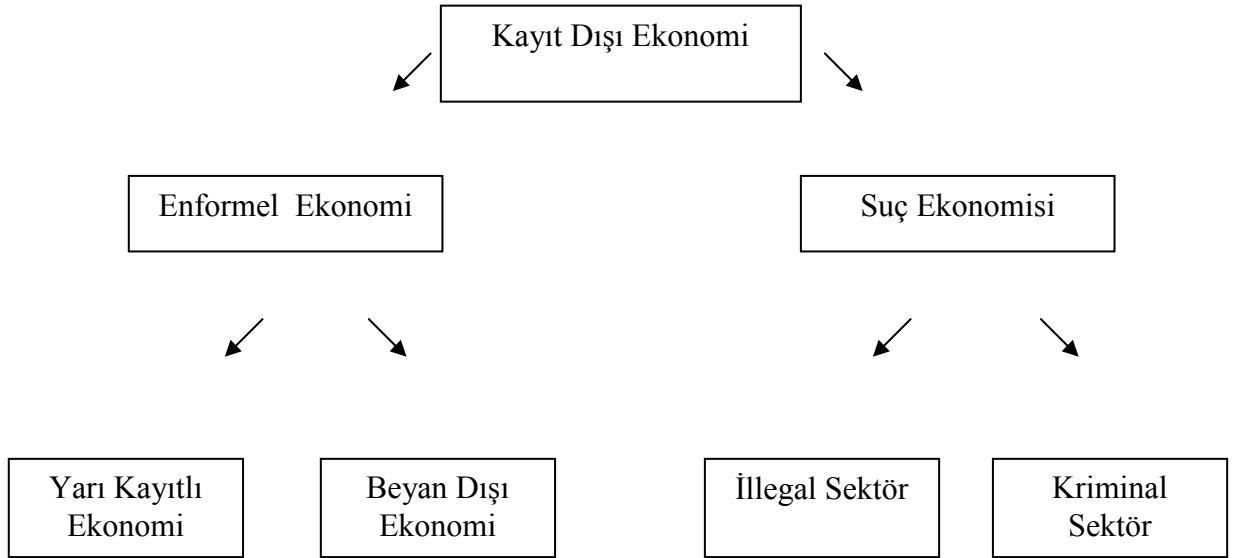
Kayıt dışı ekonomi karapara tanımından daha geniş kapsamlı bir kavramdır.

⁴ MASAK, Suç Gelirlerinin Aklanması Genel Bilgi. http://www.masak.gov.tr/SucGelirlerininAklanmasi/genel_bilgi.htm. (10 Şubat 2009).

Literatürde, gayri resmi (unofficial), enformel (informal), düzensiz (irregular), paralel (parallel), ikinci (second), yeraltı (underground), yasadışı (illegal), gizli (hidden), görünmeyen (invisible), kayıtlı olmayan (unrecorded) ve gölge (shadow) ekonomi gibi kavramlarla da ifade edilen kayıt dışı ekonomi, en geniş anlamıyla, resmi istatistiklere yansımayan yasal, yasa dışı, bütün üretim faaliyetleri olarak tanımlanabilir.⁵

Kayıt dışı ekonomi tanımlarının belirgin ortak özellikleri ise faaliyetin belgeye dayanmaması, kamu otoritesinden belge ve bilgilerin gizlenmesi ve bilinen yöntemlerle boyutunun hesaplanamaması şeklinde sıralanabilir.⁶

Kayıt dışı ekonomi yasalara aykırı faaliyet olabileceği gibi yasal faaliyetleri de içerebilir. Kayıt dışı ekonomik faaliyetler, enformel ekonomi ve suç ekonomisi olmak üzere iki faaliyet alanını içermektedir.

Şekil 1. Kayıt Dışı Ekonomi ve Suç Ekonomisi İlişkisi

Kaynak: Sedat Güner, Organize Suç Örgütleri Karapara ve Aklanması, 1. Basım, İstanbul, Bilgi Yayınevi, 2003, s.29.

⁵ Hakan Çetintaş ve Hasan Vergil, “Türkiye’de Kayıtdışı Ekonominin Tahmini”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4 (1) (2003), 15-30, s.16-17.

⁶ Gülşüm Akalın ve Ferdi Kesikoğlu, “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Büyüme İlişkisi”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5, (2007), s.73.

Bu açıklamalar doğrultusunda karapara ile kayıt dışı ekonomi ilişkisi aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

- Karapara kayıt dışı ekonominin bir parçası olup, her zaman kayıt dışı ekonomi kapsamına girer. Buna karşılık, kayıt dışı ekonomi çok geniş bir kavramdır ve bir kısmı karapara olarak adlandırılabilirken, diğer bir kısmına karapara demek mümkün değildir.

- Kayıt dışı ekonomide genel olarak vergi ve diğer sosyal güvenlik ödemelerinden kaçınmak hedeflenirken, karaparayı elde edenler, sisteme girebilmek için fazladan vergi ödemeye hazırdırlar.

- Karapara ile kayıt dışı ekonomi ters yönde hareket eder. Başka bir ifadeyle, karapara ekonomiyeye girmeye çalışırken, kayıt dışı para ekonominin dışında tutulmaya çalışılır.

1.1.2. Kayıt Dışı Ekonominin Nedenleri

Gerek kayıt dışı ekonomi gerekse karapara her ülke için bir gerçekliktir.⁷ Karapara, niteliği gereği kayıt dışı olmak durumundadır. Karaparanın nedenleri ve etkileri de bu anlamda kayıt dışı ekonomiden bağımsız olarak ele alınamaz.

1.1.2.1. Yapısal Nedenler

Ülkenin ve ekonomik sistemin yapısal özellikleri kayıt dışılığa uygun bir zemin oluşturabilmektedir. Bu noktada özellikle istihdam açısından bakıldığında, ekonomide küçük işletmelerin yaygınlığı ile tarım ve hizmetler sektörüne dayalı faaliyetlerin ağırlıkta olması kayıt dışılığa yol açan önemli etkenlerdir.⁸ Tarım ve hizmetler

⁷ Hasan Aykın, "Kayıt Dışı Ekonomi - Karapara", *Yaklaşım Dergisi*, (Mart 2008), Sayı 183, <http://www.karapara.gen.tr/makale/detay.asp?id=41> (10 Şubat 2009)

⁸ Vuşlat Us, "Kayıt Dışı Ekonomi Yöntem Önerisi : Türkiye Örneği", Haziran 2004, *Türkiye Ekonomi Kurumu – Tartışma Metni*, 2004/17, <http://www.tek.org.tr>, (20 Şubat 2010), s.10.

sektörleri izleme ve denetlemenin zor olması nedeniyle kayıt dışılığın yoğunlaştığı sektörlerdir.⁹

KOBİ'lerin dış finansman sağlama olanaklarının kısıtlı olması ve risk sermayesi yatırım ortaklığı, KOBİ borsaları, kredi garanti fonu gibi kurumların henüz yeterince yerleşmemiş olması bu işletmeleri, aynı zamanda bir oto-finansman yolu olan daha az vergi ödeme yoluyla faaliyetlerini finanse etmeye ittiği düşünülmektedir.¹⁰ Nitekim TÜİK verilerine göre yapılan bir araştırmaya göre 2002 yılı için Türkiye ekonomisindeki işletme sayısının % 99,89 unu teşkil eden KOBİ'ler tüm istihdam içinde %59,83, toplam yatırım içinde % 38, tüm katma değer içinde % 26,50 pay sahibi olabilmektedir.¹¹

1.1.2.2. Ekonomik ve Mali Nedenler

Kayıt dışı ekonomiyi besleyen en önemli unsulardan biri de enflasyondur.¹² Enflasyonist ortamdaki sanal kar artışları işletmelerin yüksek oranda vergilendirilmesine, dolayısıyla bu işletmelerin bazı faaliyetlerinin kayıt dışına kaymasına neden olabilmektedir.

Fiyatlar genel düzeyindeki artış, mükelleflerin nominal gelirlerinde artışa yol açmakta, artan oranlı vergilendirme sisteminde mükellefler yüksek gelir dilimleri üzerinden vergilendirilmekte; bu sebeple, gerçek gelirleri artmadığı halde mükelleflerin ödemekle yükümlü olduğu vergi miktarı artmaktadır. Bu durum mükelleflerin bazı kazançlarının vergi idaresinden gizlenmesi sonucuna yol açabilmektedir.¹³

Kayıt dışılığın ekonomik sebeplerinden birisi de milli gelirin ülke içerisinde bireyler ve firmalar arasında adil dağılmaması olarak gösterilebilir.¹⁴ Gelir dağılımından düşük pay alan kesim gelirini artırmak amacıyla kayıt dışı istihdama razı olmaktadır.

⁹ Nihat Işık ve Mustafa Acar, "Kayıtdışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme" *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 21, (Temmuz-Aralık 2003), s.120.

¹⁰ Işık ve Acar, s.120.

¹¹ M. Faruk Çatal, "Bölgesel Kalkınmada Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) Rolü", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2007), 10(2), <http://uvf.ulakbim.gov.tr/uvf/>, (22 Şubat 2010), s.336.

¹² Sedat Güner, *Organize Suç Örgütleri Karapara ve Aklanması*, Birinci Baskı, Ankara, Bilgi Yayınevi, 2003, s.27.

¹³ Us, s.11.

¹⁴ Yusuf Kıldıç, "Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt 2, Sayı:2, 2000, <http://kayitdisiekonomi.com/makale/detay.asp?id=28>, (19 Ocak 2010), s.12.

Türkiye’de özellikle kırsal kesimdeki kadın ve çocukların kayıt dışı ekonomik faaliyetlerde bulunduğu görülmektedir. 1980’li yıllar boyunca bir taraftan gelir dağılımında adaletsizlik ve ücretlilerin milli gelirden aldıkları paylardaki gerileme, diğer taraftan artan dolaylı vergiler ile enflasyonun satın alma gücünde meydana getirdiği tahribat, iletişim kanallarının çoğalmasıyla artan ve çeşitlenen ihtiyaçlarla birleşince insanları, telafi edici ve destekleyici gelir kaynakları yaratma yönünde teşvik etmiştir. Başka bir deyişle çalışanları kayıt dışı ekonomiye yöneltecek zemini hazırlamıştır.¹⁵

Vergi oranlarının yüksekliğinin, vergi sistemindeki adaletsizliklerin, cezai yaptırımların yeterince caydırıcı nitelik taşımamasının ve vergi aflarının, kayıt dışı faaliyetleri teşvik eden unsurlar olduğu söylenebilir.

Vergi oranları eğer yüksek rakamlarda ise kayıt dışılık ortaya çıkabilmekte, insanlar vergiden kaçma gereği duyabilmektedir.¹⁶ Buna karşın yüksek vergi oranlarının etkisini azaltmak için uygulamaya konan vergi muafiyet ve istisnalarının ise vergi sisteminde adaletsizliği arttırdığı söylenebilir. Sosyal güvenlik primleri, iş ve işçi sağlığı ile ilgili yasal düzenlemeler, çevrenin korunması için alınması gereken önlemler gibi yasal düzenlemeler, rekabetçi piyasa koşulları altında çalışmak zorunda olan işletmelere ilave mali yükler getirmekte; maliyet unsurunu ön planda tutan işletmeler ise söz konusu yasal düzenlemelere tâbi olmamak için kayıt dışı çalışmayı tercih edebilmektedir.¹⁷

1.1.2.3. Hukuki ve İdari Nedenler

Kayıt dışı ekonominin nedenleri olarak bu grupta, yasal boşluklar, yasaların açık net ve anlaşılır olmaması, hukuki düzenlemelerin ekonomik teknolojik ve sosyal gelişmeleri yeterince yakından takip edememesi ve vergi sistemindeki ve vergi idaresindeki aksaklıklar sayılabilir.

¹⁵ Gülay Akgül Yılmaz, *Kayıt Dışı Ekonomi ve Çözüm Yolları*, İstanbul, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, 2006, s.109.

¹⁶ Sadık Kırbas, *Kayıt Dışı Ekonomi Nedenleri, Boyutları ve Çözüm Yolları*, İstanbul, TESAV Toplumsal, Ekonomik, Siyasal Araştırmalar Vakfı, Yayın No:9, 1995, s.17.

¹⁷ Us, s.12.

Bir ülkede uygulanan vergi mevzuatı, ekonomik, sosyal, mali ihtiyaçlara cevap veremiyorsa, sade, kolay anlaşılır bir yapıda değilse, sürekli değiştirme ihtiyacı gösteriyorsa ve istikrarlı bir yapı arz etmiyorsa vergi kaçığının artacağı söylenebilir.¹⁸ Dolayısıyla vergilendirmede basitlik ilkesi çok büyük önem taşımaktadır. Vergilerin basit olması, hem vergi idaresinin hem de vergi mükelleflerinin işini kolaylaştırmaktadır.

Türk vergi mevzuatına bakıldığında, çok sayıda ve sık sık değişen yasalar, Bakanlar Kurulu Kararları ve genel tebliğlerle uzmanların bile izlemekte zorluk çektiği bir görünüm arz etmektedir. Mükerrer maddeler, geçici maddeler, ek maddeler, ek geçici maddeler mevzuat karmaşasına neden olmaktadır. Bu durum vergi idaresinin işlerini güçleştirdiği gibi, sade vatandaşlar yönünden büyük güçlükler yaratabilmektedir. Bu mevzuat karmaşasının kayıt dışı ekonomiyi teşvik ettiği ifade edilmektedir.¹⁹

Mükellefler açısından kayıt dışı faaliyet sonucu yakalanma olasılığı ve uğrayacağı ceza ile bu tür bir faaliyetten elde edeceği kazanç miktarının karşılaştırılması söz konusudur. Vergi cezaları yükseldikçe riskten hoşlanmayanların kayıt dışı faaliyetlerinin azalacağı söylenebilir, dolayısıyla ceza oranları ne kadar yüksekse vergi kaçakçılığında caydırma bakımından o kadar etkili olacağı kabul edilebilir.²⁰

Türkiye’de para cezası, hapis cezası, ticaret ve sanattan men cezası şeklinde vergi cezaları uygulanmaktadır. Ancak cezanın kendi başına yaptırım sağladığı söylenemez. Cezalar kadar önemli olan husus yakalanma olasılığı ve cezaların uygulanmasıdır. Yakalanma olasılığının göz ardı edilebildiği bir durumda vergi oranı ne kadar düşük olursa olsun kayıt dışılık ortaya çıkabilir. Vergi kaçırın mükellefin yakalanma olasılığı vergi denetimi oranına bağlıdır. Türkiye’de 1984-2004 yılları için yapılan bir çalışmada mükellef inceleme oranı ortalaması %2,19 civarındadır.

¹⁸ Zeynep Arıkan, “Vergi Kaçığının Nedenleri ve Çözüm Yolları”, *Maliye Yazıları Dergisi*, Sayı 44, (Temmuz-Eylül 1994), s.76.

¹⁹ Kırbaş, s.16.

²⁰ Gülay Akgül Yılmaz, s.71.

Türkiye’de denetim oranının bu düzeyde gerçekleşmiş olmasının kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkmasında çok önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir.²¹

Kayıt dışı ekonominin bir diğer hukuki nedeni ise yasal aflardır. Devletin vergi alacağından ve cezalandırma yetkisinden vazgeçmesi anlamını taşıyan vergi afları, geçmişe yürüyüp, geçmiş olaylar üzerinde etki meydana getirmektedir.²² İleride bir vergi affı olabileceği yönünde beklenti, kayıt dışı ekonomiyi teşvik eden nedenlerdendir. Vergisini zamanında ödeyen mükellefler, vergisini ödemeyip cezalı duruma düşen fakat sonrada bu cezaları affedilen mükellefleri gördüklerinde, gelecek vergilendirme dönemlerinde ödemeleri gereken vergiyi azaltma yollarını arayabilmektedirler.²³

Devletin vergi kaçakçılığı yapmış olan mükelleflerden alacağı vergi ve cezalardan vazgeçmesi; kaçakçıların ödüllendirilmesi, zamanında ve tam olarak vergisini ödeyen dürüst mükellefleri cezalandırması sonucunu doğurur. Bu durum dürüst mükelleflerin vergi adaleti ile ilgili görüşlerini olumsuz etkileyerek vergiye uyumlarının azalmasına neden olabilmektedir. Bir defalık olan ve bir defalık olduğu mükellefe bildirilip arkasından yüksek oranlı vergi cezalarının uygulamaya konulduğu durumlarda vergi afları, vergiye uyumu arttırabilir, aksi takdirde tekrar uygulanacağı yönünde oluşan beklenti vergiye uyumu azaltabilir.²⁴

Türkiye’de, af kanunları ıslah edici olmaktan çıkmış, vergi kaçakçılığını ve kayıt dışı ekonomiyi özendirici bir duruma gelmiştir.²⁵ Türkiye’de 1928’den beri bazen verginin bazen de vergi cezasının tamamı veya bir kısmının silinmesine yönelik 25 adet yasa çıkarılmıştır. 1960 yılı sonrası ortalama olarak iki yıllık periyotlarla vergi affı uygulanmıştır. Kısacası, Türkiye’de bugüne kadar uygulanmış olan vergi afları dürüst mükellefler üzerinde olumsuz etki yaratmanın yanı sıra genel olarak mükelleflerde gelecekte vergi affı uygulanacağı yönünde beklenti oluşmasına neden olacak bir yapı

²¹ Gülay Akgül Yılmaz, s.73.

²² Recep Nadiroğlu, “1923 Yılından Sonra Çıkarılan Vergi Af Yasaları, Kapsamları ve Değerlendirilmesi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, (1991)(5), s.26-27.

²³ Kıldış, s.7.

²⁴ Gülay Akgül Yılmaz, s.80.

²⁵ Işık ve Acar, s.121.

arz etmektedir. Bu kadar sıklıkla vergi affı uygulanmasının, vergi idaresinin aczini gösterdiği de iddia edilmektedir.²⁶

1.1.2.4. Psikolojik, Sosyal ve Kültürel Nedenler

İnsanların ihtiyaçlarının sonsuz buna karşın kaynakların sınırlı olması nedeniyle gelirlerini kamu otoritesi ile paylaşmak istememesi kayıt dışı ekonominin psikolojik temelidir. Bunun yanında vergi ahlakı, tarihsel nedenler gibi sosyal, vergi idaresinin ve personelinin yapısı, denetimi gibi idari nedenler saymak mümkündür.

Kayıt dışı ekonominin nedenlerinden biri de nüfusun hızla artması ve artan nüfusun gerektirdiği iş alanlarının yeterli miktarda açılmaması olarak gösterilebilir. İstihdam olanaklarının hızla artan nüfusu karşılamayı ve bu çerçevede gelişen köyden kente hızlı göç ve çarpık kentleşmenin sonucu olarak niteliksiz işgücü ve emek sahiplerinin daha az ücretle ve sosyal güvenceye sahip olmaksızın çalışmaya razı olması neticesinde ortaya çıkan kayıt dışı ekonomik faaliyetler olduğu görülmektedir.²⁷

Bir ülkedeki kültürel yapı da kayıt dışılığı farklı boyutlarda destekleyebilmektedir. Demokrasi kültürünün yeterince gelişmemiş olması, demokrasinin, kamu yararının sağlanmasının aracı olarak algılanmaması kayıt dışı ekonominin kültürel nedenleri olarak sayılabilir. Aynı biçimde vergi mükellefi ve vatandaşlık bilincinin de yeteri kadar gelişmemiş olması kayıt dışı ekonominin kültürel sebepleri olarak ortaya çıkmaktadır.²⁸

1.1.2.5. Siyasal Nedenler

Kayıt dışı ekonominin zaman zaman siyasal himayeye sahip olması da kayıt dışı ekonomiye yol açan, boyutlarını büyüten veya kayıt dışı ekonominin ortadan kaldırılmasını zorlaştıran nedenlerden biri olarak kabul edilmektedir. Siyasetçilerin yeniden seçilmelerini garantiye almaya yönelik oy kaygısı taşımaları, oy potansiyeli yüksek seçmen kitlelerini zor duruma sokacak uygulamalardan kaçınmalarına, söz

²⁶ Gülay Akgül Yılmaz, s.81.

²⁷ Us. s.11.

²⁸ Emre Kongar, “Kamuda Rüşvetin Toplumsal Nedenleri”, *Yolsuzluk ile Savaşım Stratejileri Uluslararası Sempozyumu*, http://www.kongar.org/makaleler/mak_kam.php, (24 Şubat 2010).

konusu kesimlerin kayıt dışı faaliyetlerinin bir kısmını görmezden gelmelerine neden olabilmektedir. Ortalama seçmenin küçük çiftçi ve küçük esnaf olduğu Türkiye gibi ülkelerde kayıt dışı ekonomiyle mücadelenin siyasal faturası ağır olabilir. Bu yüzden, “götürü” ve “basit” usulde vergilendirme adı altında Türkiye’de kayıt dışı ekonominin bugüne kadar belli ölçülerde yasal himayeye sahip olduğunu söylemek mümkündür.²⁹

Bir ülkedeki siyasi yapı ve gelenek insanların davranışlarını etkileyen en önemli nedenlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Siyasi istikrarsızlıkların yaşandığı, siyasi iktidarların popülist yaklaşımlarla, vergi sisteminde düzenlemeler yaptığı ekonomilerde kayıt dışı alan genişleyebilmektedir. Siyasi iktidarların oy uğruna vergilendirmeden vazgeçmesi, vergi yükünü belirli kesimlere yüklemesi ya da zaman zaman vergi afları getirmesi, yani ciddi ve istikrarlı bir vergi politikası bulunmaması insanları kendi çıkarlarını kayıt dışına kaçarak korumaya yöneltebilmektedir. Bunun yanında siyasi partilerin vergilendirme ile ilgili zıt görüşleri nedeniyle her iktidar değişikliğinde oluşturulan her şeye yeniden başlanacak havası da vergi politikalarının istikrarsızlığı izlenimini kuvvetlendirerek kayıt dışı ekonomiye katkıda bulunabilmektedir.

Kayıt dışı ekonominin, temelinde yatan ve ana hatlarıyla sıralanan söz konusu sebepler, kayıt dışı ekonomi ile iç içe geçmiş olmasından dolayı karapara için de sayılabilir. Karaparanın sebepleri kapsamında bunların yanında, gerek ulusal gerekse uluslararası denetim eksikliği, globalleşen ekonomi ve ekonomik serbestlik politikaları gereği uygulanan politikalar ve cezai yaptırımların yetersiz olması sayılabilir.

1.1.3. Kayıt Dışı Ekonominin Ekonomik, Mali ve Sosyal Sonuçları

Bir ülkede kayıt dışı ekonominin, boyutlarının büyüklüğünün ve varlığının, yol açtığı sonuçlar bakımından önemli olduğu kabul edilmektedir.³⁰ Kayıt dışı ekonominin etkilerini doğrudan ve dolaylı etkiler olarak ayırmak mümkündür.

Bir ülkede yürütülecek her türlü ekonomik, mali, sosyal politika ülkenin temel ekonomik ve sosyal göstergelerine dayanmaktadır. Kayıt dışı ekonominin istatistiksel

²⁹ Işık ve Acar, s.122.

³⁰ Erdağ, s.90.

anlamda ülkenin temel ekonomik ve sosyal göstergelerinin tam anlamıyla doğru yansıtılmamasına yol açması mümkündür.³¹ Bu nedenle politika yapımcıların yanlış, yetersiz ya da gereksiz politikalar uygulamasına neden olabilir.³²

Söz konusu politikaların tercihi kadar uygulanması, sonuçlarının değerlendirilmesi, doğruluğunun kontrol edilerek uygulamaya devam edilmesi ya da vazgeçilmesi kararının verilmesi önem arz etmektedir. Bu kararlar da politika tercihi gibi ekonomik ve sosyal göstergelere dayanmaktadır.

Kısaca kayıt dışı ekonomi neden olduğu istatistiksel hatalar nedeniyle, politika tercihlerinde ve uygulanmasında yanılgılara yol açarak dolaylı bir etki oluşturabilmektedir. Kayıt dışı ekonominin doğrudan etkilerini de birkaç başlık altında incelemek mümkündür.

1.1.3.1. Ekonomik Sonuçları

Bir ülkede uygulanan maliye politikaları ile ulaşılması beklenen hedefler arasında etkin kaynak dağılımı da bulunmaktadır. Kayıt dışı faaliyetlerde genelde emek yoğun ve gelişmemiş teknolojiler kullanıldığından kaynakların kayıt dışı alana kayması kaynak dağılımında etkinliği bozmaktadır.

Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin ekonominin rekabet yapısını bozarak ekonomik etkinliği yok ettiği söylenebilir. Şöyle ki; faaliyetlerini kayıtlı olarak yürütenler kayıt dışı yürütenlerin aksine vergi ve sosyal güvenlik ödemeleri gibi yüksek ek maliyetlere katlandığından rekabet gücünü kaybederler. Böylece kayıtlı faaliyette bulunmak zorlaşabilir, kayıt dışı alana kayılabilir.³³

Devlet kamu hizmetlerini devam ettirmek için yeterince gelir elde etmeli yani yeterince vergi toplayabilmelidir. Kayıt dışı ekonomi, devletin harcamalarına oranla yeterli geliri temin edememesine yol açabilir.³⁴ Bu durumda ya kamu hizmetlerinin

³¹ Özer Özçelik ve S. Emre Özcan, “Kayıt Dışı Ekonominin Sebepleri, Etkileri, Ölçümü ve Türkiye Örneği”, Süleyman Aydın (Ed), *Yolsuzluk, Nedenleri, Etkileri, Çözüm Yolları* içinde (165-196), 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006, s.181.

³² Kıldış, s.21.

³³ Osman Altuğ, *Kayıt Dışı Ekonomi*, İkinci Baskı, İstanbul, Türkmen Kitabevi, 1999. Aktaran: Özçelik ve Özcan, s.182.

³⁴ Çetintaş ve Vergil, s.20.

aksaması ya da kamu açıkları söz konusu olabilir. Kamu açıkları ve bunların borçlanma ve para basma faaliyetleri ile kapatılmaya çalışılması ise enflasyona neden olmaktadır.³⁵

Büyük firmaların işlerinin bir kısmını genelde faaliyetleri kayıt dışı olan daha küçük taşeron firmalara yaptırması, zamanla kendilerinin küçülmesi ekonomide optimum ölçek büyüklüğüne ulaşamaması sonucunu doğurabilmektedir.

Kayıt dışı ekonomide daha çok nakit para kullanılıyor olması fiyat istikrarının olmadığı dönemlerde istikrarlı bir para birimi arayışına yani dolarizasyona neden olabilmektedir.³⁶

1.1.3.2. Mali Sonuçları

Yerine getirilmesi gereken kamusal hizmetlerin zamanında ve etkin olarak yerine getirilebilmesi için devletin en önemli gelir kaynağı vergilerdir. Kayıt dışı ekonomi neden olduğu vergi kayıpları ile söz konusu hizmetlerin zamanında ve etkin yerine getirilememesine ve bütçe açıklarına yol açabilmektedir.³⁷

Kayıt dışı ekonomi vergi sistemini ve vergi idaresini de olumsuz etkilemekte, vergisini düzenli olarak ödeyen kesim aleyhine vergi adaletsizliğine neden olmaktadır.³⁸

1.1.3.3. Sosyal Sonuçları

Kayıt dışı ekonominin boyutlarının büyümesi ve kayıt dışı faaliyetlerin artmasının, toplumda moral ve ahlaki değerlerin yıpranmasına ve yok olmasına neden olduğu söylenebilir. Kanun dışı ve toplum ahlakında kabul görmeyen faaliyetlerin yaygınlaşması toplumsal dejenerasyona yol açabilmektedir. Vergiden kaçınmanın ve vergi kaçırmanın yaygınlaşması daha da kötüsü bu tür faaliyetlerle yeterince mücadele edilmediği inancı vatandaşlık bilinç ve ahlakının yok olmasına neden olabilir.

³⁵ Hakan Erkuş ve Kadir Karagöz, “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Kaybının, Tahmini”, *Maliye Dergisi*, Sayı:156, (Ocak-Haziran 2009), s.130.; Işık, s.130.

³⁶ Özçelik ve Özcan, s.182.

³⁷ Çetintaş ve Vergil, s.20; Özçelik ve Özcan, s.182.

³⁸ A.Kerim Gök, “Vergi Direncinin Gelişimi”, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt XXII, Sayı 1, 2007, s.149.

Kayıt dışı ekonominin büyüklüğü, kamu idaresine olan güveni azaltıp, rüşvet ve suiistimalin yaygınlaşmasına neden olabilmektedir.³⁹ Ayrıca kayıt dışı üretimler denetim dışı olduğundan sağlıklı, tehlikeli ve garantisiz olabilir. Böylece tüketiciler için hayati riskler taşıyabilir, mağdur olmalarına neden olabilir.⁴⁰

Kayıt dışı ekonominin toplumda istihdamla ilgili etkileri de vardır. Kayıt dışı istihdamın her şeyden önce sosyal güvenlik sisteminin etkinliğini bozduğu söylenebilir.⁴¹ Çalışanların gerekli nitelikleri taşınamaması, çalışanlarla ilgili asgari yaş, asgari ücret gibi düzenlemelere uyulmaması, gerekli sosyal güvenlik ödemelerinin eksik ödenmesi ya da hiç ödenmemesi kayıt dışı ekonominin doğrudan sosyal etkileri olarak sıralanabilir.⁴²

1.1.4. Karaparanın Ekonomik ve Sosyal Sonuçları

Karapara niteliği itibariyle kayıt dışı olduğundan, kayıt dışı ekonominin yukarıda sayılan etkilerine sahiptir. Bunun yanında karaparanın çeşitli etkilerinden bahsederken aslında hem karaparanın kendisinin ve hem de karapara aklama faaliyetlerinin oluşturduğu etkilerden bahsedilmektedir.

Yasa dışı yollardan sağlanan kazanç olan karapara elde edildiği ülkede aklama işlemine tabi tutulabileceği gibi diğer bir ülkeye sokularak da aklanabilir. Bu anlamda karaparanın ve karapara aklama faaliyetlerinin ekonomik ve sosyal etkilerinin,

- ülke içinde elde edilen karaparanın ülke içerisinde
- ülke içinde elde edilen karaparanın ülke dışına transfer edilerek ülke dışında
- ülke dışında elde edilen karaparanın ülke içerisine sokularak ülke içinde aklama faaliyetine tabi tutulmasına göre ülke bazında sonuçları olacaktır.

³⁹ Erkuş ve Karagöz, s.129.

⁴⁰ Erdağ, s.95.

⁴¹ Kıldış, s.21

⁴² Erdağ, s.96.

1.1.4.1. Para Talebinde İstikrarsızlık

Ne zaman ve ne yoğunlukta ekonomik sisteme girdiği ve ekonomik sistemden çıktığı bilinmeyen-kestirilemeyen karapara, para talebinde istikrarsızlığa yol açarak sağlıklı para politikası kararlarının alınmasını önleyebilmektedir.⁴³

1.1.4.2. Döviz, Menkul Kıymet ve Gayrimenkul Piyasasında İstikrarsızlık

Karapara, aklama sürecinde kaynağından uzaklaştırılmak için sık sık bir para biriminden diğerine çevrilebilmektedir. Ülkeye döviz olarak gelen karapara yerli para birimine çevrildiğinde yerli paranın değer kazanması ve bu durumun ödemeler bilançosuna yansımaları söz konusu olabilmektedir. Böylece uluslararası piyasada yerli mallar pahalı hale gelerek rekabet gücü azalabilmekte, ihracat azalıp ithalat cazip hale gelebilmektedir.

Karaparanın yerli para olarak ekonomiye girmesi ise üretimde bir artış olmadan yerli para miktarını arttırarak enflasyona neden olabilmektedir.⁴⁴

Karaparanın ekonomik sistemlere düzensiz bir şekilde girip çıkması döviz kurlarındaki istikrarı bozabilmektedir.⁴⁵ Döviz olarak gelen karaparanın para birimi değişikliği kur riski doğurabilir. Yerli paranın aşırı değerlenmesi, yerli para üzerinden borçlananları zor durumda bırakabilir, bu durum bankalar ve ticari firmalar açısından risk oluşturabilir.

Suç gelirlerinin ülkeye girmesi menkul ve gayrimenkul piyasasında da benzer istikrarsızlıklar oluşturabilmektedir. Büyük miktarda sıcak para girişi borsayı canlandırmakta, ancak bu paranın çıkması ani düşüşlere neden olabilmektedir. Aynı şekilde bu para gayrimenkul piyasasına yönelirse gayrimenkul fiyatlarında istikrarsız

⁴³ Peter James Quirk tarafından 1996 yılında 19 sanayileşmiş ülke bazında interpol verileri kullanılarak yapılan ampirik çalışmada yasadışı faaliyetlerdeki %10 artış ile birlikte para talebinde %10 ve her türlü mevduatı içeren geniş anlamda toplam para talebinde %6 düşüş kaydedilmektedir. Aynı incelemeyi 1998 yılında Asya – Pasifik bölgesindeki 14 gelişmekte olan ülke bazında yaptığında Quirk suç oranındaki %10 artışın geniş anlamda yerli para talebinde %2 düşüşe neden olduğu sonucuna varmıştır. (Bkz. Peter James Quirk, “Money Laundering: Muddying the Economy”, www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1997/03/pdf/quirk.pdf, (10 Şubat 2009), s.8-9.; Ercan Uygur, “Karapara Aklama Faaliyetlerinin Ekonomik Boyutu”, TCMB, *Karapara Aklama Faaliyetleri ve Önlemler Paneli* içinde (7-23), 1999, s.17-18.)

⁴⁴ Halim İpek, *Önemli Bir Sorun: Karapara ve Karaparanın Aklanması*, 1. Baskı İstanbul Eylül 2000, s.34.

⁴⁵ Süleyman Aydın ve Yakup Yılmaz, *Yolsuzluk ve Mali Suçlar*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s.260.

yükselmelere neden olabilmektedir. Özetle, büyük miktarlara ulaşan karaparanın girdiği piyasadaki fiyatları aşırı şişirirken, çıktığı piyasalarda da ani fiyat düşüşlerine neden olduğu kabul edilmektedir.⁴⁶

1.1.4.3. Uzun Vadede Büyüme Oranında Düşme

Karaparanın yol açtığı istikrarsızlıklar ekonominin kredibilitesini etkileyebilmekte, rasyonel yatırımcılar yatırım yaparken ülke riskini de göz önünde bulunduracakları için bu ülkeye gelmek istemeyebilmektedir. Ayrıca önemli risklere karşılık düşük maliyetle elde edildiği için karaparanın yasal sermayeye karşı rekabet gücünün daha fazla olduğu söylenebilir. Kara olmayan paranın ekonomik sisteme girmemesi yatırım oranının yükselebileceği kadar yükselmemesi sonucunu doğurabilmektedir. Bu da uzun vadede büyüme oranında düşüş anlamına gelmektedir.

1.1.4.4. Uluslararası Sermayenin Ülkeyi Terk Etmesi

Karaparanın yüksek rekabet gücü bulunmaktadır ve finans kaynakları gibi ekonomik kural ve gerçeklere göre hareket etmemektedir. Bu nedenle karapara yöneldiği ülkelerde uluslararası sermayenin kaçışına, ülkeyi terk etmesine neden olabilmektedir.⁴⁷

1.1.4.5. Gelir Dağılımında Bozukluk

Yasadışı faaliyetlerin geliri olan karapara belli kişi ve grupların elinde toplanabilmektedir. Böylece bazı kesimler lehine gelir ve servet yoğunlaşması oluşturan karapara gelir dağılımını üzerinde de olumsuz etkiler oluşturmaktadır.⁴⁸

1.1.4.6. Vergi Tahsilatında Düşüş

Kayıt dışı ekonominin bir parçası ve karanlık yüzü olan karaparanın bir diğer ekonomik etkisi vergi gelirlerinde düşüştür.⁴⁹ Gerek kayıt dışı ekonomi gerekse

⁴⁶ İpek, s.35.

⁴⁷ Güner s.201.

⁴⁸ Süleyman Aydın, "Karapara Aklama İle Mücadele ve Uluslararası Enstrümanlar", Süleyman Aydın (Ed), *Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (175-224), 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008, s.186.

⁴⁹ Güner, s.201

karapara vergi gelirlerinde neden olduğu düşüş nedeniyle yerine getirilmesi gereken kamusal faaliyetlerin etkin ve tam olarak yerine getirilmemesi sonucunu doğurabilir.

1.1.4.7. Karaparanın Küresel Ekonomik Etkileri

Küreselleşme, suç alanını etkilemekte ve organize suçluluk artan ölçüde küresel bir boyut kazanmaktadır. Küreselleşmenin bir yandan piyasaların işlem hacmini ve çeşitliliğini arttırarak, diğer taraftan da mal ticaretini arttırabilmek için gümrüklerdeki bürokrasiyi basitleştirmeye dönük uygulamalar yaparak, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı gibi karaparanın elde edildiği suçların işlenmesini kolaylaştırdığı iddia edilmektedir.⁵⁰

Karapara nedeniyle bozulan entegre ekonomik yapıların ve ekonomik krizlerin diğer ülkeleri de etkileyerek küresel sonuçlara yol açabilmesi söz konusudur.⁵¹

1.1.4.8. Karaparanın Ekonomik Yapı Üzerindeki Etkileri

Bir ülkeye yönelen karapara akımlarının ekonomik büyüme ile piyasalar üzerindeki etkisi, bu akımların üretime yönelik yatırımları ya da tüketimi finanse etmesi ile ilişkilendirilebilir. Karapara üretime yönelik yatırımlara yönlendirilebilirse ülkenin makro ekonomik göstergelerinde olumlu gelişmeler görülebilir. Ancak gelen karaparanın, faiz, repo gibi rant geliri elde etmek yada lüks tüketimi arttırmak yönünde kullanılması durumunda faizlerin, enflasyonun ve ödemeler bilançosundaki açıkların artması, piyasalarda istikrarsızlıklar ve makro ekonomik göstergelerde olumsuz gelişmeler görülmesi söz konusu olabilir. Bundan daha kötüsü ise söz konusu yasa dışı kaynağın tekrar yasa dışı faaliyetlerin finansmanında kullanılarak suç oranının yükselmesi sonucunu doğurmasıdır.

1.1.4.9. Sosyal Etkileri

Yasadışı faaliyetler ve bu faaliyetlerden elde edilen gelirlerin aklanması sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal etkiler de doğurabilmektedir. Bu çerçevede

⁵⁰ Muhammet Akdiş, *Para Politikalarının Ekonomik İstikrar Üzerindeki Etkinliği ve Türkiye*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, No: 2. Afyon, 1996. s. 123.

⁵¹ Aydın, "Karapara Aklama İle Mücadele ve Uluslararası Enstrümanlar", s.187.

bahsedilebilecek ilk etki toplumun sosyal ve ahlaki yapısında zayıflamanın ortaya çıkmasıdır. Yasadışı faaliyetlerin yaygınlaşması ile birlikte yasal ve kayıtlı sektörde faaliyet gösterenlerin, suç örgütlerinin birtakım idari, adli çevrelerle bağlantıları olduğu hususundaki kanıları yaygınlaşabilir, bu durum ise idareye olan güveni sarsarak toplumsal huzursuzluklara yol açabilmektedir.⁵²

Kamu yönetiminde yer alan bazı görevlilerin, bu türlü yasadışı bağlantıları ise suçla mücadelede etkinliği azaltan bir unsur olarak ortaya çıkabilmekte, böyle bir durumda ise yozlaşmaya yüz tutan sistem kendi kendini besler hale gelebilmektedir.⁵³ Yasadışı faaliyetlerin yaygınlaşması ve idareye olan güvenin sarsılması sonucu hukuk sistemine olan güven zedelenip, sorgulanabilir hale gelebilmektedir.

Karaparanın aklanması ile mücadeleye yönelik uygulanan tedbirler yasal olarak çalışan birey ve kurumlar üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmekte, bürokrasiyi arttırarak bu kişilere yeni yükümlülükler getirebilmektedir.⁵⁴

1.2. KARAPARANIN AKLANMASI VE KARAPARANIN AKLANMASI İLE MÜCADELE

1.2.1 Karaparanın Aklanması

Gelirin yasa dışı yollardan elde edildiğinin tespit edilmesi halinde devlet tarafından el konulmasının yanı sıra, söz konusu geliri elde edenler için hapis ve para cezaları söz konusu olmaktadır.

Elde edenlerce risksiz ve rahat bir şekilde kullanılabilmesi için yasa dışı yollardan elde edilen gelirin aklanması yani kaynağının gizlenerek yasal yollardan elde edilmiş gibi gösterilmesi gerekir.

Devlet tarafından el konulmasını önlemek amacıyla para veya malvarlıklarını devletten gizleme çabaları olarak ortaya çıkan karapara aklama faaliyetlerinin tarihini çok eskilere kadar götürmek mümkündür. Sterling Seagrave “Lords of the Rim” adlı

⁵² Erdağ, s.136.

⁵³ Ergin Ergül, “Karapara Aklamayla Mücadelenin Nedenleri ve Suç Politikası”, <http://www.karapara.gen.tr/makale/detay.asp?id=34> (10 Şubat 2009)

⁵⁴ Aydın ve Yılmaz, s.260

eserinde M.Ö. 2000 yıllarında Çin’de tüccarların servetlerinin ellerinden alınmasını hükümdarlardan nasıl gizlediklerini anlatmaktadır. Gizlemenin yanı sıra malvarlıklarını hareket ettirdikleri ve uzak şehirlerde hatta Çin’in dışında yatırım yaptıkları anlatılmaktadır.⁵⁵

Karapara aklama terimi⁵⁶ bir çok kaynakta ABD’de içki yasağının olduğu 1920’li yıllarda, Al Capone adıyla bilinen Alphonse Gabriel Capone adlı mafya lideri ile ilişkilendirilmektedir.⁵⁷

Al Capone başta içki kaçakçılığı olmak üzere sayısız suçtan elde ettiği gelirlerini dikkat çekmeden ekonomiye dahil edebilmenin bir yolunu bulmuştu. Çamaşırhaneler ve jeton kullanan makineler işleten Al Capone ve adamları, büyük miktarda nakit paraları buraların gelirlerine dahil ederek ekonomik sisteme sokmaya başladılar. Böylece karapara aklama “money laundering” ifadesinin doğduğu söylenmektedir.⁵⁸

Yine de 1973 yılına dek para aklama terimi yazılı basında yer almamıştır. Oxford İngilizce Sözlüğe göre bu terim ilk kez ABD’de Watergate Skandalı’nı haber veren gazetelerde yer almıştır.⁵⁹ Bu tarihten sonra karapara aklama kavramı hemen herkesçe bilinen bir kavram olarak literatüre yerleşmiştir.

Karaparanın aklanması ne demektir? Öncelikle karaparanın aklanması bir suçtur ve aklama suçu olarak yasalarda yerini bulur.

Aklama suçu genel olarak yasadışı yollardan elde edilen gelirlerin kaynağını gizleyerek bu gelirlerin yasal yollarla elde edilmiş gibi göstermek amacıyla yapılan her türlü faaliyet olarak tanımlanmaktadır.⁶⁰

Karapara aklamının birkaç benzer tanımı ise şu şekilde sıralanabilir.

⁵⁵ Erdağ, s.122.

⁵⁶ Karapara aklama terimi İngilizce ‘money laundering’ teriminin karşılığı olup kirli paranın yıkanarak temizlenmesi gibi bir anlam içermektedir.

⁵⁷ İpek, s.13,

⁵⁸ Esen Aydınşakir, “Karapara Aklamayla Mücadele”, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, SBE, 2008, s.3.

⁵⁹ Jeffrey Robinson, *Karapara Aklayıcıları*, Ayşe Emengen (çev), İstanbul: Arion Yayınevi, 2003, s.19.

⁶⁰ Masak, http://www.masak.gov.tr/SucGelirlerininAklanmasi/genel_bilgi.htm, (17 Nisan 2009)

Karaparanın aklanması uyuşturucu madde ticareti gibi kanun dışı faaliyetlerden sağlanan fonların gerçek kaynağının ve sahibinin gizlenmesi ve bu fonların kontrol altında tutularak çeşitli yöntemlerle yasal mali sistem içine sokulmasına yönelik bir süreçtir.⁶¹

Suç yoluyla elde edilen para veya başka türlü değerlerin yasa dışı kaynağını gizlemek ve meşru ekonomiye katılmasını sağlamak amacıyla meşru değerlere dönüştürülmesidir.⁶²

BM taslak anlaşmasında karapara aklama; ‘yasa dışı kazançların yasal yollarla elde edilen kazançlar şeklinde gösterilmesi amacıyla, gerçek kaynağın tasarrufların, illegal yollardan kazanılan karların, sahiplik ve hareketlerinin, bu karların elektronik transfer yoluyla hareket ve değişimler de dahil olmak üzere gizlenmesi’ şeklinde tanımlanmıştır.⁶³

Strazburg Konvansiyonu olarak bilinen 1990 tarihli “Suç Gelirlerinin Aklanması, Aranması, Zapt edilmesi, ve Müsadere Edilmesi Hakkında Sözleşme”nin 6. maddesinde ise karapara aklama; “suçtan kaynaklanan gelir olduğunu bilerek, bunun kanunsuz olan kaynağını gizlemek veya tebdil etmek veya esas suçun işlenmesine karışan herhangi bir şahsın, eyleminin hukukî sonuçlarından kaçmasına yardım etmek maksadıyla bir malın değiştirilmesi veya nakledilmesi, herhangi bir malın, bunun suçtan kaynaklanan gelir olduğunu bilerek, gerçek niteliğini, kaynağını, yerini, durumunu, hareketini, bu malla ilgili hakları ya da mülkiyetini gizlemek veya tebdil etmek” şeklinde tanımlanmaktadır.⁶⁴

Karaparanın aklanmasının önlenmesine ilişkin mali çalışma grubu yani FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) ise karaparanın aklanmasını; ‘suç

⁶¹ Adalet Demirçelik, “Mali Piyasalarda Karaparanın Aklanması Amacıyla Kullanımının Önlenmesine Yönelik Çalışmalar ve Türkiye’ye İlişkin Değerlendirme”, Araştırma Raporu, Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara, 1993, s.2.

⁶² Hank Sanders,; “Dikkat Çekici İşlemleri Bildirme Yükümlülüğü Kanuna Karşı Bankaların Tepkisi ve Kanunun Uygulanması” Hollanda’da Karapara Aklamayla Mücadele, MASAK Yayını, Ankara, 2000, s.45. Aktaran: Güner, s.193.

⁶³ Ergin Ergül, *Karapara Endüstrisi ve Aklama Suçu*, Yargı Yayınevi, Ankara, 2001, s.4.

⁶⁴ Suç Gelirlerinin Aklanması, Aranması, Zapt Edilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Strazburg Konvansiyonu - Ak Sözleşmesi 141), Türkiye tarafından 27 Eylül 2001 tarihinde imzalanmış ve onaylanması 16 Haziran 2004 tarihli ve 5191 sayılı Kanunla uygun bulunmuştur.

gelirlerinin gayri meşru kaynağını gizlemek için yapılan işlemler şeklinde tanımlamaktadır.⁶⁵

Karapara aklama suçunu hukuk sistemimize sokan 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun, ikinci maddesinde önce (a) bendinde karaparanın öncül suçları sayılan fiilleri sıralayarak devamında (b) bendinde karapara aklama suçunu tanımlamaktadır. Buna göre karapara aklama suçu Türk Ceza Kanununun 296. maddesinde belirtilen haller haricinde bu maddenin (a) bendinde sayılan fiillerin işlenmesi suretiyle elde edilen karaparanın elde edenlerce meşruiyet kazandırılması amacıyla değerlendirilmesi, bu yolla elde edildiği bilinen karaparanın başkalarınca iktisap edilmesi, bulundurulması elde edenlerce veya başkaları tarafından kullanılması, kaynak veya niteliğinin veya zilyet ya da malikinin değiştirilmesi, gizlenmesi, yukarıda belirtilen suçları hukuki sonuçlarından failin kaçmasına yardım etmek amacıyla kaynağının veya yerinin değiştirilmesi veya transfer yoluyla aklanması veya karaparanın tespitini engellemeye yönelik fiilleri ifade eder.

Aklama suçu 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 282. maddesinde ‘Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama’ başlığı altında düzenlenmiştir. Burada karapara aklama, alt sınırı altı ay veya daha fazla hapis cezası gerektiren bir suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini yurt dışına çıkarmak veya bunların gayri meşru kaynağını gizlemek veya meşru bir yolla elde edildiği konusunda kanaat uyandırmak maksadıyla çeşitli işlemlere tabi tutmak ve bu suçun işlenmesine iştirak etmeksizin, bu suçun konusunu oluşturan malvarlığı değerini, bu özelliğini bilerek satın almak, kabul etmek, bulundurmak veya kullanmak olarak tanımlanmaktadır.

1.2.2 Karaparanın Aklanması İle Mücadele,

Karapara aklanarak, yasal yollardan elde edilmiş gelir görüntüsü kazandırılmaktadır. Böylece bir taraftan kaynağını teşkil eden suçtan, diğer taraftan devlet tarafından el konulma tehlikesinden uzaklaştırılmaktadır.

⁶⁵ FATF, “What is Money Laundering” http://www.fatf-gafi.org/document/29/0,3343,en_32250379_32235720_33659613_1_1_1_1,00.html, (20 Nisan 2009)

Yasa dışı her türlü faaliyet hukuken yasaklandığından ve suç ekonomisinin gerek fiili gerekse mali yönü ile mücadele temelde hukuki tedbirlerle gerçekleştirilebileceğinden, niteliği bir transfer harcaması olan parasal büyüklük aynı zamanda hukuken bir yasa dışı faaliyet konusu ise suç ekonomisi kapsamında değerlendirilmesi ve ortadan kaldırılmaya çalışılması kaçınılmaz olmaktadır.⁶⁶

Karapara aklama ile mücadelenin ortaya çıkması ve karapara aklamanın cezalandırılması, suç ile mücadelenin etkin hale getirilmesi amacına yöneliktir. Dolayısıyla aklama ile mücadele aslında suç gelirine kaynaklık eden suçların önlenmesine yönelik olarak ortaya çıkmıştır.

Karaparanın kaynağını teşkil eden suçlar yasadışı uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, insan kaçakçılığı gibi örgütsel faaliyet içeren suçlardır. Yani suç gelirlerinin arkasında yasa dışı örgütler bulunmaktadır. Bu anlamda suç gelirlerinin aklanması ile mücadele yasa dışı örgütlerle mücadele anlamına gelmekte ve konunun uluslararası önemi burada ortaya çıkmaktadır. Nitekim söz konusu yasa dışı faaliyetler genelde uluslararası yasa dışı örgütler tarafından ya da ulusal örgütlerin uluslararası işbirliği ile gerçekleştirilmektedir.

Karaparanın aklanması ile mücadelede nihai amaç, gelir getiren suçları önlemek ve bu suçlarla elde edilen gelirlerin yasal görüntü kazanmasını engellemek suretiyle suçlular veya bunlarla hareket edenler için suçtan elde edilen geliri kullanılmaz kılmak dolayısıyla öncül suçların cazibesini azaltmaktır.

Karaparanın ve karapara aklamanın olumsuz ekonomik ve sosyal etkilerini bertaraf etmek de karapara aklama ile mücadelenin amaçlarından biridir. Dolayısıyla karapara ile mücadele bütün ülkeler için öncelikli ve kaçınılmaz bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır.

1.3. KARAPARA AKLAMANIN AŞAMALARI

Aklama suçu ile mücadelede gerek önleyici tedbirler gerekse özel soruşturma teknikleri geliştirilerek önemli aşamalar kaydedilmiştir. Buna karşın suçlular da alınan

⁶⁶ Erdağ, s.140.

tedbirlere karşı kendi teknik ve yöntemlerini geliştirmektedirler. Mücadele teknik ve yöntemleri geliştikçe aklayıcılar da aklama teknik ve yöntemlerini geliştirmekte, daha karmaşık ve karaparanın izini sürmenin daha zor olduğu yöntemler ortaya çıkmaktadır.

Karapara aklama tekniklerindeki karmaşıklığa paralel olarak bu işte uzmanlaşan profesyoneller ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu kişiler, içinde buldukları ülkenin mali sistemine, ekonomik şartlarına ve denetim gücüne bağlı olarak yeni teknikler geliştirebilmekte, özellikle denetimin zayıf olduğu ülke ve sektörleri rahatlıkla suiistimal edebilmektedirler.⁶⁷

Yapılan araştırmalar aklamaya yönelik olarak çok sayıda yöntemin kullanılabileceğini göstermekle birlikte, bu yöntemlerin bazı ortak noktalarını ortaya koymuştur.

BM uzmanlarına göre karapara aklama genelde üç aşamadan oluşmaktadır. Bunlar, ilk olarak fonları suç kaynağından ayırma, ikinci olarak araştırmaları başarısızlığa uğratmak için suç delillerini gizleme ve son olarak ekonomik ve coğrafi kaynağını gizledikten sonra paranın suçlulara geri dönmesi aşamasıdır.⁶⁸

Hemen hemen tüm aklama yöntemlerinde suç gelirleri belirli benzer aşamalardan geçirilmek suretiyle ekonomik sisteme aklanmış olarak sokulmaktadır. Bu süreç kirli bir çamaşırın çamaşır makinesinde yıkanmasına benzetilmekte ve yerleştirme ayırıştırma ve bütünleştirme olmak üzere üç aşamada ele alınmaktadır.⁶⁹

1.3.1. Yerleştirme (Placement) Aşaması

Bu aşamaya plasman⁷⁰, ön yıkama⁷¹, hazırlama, makineye atma aşaması⁷² da denilmektedir. Yasa dışı yollardan elde edilen gelirin ekonomik sisteme dahil edilmesi

⁶⁷ Masak, “Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi”, 2006, http://www.masak.gov.tr/Kurulumuz/yayinlar/supheli_islem_bildirim_rehberi.pdf, (04 Mart 2009), s.4.

⁶⁸ Güner, s.203.

⁶⁹ Aydın, s.177.; Feyyaz Yoncalık, “Türk Hukukunda Karaparanın Aklanması Suçları ve Önleyici Düzenlemeler”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, SBE, 2008, s.7.; Aziz Taşdelen, *Hukuksal Açıdan Türkiye’de Karaparanın Aklanması ve Önlenmesi*, 1.Baskı Ankara, Turhan Kitabevi, 2003, s.37.

⁷⁰ Sacit Yılmaz, “Karaparanın Aklanması ve Türkiye Boyutu”, Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, 2006, s.8.

⁷¹ Aydın ve Yılmaz, s.264.

⁷² Güner, s.203.

amaçlanmaktadır. Yasa dışı yollardan elde edilen gelir çoğunlukla nakit formundadır ve bu haliyle dikkat çekicidir. Aklayıcılar için amaç bu gelirin ya da malvarlığının değerini koruyarak nakit halinden kurtarılması ve transfer edilebilir duruma kavuşturulmasıdır.

Kredi kartı çek ve senet gibi finansal araçların yoğun bir şekilde kullanıldığı günümüz şartlarında büyük miktarda nakit hareketlerini izlemek çok kolay hale gelmiştir. Bu nedenle genelde nakit formunda olan suç gelirinin kaynağından ve nakit formundan uzaklaştırılması gerekir. Bununla birlikte suç gelirlerinin tamamı nakit formunda olmayabilir, bu durumda aklama sürecinde bu aşamaya gerek duyulmayabilir.⁷³ Aklayıcılar için gelirin kaynağı olan suçtan uzaklaştırılması önem kazanmaktadır.

Yerleştirme aşaması karapara aklayıcıları için en zor, aklama ile mücadele edenler için en avantajlı aşamadır.⁷⁴ Yasa dışı gelir bir defa ekonomik sisteme girmişse, önceki finansal kuruluş tarafından gerekli sorgulama ve araştırmaların yapıldığı inancı ile yeteri kadar dikkat edilmeyebilir.

Yerleştirme aşamasında yasa dışı gelir ile kaynağı arasındaki ilişki henüz kesilmemiştir. Aklayıcıların paranın kaynağını gizleyebilme ya da açıklayabilme şansları yoktur. Dolayısıyla bu aşamada yasa dışı geliri tespit etmek ve el koymak ilerleyen diğer aşamalara göre çok daha kolaydır.⁷⁵

1.3.2. Ayırıştırma (Layering) Aşaması

Bu aşamada çok sayıda ve karmaşık finansal işlemlerle karapara, elde edildiği kaynaktan mümkün olduğunca uzaklaştırılmaya çalışılır.⁷⁶ Böylece karaparanın yasa dışı kaynağının izinin sürülmesinin ve karaparaya el konulmasının imkansız hale getirilmesi amaçlanmaktadır.

⁷³ İpek, s.17.

⁷⁴ Dilşat Şahinler, "Dünyada ve Türkiye'de Karapara Sorunu: Karşı Önlemler", Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, SBE, 2006, s.106.

⁷⁵ Taşdelen, s.37.

⁷⁶ Dül Danzanjants, "Karapara Aklama ile Mücadelede Uluslararası Boyut" Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 2008, s.11.

Bu aşamanın süresi, karaparanın kullanılmasına olan ihtiyaca ve aklayıcıların karaparanın kaynağı ile olan irtibatının koparılmış olduğuna dair inancına bağlıdır. Ayrıca yerleştirme aşamasının başarılı olup olmadığı ve suçtan kaynaklanan gelire kısa vadede yasal bir gelir gibi ihtiyaç duyulup duyulmadığı da ayrıştırma aşamasının süresini etkileyebilmektedir.⁷⁷

Bu aşama karışık bir bankacılık bürokrasisi gerektirmektedir. Küçük tutarlara bölünen para bankacılık sistemine girdikten sonra bankadan bankaya, gerekirse ülkeden ülkeye aktarılmaya başlamakta, kuşku uyandırmamak için her birinde kısa sürelerle tutularak ve bazen de diğer miktarlarla birleşerek katlanmaktadır.⁷⁸

1.3.3. Bütünleştirme (Integration) Aşaması

Daha önceki aşamalardan geçmiş, ekonomik sisteme dahil edilerek kaynağı olan yasa dışı faaliyetlerle ilişkisi koparılmış olan karapara bu aşamada tekrar yuvaya dönmektedir.⁷⁹

Makineden çıkartma ya da kurutma aşaması olarak da adlandırılan bu aşamada karapara yasal bir görünüm almıştır. Artık şekil değiştirmesine gerek kalmamıştır ve ekonomi içerisinde rahatça kullanılabilir. Ortada karaparanın kaynağına ilişkin sorular sorulmasını gerektirecek bir durum kalmamıştır. Bu tür sorular sorulsa dahi verilecek cevaplar ve açıklamalar artık mevcuttur.⁸⁰

Bu aşamanın aklayıcılar için en avantajlı karaparanın aklanması ile mücadele eden birimler için ise en zor aşama olduğu kabul edilebilir. Para bu aşamada kullanılmaya hazır durumda olup, artık geçmişinin yasa dışı olduğu bilinmeyecek durumdadır.⁸¹

Her aklama olayında bu aşamaların ayrı ayrı gerçekleşmesi zorunlu değildir. Yapılan bir tek işlemle bu aşamaların ikisi ya da üçünü gerçekleştirmek mümkün

⁷⁷ Olgun Değirmenci, *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu (Karapara Aklama Suçu)*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007, s.68.; Güner, s.204.

⁷⁸ Ergin Ergül, *Hukuki, Mali, Ekonomik, Aktüel Boyutları ve İlgili Mevzuatıyla Karaparanın Aklanması ve Suçları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 1998, s.4.

⁷⁹ Sacit Yılmaz, s.10.

⁸⁰ Güner, s.204.

⁸¹ Taşdelen, s.39.

olabileceği gibi bazı aşamaları gerçekleştirmeden aklama sürecini tamamlamak da mümkündür.⁸²

1.4. AKLAMA YÖNTEMLERİ

Aklama yöntemleri ülkeden ülkeye, ekonomik ve mali sistemin yapısına ve kullanılan finansal araçların çeşitliliğine ve niteliğine bağlı olarak fark göstermektedir. Günümüzde kullanılan karapara aklama yöntemlerinin sayısı hakkında net bir rakam vermek mümkün değildir.⁸³ Hiç duyulmamış ya da hayal edilemeyecek yöntemler kullanılabilir. Bu açıdan sınırsız sayıda aklama yöntemi vardır demek yanlış olmaz.⁸⁴

Ayrıca günümüzde yasa dışı faaliyette bulunan kişiler elde ettikleri bu gelirlerini aklamak için kendileri uğraşmamakta bu iş için profesyonelleşmiş araçlar kullanabilmektedirler. Aklama işiyle uğraşan bu profesyoneller işini çok iyi bilen muhasebeci, bankacı ve hukukçular olabilir. Bunlar güvenilir ve temiz bir mesleki geçmişe sahip, sabıkası ve yasa dışı faaliyetlerle ilgisi olmayan insanlardır. Hizmetlerine karşılık olarak komisyon ya da prim elde ederler.⁸⁵

Karapara aklama yöntemleri insanın hayal gücü ile sınırlı olsa da günümüzde en çok bilinen ve kullanılan yöntemler aşağıda sıralanmaktadır. Bir aklama sürecinde bu yöntemlerden her hangi birisinin tek başına kullanılabileceği gibi birden fazla aklama yönteminin kullanılması da söz konusu olabilir.

1.4.1. Nakit Para Kaçakçılığı İle Aklama

Ülkelerin karapara ile mücadele istekleri, kararlılıkları ve karapara ile mücadele konusundaki başarıları aynı derecede ortaya çıkmamaktadır. Bu durum yürürlükte bulunan yasal düzenlemelerden olduğu kadar denetim eksikliğinden de kaynaklanabilmektedir.

⁸² Ümit Kocasakal, “Karapara Aklama ile Mücadele ve Yeni Türk Ceza Kanununun 282. Maddesinde Düzenlenen Suç Gelirlerinin Aklanması Suçu”, Süleyman Aydın (Ed), *Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (55-104), 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008, s.59.

⁸³ Aydın ve Yılmaz, s.266-269. Aydın ve Yılmaz bugüne kadar ortaya çıkarılmış 180 civarında karapara aklama yönteminden bahsetmekte ancak her geçen gün yeni aklama yöntemlerinin de geliştirildiğini belirtmektedir.

⁸⁴ Ergül, *Hukuki, Mali, ...*, s.10.; Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.69

⁸⁵ Erdağ, s.125; Ergül, *Hukuki, Mali, ...*, s.9-10.

Nakit para kaçakçılığı, en eski ve en kolay yöntemlerden biri olarak kabul edilebilir.⁸⁶ Bu yöntemde nakit haldeki para, fiziksel olarak taşınmaktadır. Para kuryesi olarak taşıma işleminde görevlendirilen kişi, nakit parayı ya kendisi doğrudan ya da başka herhangi bir taşımacılık vasıtasıyla, nakit para üzerinde denetimi olmayan ve banka gizliliği ilkesinin sıkıca uygulandığı bir ülkeye taşımaktadır.⁸⁷ Daha sonra bu nakit paralar kaçak olarak götürüldükleri ülkelerde finansal sisteme dahil edilerek karaparanın kaynağının yasal olduğu izlenimi verilmektedir. Bu işlemler sonucunda yasal bir görünüm kazanan bu paralar ilk elde edildikleri ülkeye doğrudan ya da farklı ülkeler üzerinden transfer edilerek risksiz bir biçimde kullanılabilir.⁸⁸

Nakit paranın fiziki olarak ülke dışına çıkarılmasının diğer bir nedeni suçta kullanılacak eşyaların veya suç konusu olan eşyanın temini olabilir. Nitekim uyuşturucu tüketiminin olduğu ülkelere uyuşturucu üretiminin olduğu ülkelere doğru uyuşturucu madde trafiğinin aksi yönünde karapara trafiği olduğu kabul edilmektedir.⁸⁹

1.4.2. Bankalar, Banka Temsilcilikleri ve Diğer Finans Kurumları Kullanılarak Aklama

Bankaların başka ülkelerde bulunan temsilcilikleri ve bazı ülkelerde bulunan ve farklı esaslara göre bankacılık yapan diğer finansal kuruluşlar kullanılarak aklama faaliyeti gerçekleştirilebilmektedir. Örneğin; mevduat toplama izni olmayan bir banka temsilciliği suç gelirlerini ticari bir işletmenin hesabı varmış gibi göstererek para transferleri yapabilmekte, bankacılık faaliyetinde bulunmadığı için yasal bildirim yükümlülüğü olmadığından karaparanın bu yolla finansal sisteme sokulmasına yardımcı olabilmektedir.⁹⁰

Aklama faaliyetlerinde bankacılık sisteminden faydalanılması, banka mevduat hesapları ve geçici hesapları, kredi işlemleri, kiralık kasalar ve modern ödeme araçları kullanılarak söz konusu olabilir.

⁸⁶ Ergül, *Hukuki, Mali, ...*, s.10.

⁸⁷ İpek, s.19.

⁸⁸ Adile Özortak, “Karapara Aklama ve Karapara Aklama ile Etkin Mücadele”, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, 2005, s.24.

⁸⁹ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.71.

⁹⁰ Güner, s.210.

Bankalarda, başka isimler adına veya olmayan kişiler adına mevduat hesapları açılarak bu hesapların kullanılması ile ya da başka şahıslar adına açılmış mevcut mevduat hesaplarının kullanılması ile karapara aklama faaliyeti söz konusu olabilir.⁹¹ Bu hesaplara dikkat çekmeden yatırılan paralar mali sisteme dahil edilmiş olmaktadır.

Kredi işlemleri kullanılarak da karapara aklandığı ifade edilmektedir. Bu kapsamda değeri yüksek taşınmazların satın alınması için finans kurumlarından kredi alınması ve bu kredinin hemen geri ödenmesi, sorunlu kredilerin beklenmeyen bir şekilde geri ödenmesi sayılabilir.⁹²

Son dönemlerde hızlı bir gelişme göstererek kullanıcı sayısı gün geçtikçe artan internet, online bankacılık, akıllı kartlar, elektronik ticaret, elektronik para gibi oluşumlar da, karapara aklayıcıları açısından yeni ve cazip aklama yöntemleri olabilmektedir. Çünkü bu sistemler aklayıcıların en büyük sorunu olan “büyük miktarda nakit paranın fiziksel hareketini” ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca bu tür ödeme sistemlerinin globalleşmesi aklayıcılar için ülkelerin ulusal güvenlik standartlarındaki farklılıklardan yararlanma ve böylece yasadışı fonlarının hareketini otoritelerden gizleyebilme fırsatını sunmaktadır.⁹³

1.4.3. Şirinler Yöntemi (Mantarlama Yöntemi)⁹⁴

Ülkeden ülkeye değişmekle birlikte konuyla ilgili yasal düzenlemelerin yapıldığı ülkelerde belirli tutarların üzerindeki nakit işlemlerin bildirilmesi zorunluluğu vardır.⁹⁵ Türkiye’de de aklama suçunun önlenmesine dair mevzuat kapsamında nakit işlem bildirimine ilişkin yasal düzenleme mevcuttur. Buna göre T.C. Maliye Bakanlığı’nca belirlenecek tutarı aşan işlemler toplu olarak bildirilmektedir.

⁹¹ Güner, s.217-218.

⁹² Ergül, *Hukuki, Mali, ...*, s.24.

⁹³ Ayla Yazıcı, “Yeni Karapara Aklama Yöntemleri Olarak Akıllı Kartlar ve İnternet”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, 2008, s.159.

⁹⁴ Literatürde Şirinler Yöntemi olarak adlandırılan bu yönteme bazı kaynaklarda “Mantarlama Yöntemi” de denilmektedir. Bu yöntemin ilk defa Florida-ABD’de yapılan bir soruşturmada ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Karaparanın bildirim yükümlülüğünün altında tutarlara bölünerek çok sayıda banka ve şubede işleme tabi tutulması için birçok insana ihtiyaç duyulduğundan şirinler adlı çizgi filminden esinlenerek bu işi yapanlara şirin yöntemi de şirinler yöntemi adının verildiği söylenmektedir. Ergül, *Hukuki, Mali, ...*, s.12.; Güner s.216.

⁹⁵ İpek, s.19.

Şirinler (smurfing-smurfs) yönteminde suç gelirleri bildirim yükümlülüğünden kurtulmak amacıyla bildirim için belirlenen tutarların altında parçalara bölünmektedir. Söz konusu karapara ile ilgili olarak çok sayıda kişi tarafından ve çok sayıda banka ya da şubede işlem yapılmaktadır.⁹⁶ Bu şekilde yerleştirme aşaması gerçekleştirilmiş, karapara ekonomik sisteme girmiş ve nakit formundan kurtarılmış olmaktadır.

Tabi ki bu yöntem sadece nakit işlem bildiriminden kurtulmayı sağlar, yoksa şüpheli işlem bildirimini şüphelenilen her durumda yapılabilmektedir.

1.4.4. Parçalama Yöntemi

Parçalama yöntemi (structuring) nakit bildirim yükümlülüğünden kurtulmaya yönelik başka bir yöntemdir. Yasa dışı geliri küçük parçalara bölüp kendi adlarına işlem yapacak çok sayıda şirini bulmak her zaman mümkün olmayabilir. Bu durumda, insan sayısı yerine işlem sayısını arttırarak bildirim yükümlülüğünden kaçınılmaya çalışılmaktadır.⁹⁷

Parçalama ve şirinler yöntemleri birbirlerine benzeyen yöntemler olup, her ikisinde de amaç büyük tutardaki yasa dışı suç gelirini dikkat çekmeyecek küçük parçalara bölerek, bildirim yükümlülüğünden kaçınmaktır.⁹⁸ Bir ülkede yaşanmış örnek bir olayda, 29 milyon dolarlık bir tutar ortalama 600'er dolarlık 40.000'den fazla işlem yapılmak suretiyle Ekvator'a transfer edilerek aklanmıştır.⁹⁹

1.4.5. Oto Finans Borç Yöntemi (Loan-Back)

Çoğunlukla başka bir ülkedeki finansal kuruluşa yatırılan suç gelirinin, sahibine kredi olarak geri dönmesini ifade eden bu yöntem sıklıkla kullanılmaktadır.¹⁰⁰

Örneğin; para aklayacak kişi off-shore merkezine, vergi cennetine veya banka sırrı bulunan bir ülkeye gitmekte ve aklanacak karaparayı burada faaliyet gösteren A

⁹⁶ Taşdelen, s.41

⁹⁷ Hayriye Sönmez Işık, "Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama" Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, SBE, 2008, s.20.

⁹⁸ Alparslan Çalışkan, "Karapara Aklama Yöntem ve Tipolojileri ile Bu Amaçla Kullanılan Sektörler", Süleyman Aydın (Ed), *Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (257-278), s.261.

⁹⁹ Erdağ, s.127; Ergül, *Hukuki, Mali, ...*, s.13.

¹⁰⁰ Değirmenci, *Mukayeseli ...*, s.104.

bankasına yatırmaktadır. Sonra isterse bu parayı bir başka ülkedeki B bankasına da aktarabilir. Daha sonra kendi ülkesindeki C bankasına başvurarak, A veya B bankasındaki hesabını teminat göstermek suretiyle kredi talebinde bulunmaktadır. C bankası krediyi vermekte ve aklayıcı aldığı krediyle istediği yatırımı yapmaktadır. Daha sonra kredisini C bankasına geri ödememekte ve C bankası da bu kişinin teminat gösterdiği A veya B bankasındaki parasını haciz etmektedir. Böylece kişinin parası kredi talebine konu herhangi bir yatırım şeklinde aklanmış olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁰¹

1.4.6. Resmi Olmayan Havale Sistemleri (Informal Money Transfer Systems) İle Aklama

Alternatif havale sistemleri ya da bir başka isimle yer altı bankacılığı sistemleri olarak da adlandırılan resmi olmayan havale sistemleri günümüz dünyasında bazı bölgelerde kullanılmaktadır. Bu bölgelerde para transferi gerçekleştirmek için ortaya çıkışları günümüz bankacılık sisteminin var olmadığı devirlere dayandığı bilinen bu sistem, paranın bir coğrafyadan diğerine transferini sağlayan bir havale sistemidir ve ülkeden hiçbir fiziksel nakit çıkışı olmamaktadır. Bu haliyle sistem hem yasal hem de yasadışı fonların transferinde kullanılabilir. ¹⁰²

Bu tür bir alternatif ya da resmi olmayan bir sistemin tercih nedeni vergi fon gibi yasal yükümlülüklerden kambiyo kontrollerinden parayı fiziki olarak taşıma zorunluluğundan kurtarmasıdır. Bu tür bir sistemde, geleneksel bankacılık sistemine nazaran maliyet, süre, güven, anonimlik, çalışma saati ve bürokrasinin azlığı gibi avantajlar mevcuttur. Sistem kimlik tespiti ve gizlilik konusunda kolaylık göstermekte, bu durum işlemin mevcut önleyici mekanizmalarla tespitini oldukça zorlaştırmaktadır.

Bu tür sistemler çoğunlukla belirli etnik gruplar tarafından kullanılmakta, bu etnik gruplar aynı tarihi ve kültürel kökten gelmekte ve uluslararası göç hareketlerinin artmasıyla bu sistemlerin kullanılma oranı da artmaktadır. Örneğin; Güney Asya ve Körfez ülkelerine ilişkin bir uygulama olan “Hawala” sistemi esas olarak Hindistan kaynaklı bir sistemdir. Dünya üzerinde Hindistan, Pakistan veya Bangladeşlilerin

¹⁰¹ Kuntay Çelik, Selen Işık Koçağra, Kadir Güler, *Karapara Aklama, Tanımı Aşamaları, Yöntemleri ve İlgili Uluslararası Çalışmalar*, Masak Yayın No.1, Ankara, 2000, s.90. Aktaran: Taşdelen, s.41.; MASAK, http://www.masak.gov.tr/SucGelirlerininAklanmasi/genel_bilgi.htm#; Erdağ, s.130.

¹⁰² Çalışkan, s.267-268.

bulunduğu hemen her yere yayılmıştır.¹⁰³ Bunun yanı sıra aynı sistemin Çin bölgesinde uygulanan şekli “Chit”, “Chop/Shop”, Tayland, Vietnam bölgesinde uygulanan şekli ise “Poey Kuan” adı ile anılmaktadır.¹⁰⁴ Sistemin temelinde güven yatmakta, etnik veya mezhepsel bağlılık bu güven ortamının oluşmasını kolaylaştırmakta ve sistemi ayakta tutmaktadır. Zira hiçbir kayıt yoktur, kayıt varsa bile bunlar yetkilileri yanıltmaya yönelik kayıtlardır. Dolayısıyla bir uyuşmazlık halinde hukuki mercilere başvurma imkanı da mevcut değildir. Bu olumsuzluklara rağmen sistemin etkin bir şekilde işlemesi, kökleşmiş olan bu güven anlayışına dayanmaktadır.¹⁰⁵

Sistemin çeşitli ülkelere yayılmış olan operatörleri, birbirlerinin muhabirleri gibi çalışmaktadır. Böylelikle birçok ülkeyi kapsayan büyük bir ortak ağ oluşturulmaktadır. A ülkesinde bulunan ve para havale edecek olan kişi, B ülkesindeki bir şahsa gönderilmek üzere parasını yerel operatöre teslim etmekte, operatör ona bir şifre vermektedir. Parayı teslim alan operatör B ülkesindeki operatörü arayarak havale ile ilgili bilgileri aktarmaktadır. Daha sonra A ülkesindeki müşteri B ülkesindeki alıcıyı aramakta ve ona havale edilen parayı almasını sağlayacak şifreyi söylemekte ve alıcı B ülkesindeki operatöre giderek parasını almaktadır.¹⁰⁶ Hatta bazı ağlar aracılığıyla gerçekleştirilen havalelerde şifreye bile ihtiyaç duyulmamaktadır. Böylece hızlı bir biçimde, bürokratik formalitelere gerek kalmadan ve yetkililerin dikkatini çekmeden havale işlemi gerçekleştirilmektedir. Havale emirleri genellikle telefon aracılığı ile verilmekte olup operatörlerin telefon konuşmalarında, konuşmaların başkaları tarafından anlaşılmasını önleyecek biçimde şifreli bir dil kullandıkları, hatta kayıt tutan bazı operatörlerin bu kayıtları şifreli yazdıkları belirlenmiştir.¹⁰⁷

Bu tür sistemler, anlaşılabilir ya da kontrol edilemez görünse de zayıf bir yönü vardır. Bu zayıf yön, işlemin gün ışığına çıktığı nokta yani geleneksel bankacılık sistemine girdiği noktadır.¹⁰⁸ Zira sistemin operatörü, diğer operatörlerle arasındaki hesapları kapatmak veya farklı para birimlerinin farklı ülkelerdeki kur farklılıklarından

¹⁰³ Güner, s.229.

¹⁰⁴ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.79; Güner, s.233

¹⁰⁵ Sacit Yılmaz, s.22.

¹⁰⁶ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.81.

¹⁰⁷ Masak, *Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi*, s.8.

¹⁰⁸ Güner, s.230.

yararlanarak arbitraj geliri elde etmek amacıyla bankacılık sistemini kullanmak zorunda kalabilir.

Karapara ile mücadele için önem arz eden husus, bankacılık sistemi ile temasın gerçekleştiği bu zayıf anın yakalanmasıdır ve buradaki en önemli rol de bankalara aittir. Sistem bankayı kullanmaya başladığı an tespit edilebilir ve gerekli önlemler alınabilir.

1.4.7. Vergi Cennetleri ve Kıyı Bankacılığı İle Aklama

Vergi cenneti kavramının yaygın kullanımına rağmen uluslararası kabul edilebilir bir tanımı bulunduğu söylenemez.¹⁰⁹ Bu yerlerde elde edilen gelirlerin tamamına ya da bir kısmına düşük vergi oranları uygulanmakta ya da hiç vergi alınmamaktadır.¹¹⁰

Kıyı bankacılığı mevzuatına göre kurulduğu ülke dışından sağlanan fonların yine ülke dışında kullandırılmasını amaçlayan ve kurulduğu ülkenin bankacılık sektörüne dair yasal düzenlemelerin dışında bulunan bir serbest bankacılık türü olarak tanımlanmaktadır.¹¹¹ Vergi cennetlerinin çoğunun kıyı bankacılığı hizmeti verdiği söylenebilir.¹¹²

Vergi cennetleri, bu ülkelerde mevcut finansal kuruluşlar özellikle bankalar (kıyı bankacılığı, off-shore banking) ve paravan şirketler (shell companies) aracılığı ile karapara aklamanın kolay olduğu ve kullanıldığı yerler olarak kabul edilmektedir.¹¹³

Konuya ilişkin olarak bazı uluslararası kuruluşlar tarafından vergi cennetleri listeleri yayınlanmaktadır. Örneğin, Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD), internet sitesinde genel kabul görmüş uluslararası vergi standartlarını uygulamayan ülkelerin listesini yayınlamaktadır.¹¹⁴

¹⁰⁹ İhsan Günaydın, “Vergi Cennetlerinin Özellikleri ve Kullanımları”, *Vergi Sorunları*, S.:126, s.75.
Aktaran: Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.98.

¹¹⁰ Güner, s.233

¹¹¹ Erol Çember, “Türkiye’de Kıyı Bankacılığı (Off-Shore) ve Vergisel Boyutu”, *Vergi Sorunları Dergisi*, S.:132, (Eylül 1999), s.44

¹¹² Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 98.

¹¹³ Güner, s.233.

¹¹⁴ OECD, “A Progress Report On The Jurisdictions Surveyed By The OECD Global Forum In Implementing The Internationally Agreed Tax Standard” www.oecd.org/tax/progressreport (06 Ocak 2010).

Ayrıca yine OECD tarafından kendi belirlemiş olduğu kriterler çerçevesinde 2000-2002 yılları arasında 40'tan fazla bölge işbirliği yapmayan vergi cenneti (List of Unco-Operative Tax Heavens)¹¹⁵ olarak tanımlanmış ve yayınlanmıştır. Ancak OECD'nin internet sitesinde Mayıs 2009 tarihinden itibaren işbirliği yapmayan vergi cenneti olarak tanımlanan bir ülke yada bölgenin listelenmediği belirtilmektedir.

Kıyı bankaları temel olarak diğer bankalar gibi mevduat toplayan, kredi veren ve güvene dayalı işlemler yapan bankalar olarak kabul edilmektedir. Ancak off-shore merkezlerin sağladığı gizlilik, politik istikrar, sıfır ya da sıfıra yakın vergilendirme, sermaye hareketlerinde tam serbesti, coğrafi konum olarak gelişmiş ülkelere yakınlık gibi avantajlara sahiptirler. Ayrıca telekomünikasyon, ulaşım ve konaklama hizmetleri ile vergi danışmanları ve avukatlar gibi uzman personel desteği de sağlanmaktadır. Aklayıcılar, bu avantajları denetim dışı kalmak, yasal merciler tarafından yapılan soruşturmaları sonuçsuz bırakmak amacıyla kullanmaktadır.¹¹⁶

Kıyı bankacılığı merkezlerin para aklayıcılarınca yoğun bir şekilde kullanılmasına örnek olarak 1991 yılında iflas eden Bank for Credit and Commerce International (BCCI) gösterilmektedir. Söz konusu bankanın kıyı bankacılığı merkezlerindeki şirketlerden, vergi cennetlerinden ve bankalardan yararlanarak hesaplarını yaydığı ortaya çıkarılmış,¹¹⁷ neden olduğu toplam zararın 10 milyar USD'yi aştığı,¹¹⁸ 600 milyon USD tutarında bir meblağın banka kayıtlarına geçirilmediği, Bahamalar'daki şubesinin gerçekte var olmadığı anlaşılmıştır.¹¹⁹

1.4.8. Tabelâ Bankaları (Shell Banks) İle Aklama

Herhangi bir ülkede fiziki bir hizmet ofisi bulunmayan, web adreslerinden ibaret olan, bankacılık işlemleri ve kayıtları açısından resmi bir otoritenin denetimine ve

¹¹⁵ OECD, List of Unco-operative Tax Heavens, http://www.oecd.org/LongAbstract/0,3425,en_2649_33745_30578809_1_1_1_1,00.html (06 Ocak 2010).

¹¹⁶ MASAK, Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi, s.6.

¹¹⁷ Muhammet Akdiş, "Offshore Bankacılığındaki Gelişmelerin Karapara ve Karaparanın Aklanmasına Olan Etkileri", Süleyman Aydın (Ed), *Yolsuzluk, Nedenleri, Etkileri, Çözüm Yolları* içinde (571-607), 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006, s.593.

¹¹⁸ Austin Mitchell, Prem Sika, Patricia Arnold, Christine Cooper ve Hugh Willmott, "The BCCI Cover-Up", Association for Accountancy & Business Affairs (AABA), <http://visar.csustan.edu/aaba/BCCICOVERUP.pdf>, (28 Haziran 2010), s.2.

¹¹⁹ Robinson, s.344-346.

iznine tabi olmayan bankalardır. İşlemlerin bu tür bankalar bünyesinde ya da aracılığıyla gerçekleştirilmesi, paravan şirketlerde olduğu gibi iz sürmeyi zorlaştırmaktır.

FATF tarafından üye ülkelerden, tabela bankaların kurulmasına onay vermemeleri ve işlemlerini sürdürmelerini kabul etmemeleri, finansal kuruluşlardan, bu tür bankalarla muhabir banka ilişkisine girmemeleri veya böyle bir ilişkiyi sürdürmemeleri, hesaplarının bu tür bankalar tarafından kullanılmasına izin veren muhatap yabancı finansal kuruluşlarla iş ilişkisi kurmaktan sakınmaları istenilmektedir.¹²⁰

1.4.9. Döviz Büroları İle Aklama

Birçok ülkede bulunan ve nakit ağırlıklı çalışan döviz bürolarının sıkı kurallara bağlı olmayan ve denetim mekanizmasının yeterince işlemediği bir alan olarak suiistimale açık yönlere sahip olduğunu söylenebilir.¹²¹ Ciddi denetim ve muhasebe kayıt şartlarına tabi olmadıklarından döviz büroları karapara aklayıcıları için önemli kolaylıklar sağlayabilmektedirler.

Bu kurumlar aracılığı ile paranın değişimi karaparanın kaynağından belli bir ölçüde uzaklaştırılması sağlanmaktadır. Küçük banknotlar büyüklere veya eldeki para birimleri diğer para birimlerine çevrilerek karaparanın finansal sisteme entegre edilmesi kolaylaştırılmaktadır.

Döviz büroları döviz değişimi ve alım satımı dışında bazı ülkelerde altın ve değerli taş alım satımı ile uğraşabilmekte,¹²² fon transfer edebilmekte, nakit karşılığında (seyahat çeki, Euro çek, şahıs çeki gibi) bazı parasal araçlar verebilmektedir.¹²³

Döviz bürolarının karapara aklayıcıları için bir diğer avantajı ise bir döviz bürosuna sahip olmanın bir bankaya sahip olmaktan çok daha kolay olmasıdır. Karapara

¹²⁰ FATF, "FATF 40 Recommendations", 2003, www.fatf-gafi.org/dataoecd/7/40/34849567.pdf, (15 Aralık 2009), s.8.

¹²¹ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.74

¹²² Güner, s.242.

¹²³ Çalışkan, s.264.

aklayıcıları amaçları doğrultusunda döviz büroları ile işbirliği yapabilir, ya da bir döviz bürosuna sahip olabilir.¹²⁴

1.4.10. Göstermelik Şirketler (Nakit Para Kullanılan İşyerleri)

Bu yöntemde hamburgerci, simit dükkanı, taksi durağı, benzin istasyonu gibi nakit para akışının yoğun olduğu işyerleri kullanılmaktadır.¹²⁵ Bu tür işyerlerinin seçilmesinin nedeni bunların muhasebe denetimlerinin yapılmasının oldukça zor olmasıdır. Bu tür işletmelerde bir gün, bir hafta, bir ay ya da bir yılda ne kadar para kazanıldığı belirlenmesi oldukça zordur.¹²⁶ Böylece yasa dışı kaynaklardan gelen fonlar, bu işyerlerinden elde edilen gelirlere karıştırılabilmektedir. Göstermelik şirketlerde yasal bir faaliyet ve işyeri söz konusudur. Bu yasal faaliyet ve işyeri aklama faaliyetleri için koruyucu ve gizleyici olarak kullanılmaktadır.¹²⁷

1.4.11. Tabelâ Şirketleri (Paravan Şirketler)

Bu şirketler herhangi bir ticaret veya imalat faaliyetinde bulunmayan ve genellikle off-shore merkezlerde kurulan şirketlerdir. Göstermelik şirketlerden farklıdır; göstermelik şirketlerde de aklama amacı olmakla birlikte yasal bir faaliyet ve bir işyeri söz konusu olup bu yasal faaliyetlerle aklama faaliyetleri gizlenmektedir. Oysa paravan şirketler gerçekte yoktur sadece kağıt üzerinde vardır.¹²⁸ Kurulmalarındaki amaç, ayırıştırma aşamasında fon transferlerinin bu şirketler üzerinden geçirilmesi suretiyle karaparanın takibini zorlaştırmaktır. Bir paravan şirket maskeleyi artırmak için gerçekten yasal işlemlere de girişebilir.¹²⁹

Off-shore merkezlerinin sağladığı gizlilik imkanları sayesinde ortaklarının dahi öğrenilmesinin mümkün olmadığı bu tür şirketleri diğerlerinden ayırmak güçtür. Aklayıcılar bu tip birçok şirkete sahip olabilirler ve izleri daha fazla karışık hale getirmek için fonları bir şirketten diğerine aktarabilirler. Şirketler arasında yapılan transferler sonucu, paravan şirket çok kârlı bir işletme gibi gösterilebilir. Böyle bir

¹²⁴ Erdağ, s.130.

¹²⁵ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.77.

¹²⁶ Güner, s.251.

¹²⁷ İpek, s.23

¹²⁸ Sönmez Işık, s.23

¹²⁹ Masak, Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi, s.7.

durumda kağıt üzerinde görülen kârın yerine şirkete suçtan elde edilen gelir aktarılmaktadır. Bu paranın vergisi ödenir ve yasallaştırılmış olur veya paravan şirket kâr oranı yüksek ya da düşük bir çok şirketi, gayrimenkulu veya değerli kağıdı satın alabilir. Bilinçli spekülasyonlarla, kağıt üzerinde yapılan alım satımlarla bu yatırımlar değerlendirilmiş gözükmekte ve yine vergisi de ödenmek suretiyle para aklanmaktadır.¹³⁰

1.4.12. Sahte veya Yanıltıcı Fatura (Hayali İthalat, İhracat)

Sahte ya da şişirilmiş fatura¹³¹ kanun dışı karapara elde edilmesinde ve bu karaparanın aklanmasında da kullanılabilir.¹³²Bu tür faturalar birden fazla işlemde kullanılarak, hem aklanılan paranın miktarı arttırılabilir, hem de takibi daha da zorlaştırılabilir.

Sahte veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belgeler kullanılarak gerçekleştirilen hayali ihracat işlemleri yoluyla da para aklanabilmektedir. Buna göre değeri çok düşük veya hiç olmayan bir mal ihraç edilmiş gibi gösterilir ve fatura buna uygun olarak düzenlenir, daha sonra yurt dışında bulunan suç geliri ihracat geliriymiş gibi gösterilerek ülkeye getirilebilir. Örneğin gerçek değeri 100 bin dolar olan mal için 1 milyon dolar karşılığı fatura düzenlenmek suretiyle, uyuşturucu madde ticaretinden elde edilen 900 bin dolar tutarındaki suç geliri ihracat geliri gibi gösterilebilir ve aklanabilir.

Bu yöntemde düzenlenen fatura ya düşük değerli bir malın değerini oldukça yüksek gösteren yanıltıcı fatura ya da gerçekte olmayan bir malın değerini tamamen aklanılan tutara denk gelecek şekilde gösteren sahte fatura olabilir, ancak ikinci durumda tespit daha kolay olabileceğinden riski fazladır. İhracatın yapıldığı belirtilen ülkedeki firma, faaliyeti olan yasal bir firma, göstermelik bir firma veya paravan bir firma olabilir.¹³³

Benzer durum ithalat için de yapılabilir ve bu defa ülkede bulunan suç geliri ithalat karşılığı olarak ülke dışına çıkarılabilir.¹³⁴

¹³⁰ Masak, Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi, s.7.;Yoncalık, s.15

¹³¹ Sahte ya da şişirilmiş fatura halk arasında naylon fatura olarak da bilinmektedir.

¹³² Güner, s.269

¹³³ Ergül, *Hukuki, Mali...*, s.19.

¹³⁴ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.107

Karapara aklama yöntemlerini bu sayılanlarla sınırlamak mümkün değildir. Bu yöntemler en çok kullanılan ve bilinen yöntemler olarak kabul edilebilir. Teknoloji ilerledikçe, kullanılan finansal araçlar geliştikçe ve derinleştikçe, yasalar değiştikçe aklama yöntemleri de gelişip değişebilir, farklı ve daha önce hiç rastlanılmamış aklama yöntemleri ile karşılaşılabılır.

Buna karşın aklama ile mücadele yöntemleri de aynı şekilde değişip gelişmek durumundadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KARAPARA

2.1. TÜRKİYE'DE KARAPARA KAVRAMI

Türkiye'nin ilk defa sistematik olarak karapara ve karapara aklama ile tanışmasının 1960'lı yılların ortalarına rastladığı, özellikle gurbetçi çalışanlar yoluyla başta uyuşturucu maddeden elde edilen karaparanın, yüksek işçi geliri gibi gösterilerek amlandığı iddia edilmektedir.¹³⁵

1970'li yıllar, organize suç örgütlerinin geliştiği, artan terör olayları ile birlikte, silah, sigara, içki ve döviz kaçakçılığının çoğaldığı, ülkede yaşanan döviz sorununun, kaynağı sorulmayan dövize çevrilebilir mevduatla aşılmaya çalışıldığı yıllar olarak ortaya çıkmaktadır.¹³⁶

1980 sonrasında ise farklı karapara aklama yöntemleri geliştirilmiştir. “Örneğin bu yıllardan itibaren devletin iç borçlanma ihtiyacına paralel olarak, Türkiye’de çok büyük bir hazine bonosu, devlet tahvili stoku ve geniş bir repo piyasası oluşmuş, bonolar ve tahviller; hamiline olmaları, kolaylıkla bulunabilmeleri ve likit olmaları vb. nedenlerle karaparanın aklanması amacıyla kullanılmaya uygun araçlar olarak ortaya çıkmışlardır.¹³⁷ Ayrıca bu dönemde yaşanan hayali ihracat işlemlerinin, kayıtsız şartsız açılan döviz tevdiat hesaplarının ve sırdaş hesapların, Türkiye’deki karaparanın aklanma imkanlarını arttırdığı ifade edilmektedir.¹³⁸

1990 yılında ise, konvertibilite kararıyla birlikte, döviz giriş çıkışı serbest bırakılarak, sıcak para kanalıyla Türkiye’ye giren dövizlerin serbest dolaşımına imkan tanınmıştır. 1990-1998 döneminde bankalardaki döviz hesapları toplamının 2 milyar USD den 20 milyar USD ye yükseldiği belirtilmektedir.¹³⁹ Bunun yanında aynı

¹³⁵ Yazıcı, s. 156.

¹³⁶ İpek, s. 73-74.

¹³⁷ Ergül, *Karapara Endüstrisi ve Aklama Suçu*, s. 84.

¹³⁸ Cahit Uyanık, “32 Kısım Tekmili Birden Karaparanın Macerası”, *Ekonomi Muhabirleri Derneği*, Sayı:3, (Aralık 1996), s. 7.

¹³⁹ Yazıcı, s.157.

dönemdeki kısa vadeli dış borç stokundaki artış da dikkat çekici olup, 1994-1997 döneminde 6 milyar USD den 24 milyar USD ye yükselmiştir.¹⁴⁰

2.1.1. Türkiye’de Karaparanın Nedenleri

Karaparanın bir niteliği kayıt dışı olması, diğer bir niteliği ise suç ile olan bağlantısıdır. Bu doğrultuda, Türkiye’de karaparanın varlık nedenlerinin değerlendirilmesinde, Türkiye’deki kayıt dışı ekonominin nedenleri ve suç olgusunun, nedenlerinin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Suç sosyolojisi insanların hukuk ve/veya genel ahlaki değerlerin dışında kalan davranışlarını ele almakta, suçlu olarak kabul edilen insanlardan topladığı verilerle “suç” olayını anlamak ve anlatmak istemektedir. Bu çalışmalarda elde edilen verilerle ortaya konan mevcut bilgilere göre suçlu olmanın nedenleri 1) ekonomik anlamda yoksulluk, 2) içinde bulunduğu yaşam koşullarını algılama ve yorumlama üslubu içinde kendini mağdur hissetme, 3) aile ortamının sağlıklı olmaması, babanın işsiz oluşu, babanın ve/veya annenin madde bağımlısı olması, boşanma, aile içi şiddet, 4) yakın arkadaş grubu ve ailenin yaşadığı çevrenin suç oranı yüksek bölgelerde olması ve yasal olmayan yaşam tarzının tercih edilmesinin hakim değerler olması, 5) egemen toplum değerleri içinde negatif anlamda önyargılara açık olma gibi faktörler sıralanabilir.¹⁴¹

Öte yandan uluslararası suç oranları ele alındığında refah seviyesi Türkiye’ye nazaran daha yüksek olan, sanayileşmiş batı toplumlarında asayiş suçu veya adli suçların oranının daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Suç oluşumunun ortaya çıkmasını sağlayan faktörlerle, refah toplumlarındaki suç oluşumlarının yüksekliği bir arada ele alındığında suç olayının sadece ve sadece ekonomik değişkenlerle izahının mümkün olmadığı görülmektedir.¹⁴²

Özetle, suçlu olmanın nedenleri olarak sayılan nedenlerin, karaparanın ve suç ekonomisinin psikolojik ve sosyolojik nedenleri olarak kabul edilmesi mümkündür.

¹⁴⁰ Ergül, *Karapara Endüstrisi ve Aklama Suçu*, s. 86.

¹⁴¹ Kayhan Mutlu, “Karapara Ekonomisinin Sosyolojik Temelleri” , Süleyman Aydın (Ed), *Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (293-314), Ankara, 2008, s.293.

¹⁴² Mutlu, s. 294.

Türkiye’de kayıt dışı ekonominin boyutları da karapara ve karaparanın aklanması için uygun ortam yaratmaktadır. Çünkü elde edilen karapara aklanabilmek amacıyla, bu konuda yeterli önlemlerin alınmadığı, takibinin daha zor olduğu, kayıt dışının yüksek olduğu, yabancı sermayeye gereksinim duyulan, gelişmekte olan ülkelere aktarılmaktadır.

Türkiye’deki karaparanın, ülkenin coğrafi konumu ile de yakından ilgili olduğu kabul edilmektedir. Nitekim Türkiye, 2008 yılında dünya afyon üretiminin % 93’ünü tek başına gerçekleştiren Afganistan ile tüketimin yoğun olduğu Avrupa ülkeleri arasında en çok kullanılan güzergâhlardan birisi olan, Balkan Rotası üzerinde bulunmaktadır.¹⁴³ Ayrıca bir tarafta terör olgusunun varlığı ve diğer tarafta da değişik boyutlardaki mafya ilişkilerinin varlığı, Türkiye’deki karaparanın boyutlarını ortaya sermektedir.¹⁴⁴

2.1.2. Karapara Kavramı ve Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerleri Kavramı

Türkiye’de karapara aklama ile mücadelenin başlangıç tarihini Türkiye’nin FATF’ye üye olduğu 25 Eylül 1991 olarak kabul etmek yanlış olmayacaktır. Bu tarihten sonra FATF’nin kırk tavsiye kararının gereğini yerine getirmek amacıyla karapara aklamayı suç haline getirecek bir yasa çıkarılması çalışmalarına başlanmış ancak bu çalışmalar, FATF tarafından Kasım 1994 tarihinde yapılan ilk incelemelere kadar sonuçlanamamıştır. Türkiye’nin kırk tavsiye kararları ile uyum konusunda gerekli adımları atmadığı gerekçesiyle, 19 Eylül 1996 tarihinde 21. tavsiye kararı kapsamında yaptırım uygulama kararı alınmıştır.

Türk hukukunda, karaparanın aklanmasının özel ve ayrı bir suç olarak düzenlenmesi 13.11.1996 tarih ve 4208 sayılı Kanun ile olmuştur.¹⁴⁵ 4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine dair Kanun ve bu kanunun uygulanmasına yönelik olarak çıkarılan yönetmelikler ile Türk finansal sistemi ilk kez karapara

¹⁴³ KOM, 2008 Raporu, Ankara, (Şubat 2009), s. 1.

¹⁴⁴ Yazıcı, s. 157.

¹⁴⁵ Kürşat Türker Ercan, “Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerinin Aklanması Suçu”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Ankara, 2008, s. 65.

konusunda bu derece doğrudan yasal düzenlemelere tabi hale gelmiştir.¹⁴⁶ Bu kanun ile karapara aklamanın öncül suçları sayılmış, karaparanın tanımı yapılmış, karapara aklama suçu tanımlanmıştır.

4208 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce de karaparanın aklanmasına yönelik cezai hükümler olduğu ileri sürülmektedir.¹⁴⁷ Örneğin 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 296. maddesinde düzenlenen "Suçluyu Koruma Cürmü" ile 512. maddesinde düzenlenen "Cürüm Eşyasını Satın Almak" hükümlerinin karaparanın aklanmasına yönelik eylemlerin cezalandırılması için yeterli olabileceği ifade edilmektedir.¹⁴⁸

Karaparanın aklanması suçu, 4208 sayılı Kanun'da özel olarak düzenlenmesine rağmen, 26.09.2004 tarihinde kabul edilen ve 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)'nın 282. md., 4208 sayılı Kanun'un karapara aklanması suçuyla paralel nitelikteki, "Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerinin Aklanması" suçunu düzenlemiştir. Aynı konuları düzenleyen iki farklı kanunun olması, ilk başlarda hangi kanunun nasıl uygulanacağına yönelik uygulamada sorun teşkil etse de, 11.10.2006 tarihinde 5549 sayılı Kanun'un kabul edilmesiyle, yaşanan bu ikilik sona ermiştir. Türk Hukukunda karaparanın aklanması suçu artık, 5237 sayılı Kanun'un 282. maddesi ile tanımlanmaktadır.

5237 sayılı Kanun ile bir terminoloji değişikliği yapılmış, uluslararası terminolojiye uyum sağlamak için karapara aklama kavramı yerine, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama kavramı kullanılmıştır.¹⁴⁹

4208 sayılı Kanun'da karaparanın kaynağını teşkil eden öncül suçlar teker teker sayılarak belirlenmiş iken, 5237 sayılı Kanun'da bu yöntemden vazgeçilerek eşik sistemine geçilmiş, öncül suçların kapsamı genişletilmiştir.

¹⁴⁶ 19.11.1996 tarih ve 22822 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren kanunun tam adı "Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine, 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununda ve 178 Sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararıyla Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" dur.

¹⁴⁷ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 422.

¹⁴⁸ Kocasakal, s. 324-326.; Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 422.

¹⁴⁹ Oktay Üstün, "Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanı ile Mücadele Konusundaki Yasal Düzenlemeler", *TBB – MASAK Türk Bankacılık Sektöründe Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanı ile Mücadele Paneli*, 11 Mayıs 2010, İstanbul.

FATF tarafından 2006-2007 yıllarında yapılan 3. tur değerlendirme sonuçları doğrultusunda hazırlanan, 26.06.2009 tarihli 5918 sayılı “Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile 5237 sayılı TCK’nın 282. maddesi son halini almıştır. Söz konusu madde, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklamayı şu şekilde tanımlamaktadır:

“(1) Alt sınırı altı ay veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini, yurt dışına çıkaran veya bunların gayri meşru kaynağını gizlemek veya meşru bir yolla elde edildiği konusunda kanaat uyandırmak maksadıyla, çeşitli işlemlere tâbi tutan kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Birinci fıkradaki suçun işlenmesine iştirak etmeksizin, bu suçun konusunu oluşturan malvarlığı değerini, bu özelliğini bilerek satın alan, kabul eden, bulunduran veya kullanan kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması suçu açısından 5237 sayılı TCK’nın 282. maddesinden sonra Türk ceza hukuku sistemine yenilikler getiren bir diğer kanun ise 11.10.2006 tarihinde kabul edilerek, 18.10.2006 tarih ve 26323 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren, 5549 sayılı “Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun” dur. Söz konusu Kanun, 4208 sayılı Kanun’un pek çok hükmünü yürürlükten kaldırmıştır.

Bu Kanun, terminoloji konusunda 5237 sayılı Kanun’a paralel davranarak, “karapara” ifadesinden vazgeçmiştir. Söz konusu Kanunun ikinci maddesinde, Kanun’da geçen ‘suç geliri’ kavramının ‘suçtan kaynaklanan malvarlığı değeri’ni, ‘aklama suçunun’ ise ‘5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 282. maddesinde düzenlenen suçu’ ifade ettiği belirtilerek, mevcut tanıma sadık kalınmıştır.

2.2. TÜRKİYE'DE KAYIT DIŞI EKONOMİ VE KARAPARANIN BOYUTLARI

2.2.1. Kayıt Dışı Ekonomiyi Ölçme Yöntemleri

Kayıt dışı ekonominin ölçülmesiyle ilgili gerek Türkiye'de gerekse yurt dışında yapılmış araştırmalar bulunmaktadır. Ancak bu çalışmaların Kayıt dışı ekonominin boyutlarını tam olarak ölçme gücüne sahip olmadığı ifade edilmektedir.¹⁵⁰ Literatürde kayıt dışı ekonominin boyutlarının ölçülmesinde kullanılan yöntemler, doğrudan ölçme yöntemleri ve dolaylı ölçme yöntemleri olarak ikiye ayrılabilir.¹⁵¹

2.2.1.1. Kayıt Dışı Ekonomiyi Doğrudan Ölçme Yöntemleri

Mikro bazda yapılan bu tip ölçümlerde, rasgele seçimler sonucu yapılan tespitlerden genellemelere gidilmektedir.¹⁵² Belli bir zaman kesitinde gizli ekonomik faaliyetlerin hacminin belirlendiği bu yöntemde anketler önemli bir rol oynamaktadır.¹⁵³

Kayıt dışı ekonominin doğrudan ölçülebilmesi için gelir elde edenlere, ne kadar gelir elde ettikleri ve bu gelirin ne kadarını kayıtlarına yansıttıkları sorularak araştırma yapılmaktadır. Anket ya da inceleme sonucunda elde edilen sonuçlar kendi aralarında sınıflandırılıp, değerlendirilerek, kayıt dışı ekonominin boyutları tahmin edilmeye çalışılmaktadır.¹⁵⁴

Ancak, ankete katılan kişi ve kuruluşların, bu faaliyetlerin önemli bir kısmının yasal olmaması, vergiden kaçınma ve sosyal güvenlik yükümlülüğü kapsamına girme endişesi gibi nedenlerle genelde bilgi saklama eğilimleri bu yöntemin güvenilirliğini azaltabilmektedir.¹⁵⁵

¹⁵⁰ Kıldış, s.13.

¹⁵¹ Erkuş ve Karagöz, s. 130.

¹⁵² Özçelik ve Özcan, s. 183.

¹⁵³ Kıldış, s.13.

¹⁵⁴ Yusuf Baytar, "Kayıt Dışı Ekonomi ile Mücadelede Dikey Denetim Yöntemi", Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, SBE, (2006), s.58-59.

¹⁵⁵ Işık ve Acar, s.123

2.2.1.2. Kayıt Dışı Ekonomiyi Dolaylı Ölçme Yöntemleri

Makro ekonomik göstergelerin zaman içerisindeki değişiminden yola çıkılarak kayıt dışı ekonominin boyutlarına dolaylı olarak ulaşmaya çalışılan bu yöntemler, makro yaklaşım ya da gösterge yaklaşımı olarak da nitelendirilmektedir.¹⁵⁶

Bu ölçme yöntemi kapsamında, GSMH Yaklaşımı, İstihdam Yaklaşımı, Parasalcı Yaklaşım ve Vergi İncelemeleri Yoluyla Ölçme Yaklaşımı'ndan söz etmek mümkündür.

2.2.1.2.1. GSMH Yaklaşımı

GSMH hesaplamalarında, üretim, gelir ve harcama yöntemleri olmak üzere üç farklı yöntem kullanılmaktadır. Kayıt dışı ekonominin olmadığı varsayımı altında, her üç yöntemle göre hesaplanan GSMH değerlerinin aynı olması gerekmektedir. Ancak, kayıt dışı ekonomi söz konusu olduğu takdirde, harcamalar yöntemi ile hesaplanan GSMH değerinin, diğer yöntemler yoluyla hesaplanan GSMH değerinden daha büyük çıkması beklenmektedir. Bu sebeple, farklı yöntemlerle hesaplanan GSMH değerleri arasındaki farkların kayıt dışı ekonomi büyüklüğüne ilişkin veri teşkil ettiği kabul edilmektedir.¹⁵⁷

Türkiye'de, gelir ile ilgili istatistikleri temin etmekte yaşanan güçlükler nedeniyle, gelir yöntemi göz ardı edilerek, karşılaştırmalarda harcama yöntemi ile hesaplanan GSMH rakamı ile üretim yöntemiyle hesaplanan GSMH rakamı kullanılmaktadır.¹⁵⁸

Ancak, döviz ve altın gibi tasarruf araçlarına yatırım eğiliminin yüksek olduğu dönemlerde ve yurt dışına transferlerin varlığında bu yaklaşımın sağlıklı sonuç vermediği kabul edilmektedir.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Erkuş ve Karagöz, s. 131.

¹⁵⁷ Akalın ve Kesikoğlu, s. 75.

¹⁵⁸ Işık ve Acar, s.123.

¹⁵⁹ Kıldış, s.14.

2.2.1.2.2. İstihdam Yaklaşımı

Bu yöntemde, nüfusun sivil işgücü arzının ve istihdamın zaman içinde gelişimine bakılarak kayıt dışı ekonominin büyüklüğü hakkında tahminde bulunulmaya çalışılmaktadır. Ekonomide kayıt dışı faaliyetler olmadığı varsayımı altında, sivil işgücü arzının toplam nüfusa oranı ile istihdamın toplam nüfusa olan oranının zaman içinde benzer gelişmelerinin olması beklenmektedir. Buna karşın, kayıt dışı istihdamın söz konusu olduğu durumlarda ise, sivil işgücünün toplam nüfusa oranı belirli bir düzeyde kalırken; istihdamın toplam nüfusa oranı gerilemektedir.¹⁶⁰

İstihdam açısından kayıt dışı ekonomi incelenirken, istihdamın tamamen bildirilmemesi ya da kısmen bildirilmemesi durumları söz konusu olabilmektedir. Tamamen bildirilmeyen istihdamın iki şekilde oluştuğu ifade edilmektedir. Birincisi yasal olan, ancak çalışma hayatı ile ilgili yasal düzenlemelerin öngördüğü zorunlulukların yerine getirilmemesi amacı ile kayıt dışına taşınmış ekonomik faaliyetler kapsamında, ikincisi ise yasal olmayan faaliyetler kapsamında bildirilmeyen istihdamdır. Karapara ve suç ekonomisinin, kayıt dışı ekonominin bir parçası olarak bu noktada ortaya çıktığı söylenebilir.¹⁶¹

2.2.1.2.3. Parasalci Yaklaşım

Kayıt dışı ekonomiyi ölçmek amacıyla kullanılan bir diğer dolaylı yöntem ise Parasalci Yaklaşım'dır. Parasalci yaklaşımda, parasal istatistikler kullanılarak kayıt dışı ekonominin boyutları belirlenmektedir. Bu yöntemde göre çek ve nakit para kullanımı kayıt dışı ekonomi hakkında bilgi verebilir. Kayıt dışı ekonomide yapılan ödemelerin büyük çoğunluğu, bu konudaki denetimlere imkan vermemek bakımından nakit para ile yapılmaktadır. Bu nedenle kayıt dışı ekonominin boyutlarını ölçmek için para piyasasındaki hareketler izlenmektedir. Bu yaklaşımda dolaşımdaki paranın mevduata oranının zaman içinde artması, paraya olan talebin arttığını ve dolayısıyla kayıt dışı ekonominin genişlediğini göstermektedir.¹⁶²

¹⁶⁰ Işık ve Acar, s. 123.

¹⁶¹ Uş, s. 19.

¹⁶² Kıldış, s. 15.

Parasalcı yaklaşımda, sabit oran, işlem hacmi ve ekonometrik yöntemler olmak üzere üç farklı ölçme yöntemi kullanılmaktadır.¹⁶³

2.2.1.2.4. Vergi İncelemeleri Yoluyla Ölçme Yaklaşımı

Vergi incelemeleri yoluyla kayıt dışı ekonomiyi ölçme, vergi incelemeleri sırasında mükelleflerin beyan etmediği gelirlerin tespit edilmesi ile ortaya çıkan matrah farklılıklarının kayıt dışı ekonominin büyüklüğünü yansıttığı varsayımından yola çıkılarak oluşturulmuş bir yaklaşımdır. Vergi incelemeleri yoluyla kayıt dışı ekonominin büyüklüğünün ölçülmesinde, incelemelerde ortaya çıkan matrah farklılıklarının istatistiksel yöntemlerle ekonominin geneline uygulanması ile, kayıt dışı ekonominin büyüklüğü tespit edilmeye çalışılmaktadır.¹⁶⁴

2.2.2. Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutlarını Ölçmeye Yönelik Çalışmalar

Türkiye’de kayıt dışı ekonominin boyutları ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda geniş bir tahmin sonuçları yelpazesine ulaşıldığı görülmektedir. Tahmin sonuçlarının bu kadar farklı olması, kayıt dışı ekonominin büyüklüğü konusunda şüphelere neden olmakla birlikte, bu farklılığın temelinde ölçüm yöntemlerinin farklılığının yattığı kabul edilebilir.¹⁶⁵

Türkiye’deki kayıt dışı ekonominin büyüklüğünü tahmin etmek için bugüne kadar çok sayıda araştırmacı tarafından, en çok parasal yaklaşıma dayalı yöntemler olan, ekonometrik yöntem, sabit oran ve işlem hacmi yöntemleri kullanılmıştır. Ayrıca GSMH yaklaşımı, vergi inceleme sonuçlarından, sektörel izlerden ve istihdamdaki izlerden hareketle de tahminler yapılmıştır.

Ancak belli bir dönem için, farklı yöntemlerle bulunan sonuçlardaki farklılık bir yana, aynı yöntemin kullanıldığı durumlarda bile kayıt dışı ekonominin hacminin farklı tespit edildiği görülmektedir. Dolayısıyla yapılan çalışmaların önemli bir kısmı,

¹⁶³ Mustafa Ali Sarılı, “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 41, (2002), s.37.

¹⁶⁴ Uş, s. 17-18.

¹⁶⁵ Işık ve Acar, s. 127.

bazen verilerdeki yetersizlikten dolayı, bazen de kullanılan yöntemin yapısındaki sorunlardan dolayı, Türkiye’deki kayıt dışı ekonomiyi açıklayıcı olamamışlardır.¹⁶⁶

Friedrich Schneider, gelişmekte olan ekonomiler, geçiş ekonomileri ve OECD ülkelerinden oluşan 110 ülkede kayıt dışı ekonominin tahmini büyüklüğünü belirlemiştir.¹⁶⁷ Söz konusu çalışmaya göre, 2000 yılındaki kayıtlı ekonominin ortalama büyüklüğünün yüzdesi olarak kayıt dışı ekonominin ortalama büyüklüğü, gelişmekte olan ülkelerde %41, geçiş ekonomilerinde %38 ve OECD ülkelerinde %18 olarak belirlenmiştir. Türkiye’deki Kayıt dışı ekonominin ağırlığı, %32,1 ile OECD ortalamasının üzerinde bir görüntü arz etmektedir.

Türkiye’de kayıt dışı ekonominin büyüklüğü konusunda yapılmış bazı araştırmalar, kullanılan yöntem ve araştırma sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

¹⁶⁶ Yılmaz, s.144.

¹⁶⁷ Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB), “Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı (2008-2010)”, <http://www.gib.gov.tr/>, (10 Şubat 2010), s.4.: Kayıtdışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı (2008-2010) 05.02.2009 tarih ve 27132 sayılı Resmi Gazetede 2009/3 sayılı Başbakanlık Genelgesi olarak yayımlanmıştır.

Tablo 1: Kayıt Dışı Ekonominin Büyüklüğü ile İlgili Tahminler

Araştırmacı	Yıl	Yöntem	Kayıt Dışı Ekonomi (GSMH'ya Oran)
İlgin	2001	Basit Parasal Oran	% 66,2
	1993	Basit Parasal Oran	% 55,3
	1992	Ekonometrik Oran	% 47,2
Altuğ	1992	Kayıt dışı İstihdam Yaklaşımı	% 35
Derdiyok	1989	Vergi Yaklaşımı	% 46,9
Temel, Şimşek, Yazıcı	1992	Ekonometrik Yaklaşım	% 8,1
	1992	İşlem Hacmi	% 1,9
	1991	Vergi Yaklaşımı (Farklı Varsayımlarla)	% 29,9-16,4
Çetintaş, Vergil	1992	Ekonometrik Parasal Tahmin	% 23
	2000	Ekonometrik Parasal Tahmin	% 24,7
Schneider	2001	Karma Yöntem	% 33,2
Kasnakoğlu	1997	Nakit Oranı	% 30-61
		Ekonometrik	% 9-13
		İşlem Hacmi	% 31
Özsoylu	1990	Nakit Oranı	% 11,7

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı, “Kayıt dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı (2008-2010), <http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1258> (19 Nisan 2010), s.6.

Hesap Uzmanları Kurulu tarafından yapılan ölçümlerde, Türkiye’de 1998–2004 yılları arasında kayıt dışı ekonominin GSMH’ya oranının %26–37 arasında değiştiği hesaplanmıştır. 1998 yılı kayıt dışılık oranı %37 olarak en yüksek seviyede, 2000 yılında ise %26 olarak en düşük seviyede hesaplanmıştır.¹⁶⁸

Kayıt dışı ekonominin bir başka yönü olan kayıt dışı istihdamda da durum pek farklı değildir. Kayıt dışı istihdamın hangi sektörlerde yoğunlaştığının belirlenmesi kayıt dışı ekonomi ile mücadelede doğru tedbirlerin belirlenebilmesi açısından önem

¹⁶⁸ GİB, “Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı (2008-2010)”, s.7,

kazanmaktadır. Bu doğrultuda TÜİK tarafından yapılmakta olan Hane Halkı İşgücü Anketleri'nin sonuçlarının incelenmesi faydalı olabilir.¹⁶⁹

2.2.3. Türkiye’de Karaparanın Boyutu

Karaparanın gerek suç ile ilişkisinden, gerekse kayıt dışı niteliğinden dolayı dünyadaki büyüklüğü hakkında kesin bir rakam ifade edilemediği gibi, Türkiye’de de sağlıklı rakamlar ortaya konulamamaktadır. Bu noktada Türkiye’de aklandığı iddia edilen karaparanın tutarı ile ilgili olarak, Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) tarafından yapılan değerlendirme ve inceleme sonuçları fikir verici nitelikte kabul edilebilir. MASAK tarafından yıllar itibariyle yapılan değerlendirme ve incelemelerde; parasal değer olarak, 2006 yılında 53.5 milyon TL, 9,2 milyon USD, 1,2 milyon DEM, 813 bin EUR, 2005 yılında, 95,3 milyon TL, 11,4 milyon USD, 11,12 milyon DEM, 1,3 milyon EUR karaparanın aklandığı iddia edilmiştir.¹⁷⁰ Bu rakamların, sadece MASAK’a yapılan bildirimleri kapsadığı, bildirim konusu olmayan, yakalanamayan tutarların da dahil edilmesi ile daha farklı boyutlara ulaşılacağı göz ardı edilmemelidir.

Türkiye’de karapara miktarının tahmini konusunda, adli soruşturmalar, kayıt dışı ekonominin büyüklüğü ve suç istatistikleri yol gösterici veriler ortaya koyabilmektedir.

2.2.3.1. Adli Soruşturmalara Dayalı Olarak Türkiye’deki Karapara Miktarının Tahmini

Bu yöntemde karaparanın aklanması konusunda daha önce açılmış ve halen devam eden veya sona eren soruşturmalara ve davalara konu olan parasal istatistiklerden yararlanılarak tahmin yapılması söz konusudur. Ancak bu konuda düzenli, sağlıklı ve sürekli veri olmadığı gibi, mevcut veriler de karapara miktarının çok düşük bir kısmına karşılık gelmektedir. Bu nedenle bu yöntemle bulunan tutarlar, gerçek aklama tutarını verememektedir. Nitekim, ABD üzerine 1991-1992 yıllarını

¹⁶⁹ TÜİK, “Hanehalkı İşgücü Araştırması 2009 Yıllık Sonuçları”, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6198>, (02 Mart 2010): Söz konusu rapora göre yaptığı işten ötürü herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların oranı, 2009 yılında bir önceki yıla göre 0,3 puanlık artışla % 43,8 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında bir önceki yıla göre tarım sektöründe sosyal güvenlikten yoksun çalışanların oranı % 87,8’den % 85,8’e düşerken, tarım dışı sektörlerde % 29,8’den % 30,1’e yükselmiştir.

¹⁷⁰ MASAK, “2006 Faaliyet Raporu”, www.masak.gov.tr, (14 Aralık 2009), s. 41.

içeren ve bu yöntemle yapılan bir çalışmada, dava ve soruşturma konusu olmuş aklama tutarı 50 milyon ABD Doları olarak hesaplanırken, ülke dışına çıkarılan şüpheli tutar aynı dönemlerde 30 milyar ABD Doları olarak tahmin edilmiştir.¹⁷¹

Bu doğrultuda, Türkiye’de karaparanın aklanması ile mücadele kapsamında kurulan MASAK’a iletilen Şüpheli İşlem Bildirimleri yardımıyla tahmin yürütmek mümkün olabilir.

Tablo 2: Şüpheli İşlem Bildirimi Sayıları ve Kaynaklarına Göre Dağılımı

Şüpheli İşlem Bildirim Kaynağı	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bankalar	289	351	1133	2903	4889	9480
Aracı Kurumlar	1	1	7	40	9	168
Finansman, Faktoring, Finansal Kiralama ve Yatırım Şirketleri	-	-	-	0	15	32
Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri	-	-	-	3	10	129
Noterler	-	-	-	-	1	6
PTT Gn. Md.lüğü	-	-	-	-	-	6
Döviz Bürosu		-	-	-	-	2
TOPLAM	290	352	1.140	2.946	4.924	9.823

Kaynak: MASAK, “Faaliyet Raporu 2009”, http://www.masak.gov.tr/Kurulumuz/faaliyet_raporlari.htm, (19 Nisan 2010), s.23.

Cumhuriyet savcılıkları tarafından, 5237 sayılı TCK’nın 282’nci maddesinde tanımlanan “Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu”nun işlenip işlenmediğinin tespitine ilişkin, MASAK’a intikal ettirilen inceleme taleplerinin yıllar itibariyle dağılımı şu şekilde oluşmuştur.

¹⁷¹ Sedat Yetim, *Karaparanın Aklanması, Boyutları ve Mafyokrasi*, Detay Yayınları, Ankara, Mayıs 2000, s. 205. Aktaran: Sacit Yılmaz, s.185.

Tablo 3: Savcılıklar Tarafından Yapılan İnceleme Taleplerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Savcılıkların İnceleme Talepleri	218	178	93	84	74	69

Kaynak: MASAK, “Faaliyet Raporu 2009”, s.24.

Kamu kurum ve kuruluşları, denetim elemanlarınca yapılan incelemeler sonucunda gerekli gördükleri hususları raporla veya yazı ile aklama suçu açısından değerlendirilmek üzere MASAK’a gönderebilmektedirler. Ayrıca gerçek ve tüzel kişiler ile yurt dışı muadil kuruluşlar ve basında çıkan bazı haberler de bildirim kaynağı olarak değerlendirilebilmektedir. Bu kapsamda, MASAK’a intikal eden diğer bildirimleri gösterir tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4: Diğer Bildirimlerin Sayıları ve Kaynaklarına Göre Dağılımı

Diğer Bildirimler	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kamu Kurumları	127	157	117	120	115	100
Bankalar	30	18	38	8	-	-
Basın	4	8	4	5	3	2
Gerçek Kişi / Özel Hukuk Tüzel Kişileri	98	135	304	284	359	350
Yurtdışı	6	4	7	5	3	6
TOPLAM	265	322	470	422	480	458

Kaynak: MASAK, “Faaliyet Raporu 2009”, s.25.

2005-2009 tarihlerinde MASAK’a iletilen ŞİB, Cumhuriyet Savcılıkları’nın inceleme talepleri ve diğer bildirimlerin incelenmesi sonucu toplam 193 adet aklama suçundan suç duyurusunda bulunulduğu görülmektedir.

Tablo 5: Aklama Suç Duyurularının Talep/İhbar Kaynaklarına Göre Dağılımı

İhbar Kaynağı	2005	2006	2007	2008	2009	Toplam
ŞİB	1	3	5	7	5	21
Savcılık	37	26	16	14	13	106
Diğer	10	10	20	21	5	66
Toplam	48	39	41	42	23	193

Kaynak: MASAK, “Faaliyet Raporu 2009”, s.32.

MASAK tarafından yapılan değerlendirme ile denetim elemanlarınca yapılan incelemeler sonucunda 2005–2009 tarihleri arasında aklama suçuna ilişkin olarak Cumhuriyet Başsavcılıklarına suç duyurusunda bulunulan 193 işlemin suçun kaynağına göre dağılımı ise şu şekilde oluşmaktadır.

Tablo 6: Aklama Suçu Duyurularının Öncül Suçlara Göre Dağılımı

Öncül Suç	2005-2008	2009	Toplam	Toplam İçindeki %'si
Uyuşturucu Madde Ticareti	82	10	92	47,67
Gümrük Kaçakçılığı	38		38	19,68
Nitelikli Dolandırıcılık ve Hileli İflas	18	7	25	12,95
Evrakta ve Meşruyet Belgelerinde Sahtecilik	15	2	17	8,81
Sahte Belge Düzenleme – Kullanma	6	1	7	3,63
Yağma, Yol Kesmek ve Adam Kaldırmak	5		5	2,59
Şahıs Hürriyeti Aleyhinde Cürümler	2	2	4	2,07
Devletin Şahsiyetine Karşı Cürümler	2		2	1,04
Devlete Ait Mühürlerde ve Damgalarda Taklit		1	1	0,52
Silah Kaçakçılığı	1		1	0,52
Eski Eser kaçakçılığı	1		1	0,52
Toplam	170	23	193	100,0

Kaynak: MASAK, “Faaliyet Raporu 2009”, s.33.

2.2.3.2. Kayıt Dışı Ekonomi Büyüklüğüne Dayalı Olarak Türkiye'deki Karapara Miktarının Tahmini

Türkiye'de kayıt dışı ekonominin boyutları ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda elde edilen %2 ile %66 arasında değişen sonuçlar bulunmuştur.¹⁷² Bu çalışmalar, Türkiye'de kayıt dışı ekonominin varlığını ve ülke ekonomisinde önemli bir büyüklüğe ulaştığını göstermektedir. Yapılan çalışmalarda kayıt dışı ekonomi bakımından %20 gibi bir ortalama rakam esas alınsa dahi; Türkiye'de 2009 yılı GSMH'nin 617 milyar USD olduğu dikkate alındığında 123 milyar USD civarında bir kayıt dışı ekonominin varlığından söz etmek mümkün olabilmektedir. Bu kayıt dışı ekonominin bir kısmının karapara olduğu kabul edilmekte, ancak ne kadarının karapara olduğu konusunda bilimsel bir veri ortaya konulamamaktadır.

2.2.3.3. Suç İstatistikleri Yoluyla Türkiye'de Aklanan Karapara Miktarının Tahmini

Suç istatistikleri ve anket yöntemi kullanılarak karapara miktarı üzerine tahmin yapılması mümkündür. Ancak anket yöntemi, küçük bir kitleye ulaşılabilmesi, uyuşturucu kullanım oranının toplumdan topluma değişmesi, kişilerden bilgi toplamının zorluğu gibi sebeplerden dolayı, bu konuda güvenilirliği yüksek olmayan bir yöntem olarak kabul edilmektedir.¹⁷³

Dolayısıyla, Türkiye'deki suç istatistiklerinden yola çıkmak daha doğru bir yöntem olarak kabul edilebilir. Emniyet Genel Müdürlüğü, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (KOM), görevi kapsamında, Türkiye'de ortaya çıkarılan narkotik, mali, organize ve bilişim suçlarını yıllar itibariyle raporlamaktadır. Türkiye'de karapara faaliyetleri içerisinde en önemli kaynağı uyuşturucu madde ticareti almaktadır.¹⁷⁴ Türkiye, özellikle uyuşturucu kaçakçılığı ve insan kaçakçılığı konularında transit geçiş noktası (köprü) olarak kabul edilmekte ve bu konularda, Türkiye'den daha sıkı önlemler alınması ve uluslararası işbirliği talep edilmektedir.¹⁷⁵ KOM verilerine göre, 2008 yılında 202 kg afyon, 10.332 kg eroin, 85 kg kokain, 20.575

¹⁷² Tablo 1.

¹⁷³ Sacit Yılmaz, s. 215.

¹⁷⁴ Tablo 5.

¹⁷⁵ Sacit Yılmaz, s. 217.

kg esrar, 2.724.571 adet captagon maddesi, 894.990 adet ecstasy maddesi ele geçirilmiştir.¹⁷⁶ Yine aynı verilere göre, 2008 yılında 3.7 milyon lt. akaryakıt kaçakçılığı, 10,7 milyon paket sigara kaçakçılığı, 62.459 yasadışı göçmen tespit edilmiştir. Söz konusu suçların parasal değerleri dikkate alındığında Türkiye'deki karaparanın boyutları hakkında bir fikir edinmek mümkün olabilecektir.

¹⁷⁶ KOM, 2008 Raporu, <http://www.kom.gov.tr/Tr/KonuDetay.asp?BKey=61&KKey=239>, (03 Mayıs 2010), s. 10-26.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARAPARANIN AKLANMASIYLA MÜCADELENİN ULUSLARARASI BOYUTU

3.1. KARAPARANIN DÜNYADAKİ BOYUTUYLA İLGİLİ GÖRÜŞLER

Dünya çapındaki karaparanın boyutunu, yasa dışı kaynağından dolayı kesin olarak tespit edebilmenin oldukça güç olduğu ifade edilmektedir.¹⁷⁷ FATF (Mali Eylem Görev Gücü), dünya genelinde aklanan karapara miktarının güvenilir bir tahmininin mümkün olmadığını belirterek, bu konuda kurum olarak kendilerinin bir rakam yayınlamadığını açıklamaktadır.¹⁷⁸

Buna karşın dünyadaki karapara miktarı hakkında yapılan bazı tahminler de söz konusudur: Farklı yıllar için yapılan hesaplamalarda, dünyada organize suç kaynaklı karapara miktarı için 500 milyar ile 2.1 trilyon USD arasında tahminler ve 400 milyar ile 2.85 trilyon USD arasında aklanan uyuşturucu geliri tahminleri ileri sürülmektedir.¹⁷⁹

IMF tarafından, 1996 yılı için, dünyada aklanan toplam karapara miktarının, küresel gayri safi milli hasılanın yaklaşık %2'si ile %5'i arasında bir tutar oluşturduğu ifade edilmektedir. Bu tutar 590 milyar USD ile 1,5 trilyon USD arasında bir rakama tekabül etmektedir. Avrupa Birliği kaynaklarına göre aynı yıl için 1,3 trilyon USD, Birleşmiş Milletler Örgütünün tahminlerine göre, 1995 yılında, sadece 14 ülke itibariyle toplam aklama tutarı 2 trilyon 425 milyar USD olarak hesaplanmaktadır. Business

¹⁷⁷ Özyakışır, s. 94.

¹⁷⁸ FATF, http://www.fatf-gafi.org/document/29/0,3343,en_32250379_32235720_33659613_1_1_1_1.00.html, (20 Nisan 2010).

¹⁷⁹ Friedrich Schneider, "Money Laundering: Some Preliminary Empirical Findings", Paper Presented at the Conference 'Tackling Money Laundering', Utrecht, 2007, <http://www2.econ.uu.nl/users/unger/papers/Schneider.pdf>, (10 Şubat 2010), s. 24.:Schneider'in bildirdiği rakamlara göre; National Criminal Intelligence Service (NCIS), 1998 yılında 1,3 trilyon, 2001 yılında 1,9 trilyon, 2003 yılında 2,1 trilyon USD organize suç geliri hesaplamıştır. Schneider, 2001 yılı ile 2006 yılları arasında 800 milyar USD ile 1,7 trilyon USD arasında değişen organize suç geliri hesaplamıştır. The Economist, 1997 yılında 400 milyar, 2001 yılında 600 milyar USD uyuşturucu gelirin aklamaya konu olduğunu iddia ederken, Micheal Shuster, 1994 yılında 500-800 milyar, Sam Kerry 1997 yılında 420 milyar – 1 trilyon, John Walker 1998 yılında 2,85 trilyon USD uyuşturucu gelirin aklamaya konu olduğunu hesaplamaktadır.

Week dergisinin tahminine göre ABD ekonomisine günde 2 milyon USD karapara girişi olmaktadır.¹⁸⁰

Söz konusu hesaplama ve tahminler, her ne kadar birbirinden çok farklı sonuçlar ortaya çıkarsa da, karaparanın dünyada ulaştığı miktarın büyüklüğü hakkında bir fikir oluşturabilmektedir.

3.2. KARAPARANIN AKLANMASIYLA MÜCADELE ALANINDA ULUSLARARASI BOYUT

Küreselleşme süreci, liberal düşüncenin ortaya çıkışına paralel olarak, ekonomi ve ticaret alanlarında meydana gelen ve çeşitli noktalarda sektelere uğramasına karşın diğer alanlara yayılarak genişleyen bir olgu olarak kabul edilmektedir. İlk olarak ekonomik ilişkiler çerçevesinde tanımlanan küreselleşme, ülkeler arası ekonomik ilişkilerin artması, uluslararası ticaretin yaygınlaşması ve buna bağlı olarak karşılıklı bağlılığın artması ile açıklanmıştır. Günümüzde ise ekonomik olduğu kadar, politik ve kültürel bir küreselleşme anlayışının kaçınılmaz bir olgu olarak uluslararası ilişkileri yönlendirdiği söylenebilir. Bu gelişmeler, beraberinde uluslararası toplumun gerek hükümetler gerekse sivil toplum düzeyinde her türlü konuda işbirliği yapmasını ve var olan işbirliği imkanlarının geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Uluslararası işbirliğinin her alanda giderek artmasının, uluslararası hukukun algılama şeklini değiştirdiği ve yaptırım gücünü arttırdığı kabul edilmektedir.¹⁸¹

Ekonominin küreselleşmesi, bankacılık ve iletişim alanlarındaki teknolojinin hızla ilerleyerek ülkeler arasındaki sınırları ortadan kaldırması sonucunda karapara aklayıcıları ve organize suç örgütlerinin, faaliyetlerinin ulusal sınırları aşarak uluslararası bir hal alması, karapara aklama ve organize suçlarla mücadelede uluslararası dayanışma ve işbirliğini zorunlu bir hale getirmiştir.¹⁸² Diğer yandan, sermayenin ve emeğin serbest dolaşımında varılan noktada, ulusal çerçevede finansal fonların takibi ve denetlenmesi ile kaynaklarına ulaşılması giderek zorlaşmaktadır.

¹⁸⁰ Sacit Yılmaz, s. 62-63.

¹⁸¹ Musa Kayrak, "Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası Örgütler", *Sosyo Ekonomi Dergisi*, (2006-2), s.88-89.

¹⁸² Murat Tokmakkaya, "Karapara, Karaparanın Aklanması Suçu ve Bu Konuda Yürütülen İncelemeler", *Adalet Dergisi*, Sayı 3, (Nisan 2000), s.108.

Uluslararası işbirliği ve eşgüdüm sağlanmadığı sürece, karapara en uygun zemini bulduğu ülkeye gidebilmekte, burada aklanarak yasal kaynaklı bir fon görünümü almış olarak uluslararası dolaşıma tekrar girebilmektedir. Uluslararası işbirliği, suçluları gelir elde ettikleri yerde harcamaya zorlayarak gelirin kullanılabilirliğini sınırlamaktadır.¹⁸³

Küreselleşmenin ve teknolojik yeniliklerin, karapara aklama suçunun çok kısa sürede oluşmasına imkan vermesinin yanı sıra, suçun oluşumunun önlenmesi, failerin yakalanması ve suç unsurunun müsaderesi ile ilgili ülkeler arası ilişkiler, anlaşmalar ve müsadereler özel bir önem kazanmıştır. Bu bağlamda karapara aklama mücadelesi ve sonra oluşan gelişmelerle ilgili ülkeler arasında deneyim paylaşımı ve eğitim programlarının önem kazandığı kabul edilmektedir.¹⁸⁴

3.3. KARAPARANIN AKLANMASIYLA MÜCADELE ALANINDA ULUSLARARASI KURULUŞLAR VE ÇALIŞMALARI

3.3.1. Mali Eylem Görev Gücü (FATF)

FATF, OECD bünyesinde, G-7 ülkelerinin 1989 Paris toplantısında bakanlar seviyesinde, karapara aklamaya karşı mücadeleye yönelik önlemler için kurulmuştur.¹⁸⁵ FATF, Türkiye'nin de dahil olduğu 33 üye devlet ve 2 üye bölgesel kuruluş ile hükümetler arası bir kuruluş olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁸⁶

FATF, faaliyetlerini, Genel Kurul toplantıları ve çeşitli konularda çalışmak üzere oluşturulan çalışma gruplarının gerçekleştirdiği toplantılar yoluyla yürütmektedir. Ayrıca FATF tarafından “Terörizmin Finansmanı Çalışma Grubu”, “AML/CFT Değerlendirmeleri ve Uygulama Çalışma Grubu”, “Tipoloji Çalışma Grubu”, ve “Geçici Grup” (Ad Hoc Group) toplantıları ile özel sektörle yürütülen toplantılar düzenlenmektedir.¹⁸⁷

¹⁸³ Ergül, *Hukuki, Mali...*, s.53.

¹⁸⁴ Aydın, s.176.

¹⁸⁵ FATF'in kuruluşunda yer alan G-7 ülkeleri; ABD, İtalya, Fransa, İngiltere, Japonya, Kanada ve Almanya'dan oluşmaktadır.

¹⁸⁶ FATF, http://www.fatf-gafi.org/document/52/0,3343,en_32250379_32236869_34027188_1_1_1_1.00.html (21 Nisan 2010)

¹⁸⁷ MASAK, http://www.masak.gov.tr/SucGelirlerininAklanmasi/uluslararasi_mucadele.htm#, (21 Mart 2010).

FATF, üye ülkeleri, karapara aklama ve terörün finansmanının önlenmesi konusunda gösterdiği gelişmeler bakımından periyodik olarak denetlemekte ve değerlendirmektedir. Ayrıca üye olmayan ülkeler ile olan ilişkilerinde de karapara aklama mücadelesini üç temel üzerinde devam ettirmektedir.¹⁸⁸ Bunlar,

- 1) 40 tavsiyenin kabulü, uygulanması, bu sürecin güçlendirilmesi ve izlenmesi,
- 2) En geniş şekliyle uluslararası ve bölgesel kuruluşlarla karapara aklama konusunda işbirliği yapmak,
- 3) Devletlerin ve bölgelerin konumları ile uyumlu uygulanabilir esnek politikaların izlenmesi olarak sıralanabilir.

3.3.1.1. FATF 40 Tavsiye Kararı

1990 yılında FATF tarafından hazırlanan 40 tavsiye, 1996 yılında uyuşturucu dışındaki suçları ve mali nitelikte olmayan meslekler için yükümlülükleri içerecek şekilde genişletilmiştir. 2003 yılında ise terörizmin finansmanının önlenmesi konusu ile birlikte karapara aklama ile mücadele alanındaki son gelişmeler de dikkate alınarak revize edilmiş ve yeniden yayımlanmıştır.¹⁸⁹ 40 Tavsiye'nin amacı Viyana Sözleşmesi ile kabul edilen kuralların uygulanmasıdır. Tavsiyeler, ulusal hukuk sistemlerinde suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklamının suç olarak kabulü, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanmasının önlenmesi amacıyla geçici tedbirlerin ve müsadere için önlemlerin alınması, mali sistemde müşteri kimlik bilgilerinin tespiti, kayıtların tutulması, mali kuruluşların gereken özeni göstermesi, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanmasının önlenmesi için uygulanacak politikalar, idareler arası ve uluslararası işbirliği konularını içermektedir.¹⁹⁰

40 Tavsiye Kararı 4 ana başlık altında kırk adet tavsiyeden oluşmaktadır. Bunlar:

- 1) Hukuk Sistemleri (Tavsiye 1-3),

¹⁸⁸ Taşdelen, s. 68.

¹⁸⁹ Oktay Üstün, "Mali Eylem Görev Gücü'nün (FATF) Dokuz Özel Tavsiyesi", *Bankacılar Dergisi*, Sayı 52, (Mart 2005), s.10.

¹⁹⁰ Taşdelen, s. 68.

2) Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanını Önlemek İçin Finansal ve Finansal Olmayan Kuruluşlar İle İş ve Meslek Grupları Tarafından Alınacak Tedbirler (Tavsiye 4- 25),

3) Karapara Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadele Sistemi İçin Gerekli Olan Kurumsal ve Diğer Tedbirler (Tavsiye 26-34),

4) Uluslararası İşbirliği (Tavsiye 35-40) dir.

Karapara aklama ile yapılan mücadelelerde, ülkelere yol gösterici nitelikte olan bu tavsiye kararları, büyük oranda kabul görmekte ve işlerliğini sürdürmektedir. Nitekim, Birleşmiş Milletler, IMF, Dünya Bankası, Egmont Grubu ve FATF benzeri bölgesel kuruluşlar bu tavsiyeleri, karaparanın aklanması ile mücadele standartları olarak kabul etmektedirler.¹⁹¹

3.3.1.2. FATF 9 Özel Tavsiye Kararı

11 Eylül 2001 terör olayları sonrasında terörizmin finansmanı ile mücadele konusu da FATF'nin görev alanına alınarak 40 tavsiyeye ilaveten “8 Özel Tavsiye” (Eight Special Recommendation) yayımlanmıştır. Daha sonra nakdin, yolcu beraberinde sınırlardan geçirilmesi konusunun terörizmin finansmanı ile mücadelede dikkate alınması gereken önemli bir husus olduğu görüşünden hareketle, 2004 yılında, nakit taşıyıcılar konusundaki (Cash Couriers) dokuzuncu özel tavsiye kabul edilmiştir.¹⁹² Dolayısıyla bugün için özel tavsiye sayısı 9 olup, tüm tavsiyeler için 40+9 tavsiye ifadesi kullanılmaktadır.¹⁹³

3.3.1.3. AML/CFT Metodolojisi

FATF tarafından 2004 yılında, FATF ve FATF benzeri bölgesel kuruluşların karşılıklı değerlendirmelerinde ortaya çıkan tecrübeler ile IMF ve Dünya Bankası'nın

¹⁹¹ Alison S. Bachus, “From Drugs to Terrorism: The Focus Shifts in the International Fight Against Money Laundering After September 11, 2001”, *Arizona Journal of International & Comparative Law*, Vol 21, No. 3 2004, http://www.law.arizona.edu/Journals/AJICL/AJICL2004/Vol213/Bachus_Note_Final_Revised_11_Nov_2004.pdf (28 Nisan 2010), s.860-861.

¹⁹² Üstün, *Mali Eylem Görevi*, s.12.

¹⁹³ Hasan Aykın, “Karaparanın Aklanmasıyla Mücadele Konusundaki Temel Uluslararası Metinler ve Oluşumlar”, *Uluslararası Ekonomik Sorunlar*, Sayı 25, (Mayıs 2007), s.6.

Mali Sektör Değerlendirme Programı çerçevesinde edinilen bilgilerden de yararlanarak tavsiyeleri temel alan kriterlerden oluşan bir metodoloji belgesi hazırlanmıştır. Tam adı “FATF 40 Tavsiyesine ve FATF 9 Özel Tavsiyesine Uyumun Değerlendirilmesine İlişkin Metodoloji” olan ve kısaca AML/CFT Metodolojisi olarak bilinen belge en son Şubat 2009’da güncellenmiştir.¹⁹⁴

Metodolojide, her tavsiye maddesi için tavsiye metinlerine dayanarak kriterler türetilmiş ve tavsiyeler, temel kriterler ve ek unsurlar olarak iki ayrı grupta toplanmıştır. Temel kriterler, değerlendirmecilerin ülke değerlendirmesinde esas alacakları temel göstergeleri, ek unsurlar ise mücadele sistemini daha da güçlendirebilecek seçenekler olarak kabul edilen ilave unsurları ifade etmektedir¹⁹⁵. Metodolojide her bir FATF tavsiyesi için öngörülen 5 uyum derecesi bulunmaktadır: Uyumlu, büyük ölçüde uyumlu, kısmen uyumlu, uyumsuz ve uygulanamaz.

3.3.1.4. İşbirliği Yapmayan Ülkeler ve Bölgeler (Non-cooperative Countries and Territories – NCCT) Listesi

FATF tarafından, kendisine üye olan ve olmayan ülkelerin karapara aklama ile mücadelesine ilişkin rejimlerini değerlendirmek üzere, 40 Tavsiye ile uyumlu 25 Kriter belirlenmiş olup, her yıl haziran ayında bu kriterlere dayanarak “İşbirliği Yapmayan Ülke ve Bölgeler” listesi yayınlanmaktadır. 21. Tavsiye’de; mali kuruluşların, FATF tavsiyelerini uygulamayan yada eksik uygulayan ülkelerle girecekleri iş ilişkilerine ve işlemlere özel dikkat göstermeleri istenmektedir. 13 Ekim 2006 tarihi itibarıyla Myanmar’ın da listeden çıkarılmasıyla NCCT listesinde şu an itibarıyla herhangi bir ülke bulunmamaktadır.¹⁹⁶

¹⁹⁴ FATF, <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/16/54/40339628.pdf>, (10 Mayıs 2010).

¹⁹⁵ Oktay Üstün, “Karapara Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimler ve Araçlara Toplu Bakış”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 65, (2008), s.28.

¹⁹⁶ FATF, <http://www.fatf-gafi.org>, (10 Mayıs 2010).

3.3.1.5. FATF Benzeri Bölgesel Kuruluşlar

3.3.1.5.1. Karayipler Mali Eylem Görev Gücü (CFATF)

Bu kuruluş, 1990 yılında Aruba'da 22 Karayip ülkesinin katılımıyla, karapara aklama problemine yönelik ortak tedbirler uygulama amacı ile kurulmuştur. Üye ülkeler toplantı sonucunda FATF'nin 40 tavsiye kararını esas alarak "Aruba Tavsiyeleri" adı verilen 19 tavsiye kararı kabul etmişlerdir.

1992 yılında Kingston'da yapılan Jamaika Başkanlık Toplantısı'nda yayımlanan Kingston Bildirge'si ile, CFATF üyesi ülkelerin, FATF Tavsiyeleri, Aruba Tavsiyeleri, Amerika Kıtası Devletler Örgütü (OAS) Model Düzenlemeleri ve 1988 Viyana Sözleşmesini uygulamaya koyma istekleri vurgulanmaktadır.¹⁹⁷

3.3.1.5.2. Amerika Kıtası Devletler Örgütü (OAS)

Amerika Kıtası Devletleri Örgütü (OAS), Amerika kıtasında uyuşturucu madde ticaretiyle ve karaparanın aklanması ile mücadele eden, suç gelirlerine el konulmasına yönelik görev alan bir kuruluştur. 1986 yılında kuruluş tarafından Rio De Janeiro Eylem Planı ile Amerika Kıtası Devletleri Uyuşturucu Kontrol Komisyonu (CICAD) kurulmuştur.¹⁹⁸

1995 yılında, kuruluşa üye ülkelerin bakanları Arjantin'de toplanarak, karaparanın aklanması ile mücadele kapsamında hükümetlerine bir eylem planı teklif etmeleri konusunda karar alınmıştır. Ayrıca toplantı sonucunda öncül suç tanımının uyuşturucu madde suçlarının yanı sıra diğer ciddi suçları da kapsayacak şekilde genişletilmesi ve hem FATF'nin 40 tavsiyesi hem de CFATF'nin 19 tavsiyesinin uygulamaya konulması hususunda görüş birliğine varılmıştır.¹⁹⁹

¹⁹⁷ CFATF, <http://www.cfatf-gafic.org/component/content/article/17-main/8-cfatf-overview.html>, (22 Mart 2010).

¹⁹⁸ CICAD, Cicad History, "<http://www.cicad.oas.org/EN/History.asp>", (25 Mart 2010).

¹⁹⁹ Ricardo Pinto, "Money Laundering as an Autonomous Offence Analysis of the Consequences of the Autonomy of the Money Laundering Offence: the Perpetrator of the Predicate Offence as the Perpetrator of the Offence of Money Laundering", OAS, Washington D.C., 2006, www.cicad.oas.org/Lavado_Activos/eng/Documents/EnglishVersionACrime.doc, (26 Mart 2010), s. 8.

Söz konusu kuruluş tarafından, üye ülkeler için karaparanın aklanması ile mücadele de model düzenlemeler yapılmıştır. 1992 yılında hazırlanmış olan model düzenlemeler, mali istihbarat birimlerini de içerecek şekilde 1997 yılında, uyuşturucu ile ilgili suçlar dışında kalan ciddi suçların karapara aklama da öncül suç olarak kabul edilmesini içerecek şekilde 1999 yılında yeniden düzenlenmiştir. Yeni düzenleme modelin ismine de yansımış ve modelin adı “Uyuşturucu Maddeler ve Diğer Ağır Suçlarla Bağlantılı Aklama Suçları Hakkında Model Düzenlemeler” olarak değiştirilmiştir.²⁰⁰

3.3.1.5.3. Karapara Aklama Üzerine Asya/Pasifik Grubu (APG)

APG, Güney Asya, Güney Doğu ve Doğu Asya ve Güney Pasifik'teki otuz dokuz üye devletten oluşmaktadır. Örgütün amacı karaparanın aklanması ve terörist faaliyetlerin finansmanı ile mücadele hakkındaki FATF standartlarının kabulü ve uygulanması hakkında çalışmalar yapmaktır. 1997 yılında Bangkok'ta kurulup ilk toplantısını 1998 yılında Tokyo'da yapan örgüt 2006 yılından bu yana FATF'nin imtiyazlı üyelerindedir.²⁰¹

3.3.1.5.4. Karapara Aklamaya Karşı Doğu ve Güney Afrika Grubu (ESAAMLG)

On dört devletin üye olduğu örgüt, 1999 yılında Tanzanya'da kurulmuştur. Amacı üye ülkeler tarafından, FATF standartlarının kabulü ve uygulanması olan kuruluş, 11 Eylül 2001 terör olaylarının ardından faaliyet alanına terörizmin finansmanı ile mücadeleyi de dahil etmiştir.²⁰²

3.3.1.5.5. Güney Amerika Mali Eylem Görev Gücü (GAFISUD)

8 Aralık 2000 tarihinde Cartagana, Kolombiya'da Kolombiya başkanlığındaki FATF Başkanı ve dokuz Güney Amerika ülkesinin temsilcileri tarafından imzalanan

²⁰⁰ Pinto, s.7-8.

²⁰¹ APG, <http://www.apgml.org/about/history.aspx>, (22 Mart 2010).; FATF, http://www.fatf-gafi.org/document/19/0,3343,en_32250379_32236869_34354899_1_1_1_1.00.html, (22 Mart 2010).;Üstün, “Karapara Aklama...”, s.30.

²⁰² FATF, http://www.fatf-gafi.org/document/4/0,3343,en_32250379_32236869_34355780_1_1_1_1.00.html, (22 Mart 2010).; Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.70.

yazılı anlaşma (Memorandum of Understanding) ile kurulmuştur. Kuruluşun amacı karapara aklama ve terörizmin finansmanı ile ilgili FATF tavsiyelerinin uygulanması olup, kuruluş 2006 yılından bu yana FATF'nin imtiyazlı üyelerindedir.²⁰³

3.3.1.5.6. Bankacılık İdarelerinin Kıyı Bankacılığı Grubu (OGSB)

Basel Bankacılık Denetleme Komitesinin teşvikiyle, 1980 yılında kurulan, kuruluşun amacı, FATF'nin tavsiyelerinin uygulanmasıdır. Kıyı bankacılığı yapılan on sekiz ülke, kuruluşun üyesi olup, FATF tavsiyelerini kabul etmek üye olma koşullarındandır.²⁰⁴

3.3.2. Birleşmiş Milletler (BM)

Birleşmiş Milletler, 2. Dünya savaşının ardından 1945 yılında 51 kurucu üye devlet tarafından kurulmuştur.²⁰⁵ Bugün itibariyle 192 ülkenin üye olduğu kuruluş, karapara aklamayla mücadele konusunda kendi bünyesinde bazı konferanslar düzenlemiş, kendi programları dahilinde çalışmalarda bulunmuştur.²⁰⁶

Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı BM Sekizinci Kongresi, 1990'da Havana'da 127 ülkenin katılımıyla toplanmıştır. Genel tema, "suçtan korunma ve ceza adaleti alanında uluslararası işbirliği" olup, ceza işlerinde adli yardımlaşma tipi sözleşme, müsadere, suç faaliyetlerinin kazançlarının kullanımının sınırlandırılması ve delillere ulaşmayı kolaylaştırıcı tedbirler alınması öngörülmüştür.

Suç Gelirlerinin Kullanılması ve Karapara Aklamanın Kontrol ve Önlenmesi Hakkında Uluslararası Konferans, 1994'te Courmayeur (İtalya)'da, Sınır Ötesi Suçluluk Hakkında Dünya Bakanlar Konferansı, 1994'te Napoli (İtalya)'da ve Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı BM Dokuzuncu Kongresi, 1995'te Kahire (Mısır)'da düzenlenmiştir.²⁰⁷

²⁰³ FATF, http://www.fatf-gafi.org/document/35/0,3343,en_32250379_32236869_34355875_1_1_1_1,00.html (25 Mart 2010).; Değirmenci, "Mukayeseli...", s.70.

²⁰⁴ OGBS, <http://www.ogbs.net/history.htm>, (25 Mart 2010).

²⁰⁵ <http://www.un.org/en/aboutun/index.shtml>, (10 Mart 2010).

²⁰⁶ Ergül, *Hukuki, Mali...*, s.54.

²⁰⁷ Ergül, *Hukuki, Mali...*, s.54-55.; Güner s.323.

1997 yılında kurulan BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC- UN Office on Drugs and Crime), uyuşturucu kaçakçılığı, uluslararası suç ve terörizmin finansmanına karşı BM Programını (GPML), yürüten, ve 150 den fazla ülkede faaliyet gösteren bir BM kuruluşudur.²⁰⁸ BM Genel Kurulunun, 1998 yılındaki toplantısında kabul edilen “Karaparanın Aklanmasına Karşı Politik Bildirge ve Eylem Planı” ile, tüm devletler 1988 Viyana Sözleşmesi ve diğer ilgili uluslararası hukuksal araçların aklama ile ilgili hükümlerini uygulamaya geçirmeleri için ikna edilmeye çalışılmakta olup,²⁰⁹ uyuşturucu ile ilgili suçların yanında diğer tüm ciddi suçlar da BM programına yani, UNODC görev alanına alınmıştır. BM Programının ana amacı, üye ülkelerin karaparanın aklanması ve terörizmin finansmanı ile mücadelede kabiliyetlerini güçlendirmek olarak açıklanmıştır.²¹⁰

BM'nin karapara ile mücadele kapsamında yaptığı çalışmalardan birisi de, üye ülkelere, ulusal mevzuatlarının, karaparanın aklanması ile mücadele hakkındaki, FATF 40+9 Tavsiyeleri ve BM direktiflerine uygun olarak düzenlenmesi doğrultusunda yardımcı olmak üzere model düzenlemeler geliştirmesidir. Bu doğrultuda, IMF ile birlikte, 2005 ve 2009 tarihli model düzenlemeler geliştirilmiştir.²¹¹ Bunun yanında BM tarafından, karaparanın aklanması ile mücadele eden uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapılarak, 1998 yılında Uluslararası Karapara Aklama Bilgi Ağı (IMoLIN- International Money Laundering Information Network), oluşturulmuştur. IMoLIN, karapara ile uluslararası mücadeleye destek olması bakımından, ülkelerin ulusal yasal mevzuatları ve kurumları hakkında internet üzerinden bilgi alış verişine imkan sağlayan bir ağıdır.²¹²

Karaparanın aklanmasına karşı uluslararası mücadelenin kapsamı, uyuşturucu gelirlerine karşı mücadele ile başlamış, daha sonra, terörizmin finansmanı ve

²⁰⁸ UNODC, Annual Report 2010, <http://www.unodc.org/unodc/en/about-unodc/annual-report.html?ref=menutop>, (28 Nisan 2010), s.13.

²⁰⁹ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.148.; Ayrıca bildirgenin tam metni için, <http://www.imolin.org/imolin/en/ungadec.html>, (21 Mart 2010).

²¹⁰ UNODC, <http://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/index.html?ref=menuside>, (28 Nisan 2010).

²¹¹ UNODC, <http://www.unodc.org/unodc/en/legal-tools/Model.html>, (28 Nisan 2010).

²¹² IMoLIN üyesi kuruluşlar; the Asia Pacific Group on Money Laundering (APG), the Caribbean Financial Action Task Force (CFATF), the Commonwealth Secretariat, the Council of Europe - MONEYVAL, the Eastern and Southern Africa Anti-Money Laundering Group (ESAAMLG), the Euro Asian Group (EAG), the Financial Action Task Force (FATF), the Financial Action Task Force on Money Laundering in South America (GAFISUD), the Inter-Governmental Action Group Against Money Laundering and Terrorist Financing in West Africa (GIABA), Interpol, and the Organization of American States (OAS/CICAD), http://www.imolin.org/imolin/en/about_us.html, (28 Nisan 2010).

uyuşturucu dışındaki diğer suç gelirlerine karşı mücadele ile genişlemiştir. Bu doğrultuda BM'nin üç önemli çalışması mevcuttur. Bunlar Viyana Sözleşmesi, New York Sözleşmesi ve Palermo Sözleşmesidir.²¹³

3.3.2.1. Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1988 Viyana Sözleşmesi)²¹⁴

19 Aralık 1988 tarihinde BM gözetiminde imzaya açılmış olup 20 ülke tarafından onaylandıktan sonra, 20 Kasım 1990'da yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, uluslararası ceza hukuku alanında şimdiye kadar benimsenmiş olan en detaylı ve geniş belgelerden biri olarak kabul edilmekte olup, tüm dünyada konu ile ilgili ulusal kanun ve uygulama tekniklerini uyumlaştırmayı hedeflemektedir. Sözleşmeyle uyuşturucu madde kaçakçılığı ile ilgili faaliyetlerin ve bu faaliyetler sonucu elde edilen kazançların aklanmasına dair işlemlerin cezai müeyyidelere bağlanması üzerinde anlaşmaya varılmıştır.²¹⁵

Sözleşmenin giriş bölümünde de belirtildiği üzere, Viyana sözleşmesinin hedeflerinden biri, uyuşturucu kaçakçılığı yapan kişileri, faaliyetlerinden elde ettikleri kazançlardan mahrum ederek, onları bu suçları işlemeye iten temel nedeni ortadan kaldırmaktır. Dolayısıyla sözleşmede karaparanın aklanmasına ilişkin önlemler de yer almaktadır. Ancak sözleşme sadece uyuşturucu suçlarından elde edilen gelirlerin aklanmasını suç olarak kabul etmektedir.

Türkiye sözleşmeyi 1988 yılında imzalamış, 22.11.1995 tarih ve 4136 sayılı "Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanunla" onaylamıştır.²¹⁶

Sözleşmede müsadere "hakkın kaybedilmesi kavramı da dahil olmak üzere, mahkeme veya başka bir yetkili makamın kararıyla mülkiyetin sürekli olarak kaybedilmesi" olarak tanımlanmış ve her bir taraf devletin uyuşturucu suçlarından elde

²¹³ Taşdelen, s.63

²¹⁴ Sözleşmenin tam metni için, http://untreaty.un.org/unts/120001_144071/20/9/00016835.pdf, (19 Mart 2010).; http://www.masak.gov.tr/mevzuat/sucgelirlerinin_aklanmasi/uluslararasi_mevzuat/BirlesmisMilletler/1.htm, (19 Mart 2010).

²¹⁵ İpek, s.51.

²¹⁶ Hamza Kaçar, *Tüm Yönleriyle Karapara Mevzuatı*, Ankara, Yaklaşım Yayınları, 1999, s.315.; Masak, http://www.masak.gov.tr/SucGelirlerininAklanmasi/uluslararasi_mucadele.htm#, (25 Mart 2010).

edilen kazançların veya bu kazançlara karşılık gelen malvarlığının, bu suçlarda kullanılan ya da kullanılması amaçlanan araçların müsadere edilebilmesi amacıyla gerekli önlemleri almaları öngörülmüştür. Ayrıca müsadereenin uygulanabilmesi için taraf ülkelerin tam bir işbirliği içinde bulunmaları, banka, mali ya da ticari kayıtların adli yardımlaşma kapsamında istenebileceği ve dahası taraf ülkelerin “banka hesaplarının gizliliği” gerekçesiyle bilgi vermekten kaçınamayacakları hüküm altına alınmıştır.

3.3.2.2. Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Sözleşmesi (New York Sözleşmesi)²¹⁷

Birleşmiş Milletler tarafından 10 Ocak 2000 tarihinde imzaya açılmış ve Türkiye Cumhuriyeti adına 27 Eylül 2001 tarihinde imzalanmıştır. Sözleşme 10 Ocak 2002 tarihli ve 4738 sayılı Kanun ile onaylanmıştır.²¹⁸

Sözleşmenin önsözünde, uluslararası terörist eylemlerin sayısının ve ciddiyetinin, terörizme verilen mali destek ile orantılı olduğu ifade edilmektedir. Sözleşme, ekinde bulunan listedeki anlaşmalarda belirtilen suçlardan birisi işlenerek elde edilen kazançların veya sözleşmenin ikinci maddesinde düzenlenen diğer suçlar kapsamındaki terör kaynaklı kazançların önlenmesi için uluslararası hükümler getirmektedir.²¹⁹

Terörün finansmanı konusunda kategorik bir tanım getiren Sözleşme’de taraf devletler tarafından; kendi iç hukuklarında terörün finansmanının suç sayılması, terörist amaçlar için tahsis edilen veya kullanılan fonların; tespit, teşhis ve el konulmasının (veya dondurulmasının) sağlanması, terörün finansmanı suçuna karışan şüphelilerin ya kendi iç hukukuna göre kovuşturmaya tabi tutulması veya ilgili ülkeye iade edilmesi, suçluların soruşturma ve kovuşturmalarında diğer ülkelerle işbirliği yapılması, finansal

²¹⁷ Sözleşmenin tam metni için, http://www.masak.gov.tr/mevzuat/terorun_finansmani/uluslararası_mevzuat/BirleşmişMilletler/BM_Ter_Fin_Soz_4738_Kanun.htm, (19 Mart 2010)

²¹⁸ 17 Ocak 2002 tarih ve 24643 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

²¹⁹ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.65.

kuruluşlarca terörist fon akışının tespit edilmesini, engellenmesini ve durdurulmasını sağlayacak tedbirler alınması gibi hususlar öngörülmektedir.²²⁰

3.3.2.3. Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Palermo Sözleşmesi)²²¹

Palermo konvansiyonu olarak anılan, Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, organize suçlarla mücadele öngören ilk uluslararası düzenlemedir.²²² Türkiye sözleşmeyi 13 Aralık 2000 tarihinde imzalamış ve 30 Ocak 2003 tarih ve 4800 sayılı Kanun ile onaylamıştır.

Bu sözleşmede, taraf devletlerden, öncelikle bankalar ve banka dışı mali kuruluşlar ile karapara aklamaya müsait diğer kurumlara kimlik tespiti, kayıtların saklanması ve şüpheli işlemlerin bildirilmesi yükümlülüklerinin getirilmesi, karapara aklamaya ilişkin bilginin toplanması, analizi ve yasa uygulama birimlerine iletilmesi için ulusal merkezi bir birim olan mali istihbarat birimi kurulması, nakit ve parasal değeri haiz her türlü evrakın sınır ötesi hareketinin denetlenmesi, izlenmesi ve bunların sınır ötesi nakline ilişkin bildiriminde bulunulması istenmektedir.

3.3.3. Avrupa Konseyi (AK) ve Pompidou Grubu

AK 1949 yılında kurulmuş olup, her üye devletin bakan düzeyinde ve bağlayıcı temsil yetkisine sahip temsilcilerinin katılımıyla oluşmaktadır. Bu kurum üye devletler için hukuk oluşturma (tüzük, yönerge, karar, tavsiye ve görüş açıklama) yetkisine sahiptir.²²³

AK'nin karaparanın aklanmasıyla mücadele konusundaki faaliyetlerinden birisi, AK bünyesinde faaliyet gösteren Pompidou Grubu'dur. Bu grup, uyuşturucu bağımlılığı ve kaçakçılığı ile mücadele ve bağımlıların tedavi ve rehabilitasyonu için üye devletlerin politikaları arasında eşgüdüm sağlamaktadır.²²⁴ 1971 yılında Fransız

²²⁰ Üstün, "Karapara Aklama...", s.22.

²²¹ Sözleşmenin tam metni için, http://www.masak.gov.tr/mevzuat/sucgelirlerinin_aklanmasi/uluslararası_mevzuat/BirleşmişMilletler/2.htm, (19 Mart 2010).

²²² Aykın, "Karaparanın Aklanmasıyla Mücadele...", s.36.

²²³ Gülören Tekinalp ve Ünal Tekinalp, *Avrupa Birliği Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2000, s.210.

²²⁴ Avrupa Konseyi, <http://www.avrupakonseyi.org.tr/>, (25 Mart 2010).

cumhurbaşkanı Georges Pompidou'nun girişimleriyle uyuşturucu ticareti ve suiistimali konusunda faaliyet göstermek üzere oluşturulan grup, özellikle 1984'den itibaren sınır ötesi suçlulukla mücadelenin en önemli unsurları olarak gördüğü uyuşturucu tacirlerinin paralarının araştırılması ve suçluların gelirlerinin zapt ve müsaderesine yoğunlaşmıştır.

AK'nin çalışmaları çoğu kez, ulusal yasal uygulamaları birbiri ile ve Konsey'in standartları ile uyumlu kılmak için hazırlanan Sözleşmelerle şeklini almaktadır. Bu sözleşmeler Bakanlar Komitesinin üye devletlere yönelik olan ve ortak sorunlara çözüm bulmakta kesin etki sağlayan kararları ve tavsiyeleri ile desteklenmektedir. Avrupa Konseyi tarafından karaparanın aklanması ile mücadele kapsamında yapılan uluslararası çalışmalar şu şekilde sıralanabilir:

3.3.3.1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin "Suç Kaynaklı Paranın Saklanması ve Transferlerine İlişkin Tedbirler Hakkındaki R(80) 10 Sayılı Tavsiye Kararı"²²⁵

Avrupa Konseyi'ne üye devletlerde karaparanın aklanmasının önlenmesi amacıyla, AK bünyesinde oluşturulan Uzmanlar Konseyi'nin 1977-1980 yılları arasında konuyla ilgili yaptığı çalışmalar neticesinde, "Suç Kaynaklı Paranın Saklanması ve Transferine Karşı Tedbirler Hakkındaki Tavsiye Kararı" (Measures Against The Transfer and Safekeeping of Funds of Criminal Origin:Recommendation No.R (80) 10 Adopted By The Committee of Ministers of the Council of Europe), Bakanlar Komitesi'nin 27 Haziran 1980 tarihli toplantısında son şekli verilerek kabul edilmiştir.²²⁶

Söz konusu kararda, üye ülkelerin bankacılık sistemlerinin almaları gereken tedbirler sıralanarak bankaların karaparanın aklanmasında kullanılmasını önlemek için gerekli düzenlemelerin yapılması tavsiye edilmekte ve bankacılık sisteminin karaparanın aklanmasında önleyici bir rol oynayabileceği üzerinde durulmaktadır.²²⁷

²²⁵ Sözleşmenin tam metni için, http://www.masak.gov.tr/mevzuat/sucgelirlerinin_aklanması/uluslararası_mevzuat/AvrupaKonseyi/tavsiye.htm, (19 Mart 2010)

²²⁶ İpek, s.50

²²⁷ Aydınşakir s.43.

Kararın üye devletler üzerinde bağlayıcı bir etkisi bulunmamaktadır, tavsiye niteliğindedir. AK Kuruluş Sözleşmesi'nin 15'inci maddesinin (b) fıkrası uyarınca, AK Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen tavsiye niteliğindeki kararlar üye devletler açısından bağlayıcı değildir. Yine de, karaparanın aklanmasının önlenmesine yönelik ilk uluslararası girişim olarak kabul edilmesi bakımından önemlidir.²²⁸

3.3.3.2. Suç Kaynaklı Gelirlerin Aklanması, Aranması, Zapt Edilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi (1990 Strazburg Sözleşmesi)²²⁹

8 Kasım 1990 tarihinde Strazburg'ta Avrupa Konseyi tarafından suçtan gelir elde edilmesinin önlenmesi amacıyla, suç gelirlerinin müsadere edilerek aklanmasının önlenmesi ve bu amaçla uluslararası işbirliğinin sağlanmasına yönelik olarak hazırlanarak imzaya açılan ve Türkiye Cumhuriyeti adına 27 Eylül 2001 tarihinde imzalanan Sözleşme'nin onaylanması, 16 Haziran 2004 tarih ve 5191 sayılı Kanunla uygun bulunmuştur.

Avrupa Konseyi Sözleşmesi, uyuşturucu madde kaçakçılığının mali alanda ortaya çıkardığı sorunlarla ilgili olarak Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu bünyesinde 1986 tarihinden itibaren başlatılan çalışmaların en son şeklini oluşturmaktadır. Çalışma alanı sadece uyuşturucu maddelerden elde edilen kazançlarla sınırlı tutulmayarak genişletilmiştir. Karaparanın aklanmasının önlenmesi konusunda Viyana Sözleşmesi'nin terminolojisi ve sistematik yaklaşımı genel olarak benimsenmiştir. Ancak Viyana Sözleşmesi'ne göre daha katı kurallar ve daha gelişmiş çözümler getirilmiştir. Karaparanın aklanmasının önlenmesi konusunda daha etkin çözümlerin getirilmesinin nedeni olarak, Avrupa Konseyi Sözleşmesinin, Viyana Sözleşmesine göre daha küçük uluslararası topluluğa yönelmesi ve bu topluluğu oluşturan ülkelerin benzer niteliklere sahip olmaları gösterilebilir.²³⁰

Strazburg Sözleşmesi'nin en önemli özelliği olarak, aklama suçuna konu değerlerin elde edildiği suçları, sadece uyuşturucu madde suçları ile sınırlandırmamış

²²⁸ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.164.

²²⁹ Sözleşmenin tam metni için, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/141.htm>, (19 Mart 2010)

²³⁰ Sacit Yılmaz, s.90.

olması gösterilebilir. Sözleşme, öncül suçu, aklama suçuna konu olabilecek gelirin elde edildiği herhangi bir suç olarak tanımlamak suretiyle her suçun öncül suç olabileceğini belirtmektedir.²³¹

Sözleşme’de ayrıca uluslararası işbirliği de düzenlenmektedir. Taraf ülkelerin banka ve mali kurumlarının karaparanın aklanmasının önlenmesi konusunda yapılan araştırmalarda, işlemlere ilişkin kayıtları vermeleri için gerekli düzenlemeleri yapmaları ve bu konuda bankaların sır saklama yükümlülüğüne istisna getirmeleri öngörülmektedir. Hukuki düzenlemelerin mümkün olduğunca geniş kapsamlı tutulmasının, suçların ve karaparanın aklanmasının önlenmesinde daha etkili olacağı düşüncesinden hareket edilerek ulusal düzeyin yanı sıra uluslararası boyutta da işbirliği yapılmasının gerektiği üzerinde durulmaktadır.²³²

3.3.3.3. Avrupa Konseyi Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi, Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanı Sözleşmesi²³³

Avrupa Konseyi, terörizmin finansmanının sadece suçtan kaynaklanan gelirlerin aklanması yolu ile değil yasal faaliyetler yolu ile de gerçekleştirilebilir olduğu gerçeğini göz önünde tutarak, 1990 Strazburg Sözleşmesini güncelleştirmeye ve genişletmeye karar vermiştir. Bu kararın sonucu olarak 16 Mayıs 2005’te Suçtan Kaynaklanan Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, Ele Geçirilmesi, Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanı Sözleşmesi oluşturulmuştur. Bu sözleşme hem aklamayı hem de terörizmin finansmanını düzenleyen ilk uluslararası sözleşmedir.²³⁴

Sözleşme taraf ülkelere mali istihbarat birimlerini oluşturmak için gerekli yasal düzenlemeleri yapma yükümlülüğü ve ayrıca bu mali istihbarat birimlerinin, mali, idari ve adli bilgilere zamanında ulaşabilmesi için gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü getirmektedir.

²³¹ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.166

²³² İpek, s.55.

²³³ Sözleşmenin tam metni için, <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/198.htm>, (19 Mart 2010)

²³⁴ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.167.

3.3.4. Avrupa Birliği (AB)

Temelleri 1949 yılına, Avrupa Kömür ve elik Birliğine, dayanan Avrupa Birliği, yirmi yedi ye ülkeden oluşan ve toprakları büyük ölçüde Avrupa kıtasında bulunan siyasi ve ekonomik bir örgütlenmedir. 1993 yılında, Avrupa Birliği Antlaşması olarak da bilinen Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesi sonucu, var olan Avrupa Topluluğu'na yeni görev ve sorumluluk alanları yüklenmesiyle kurulmuştur.²³⁵ AB karaparanın aklanmasıyla etkin mücadele eden uluslar üstü bir kuruluştur.²³⁶

AB'nin karaparanın aklanmasıyla mücadelede attığı ilk önemli adım 91/308/EEC sayılı direktiftir. Daha sonra Konsey tarafından, 91/08/EEC sayılı Direktifin gerektirdiği şartlar ve FATF'nin 40 tavsiyesi, özellikle 4 numaralı tavsiyesi dikkate alınarak karapara aklanması, kimlik tespiti, suç kaynaklı gelirlerin ve araçların izlenmesi, dondurulması ve müsaderesine ilişkin bir Ortak Eylem planı benimsenmiştir. Amaç, özellikle organize suçlar alanında cezai faaliyetlerle mücadele için kimlik tespiti, suç kaynaklı gelirlerin izlenmesi ve müsaderesine ilişkin ye ülkeler arasındaki işbirliğinin artırılmasıdır. Söz konusu Ortak Eylem uyarınca organize suçlara karşı etkili bir mücadele için ye ülkelerce, özellikle ciddi suçlar söz konusu olduğunda Strazburg Sözleşmesi'nin 2. ve 6. maddelerinin uygulanması kararlaştırılmıştır.²³⁷

AB tarafından karaparanın aklanması ile mücadele kapsamında yayımlanan Direktifler şunlardır:

3.3.4.1. 91/308/EEC Sayılı Konsey Direktifi (Mali Sistemin Karaparanın Aklanması Amacıyla Kullanılmasının nlenmesi Hakkındaki Konsey Direktifi)

Avrupa Topluluğu'nda karaparanın aklanması ile mücadelenin temelini oluşturan, 91/308/EEC sayılı "Mali Sistemin Karaparanın Aklanması Amacıyla Kullanılmasının nlenmesi Hakkındaki Konsey Direktifi" 10 Haziran 1991 tarihinde kabul edilmiştir. Direktif ilk yasa niteliğinde çalışma olup²³⁸ amacı; sermaye akışını ve

²³⁵ European Union, "The History Of European Union", http://europa.eu/abc/history/index_en.htm, (20 Nisan 2010)

²³⁶ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.161.

²³⁷ Ortak Eylem planı tam metni için: http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/crime/laundering/wai/doc_crime_laundering_en.htm, (22 Nisan 2010).

²³⁸ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.73.

mali hizmetlerin sunulmasını sınırlamadan, mali sistemin karapara aklanmasında bir araç olarak kullanılmasının engellenmesidir. Direktif esas itibariyle Viyana Sözleşmesi ve FATF'nin 40 Tavsiyesi temel alınarak hazırlanmıştır. Direktifte karapara aklanması suçu, kimlik tespiti, kayıtların saklanması ve şüpheli işlem bildirimine ilişkin düzenlemelere yer verilmektedir. Bunun yanında Direktifte, üye ülkelere karapara aklamalarının suç olarak kabul edilmesinin sağlanması öngörülmekte ve karapara aklama suçu tanımlanmaktadır.²³⁹

Direktif, mali kurumlara, özellikle hesap açılması ve kiralık kasa hizmetleri sunulması, tek ya da birbirine bağlantılı işlemler sırasında söz konusu işlemlerin 15.000 Euro'yu aşması durumunda müşteri kimlik tespiti yapmaları, kayıtlarını saklamaları ve karapara aklama ile mücadele programları oluşturmaları yükümlülüğü getirmektedir. Direktif ayrıca herhangi bir karapara aklama şüphesinin varlığı halinde bunun derhal yetkili birimlere bildirilmesi yükümlülüğü de getirmektedir.

3.3.4.2. 2001/97 Sayılı Konsey Direktifi

Avrupa Komisyonu, 14 Temmuz 1999'da Avrupa Parlamentosu ve Konsey'e 91/308/EEC sayılı Direktifte değişiklik yapılmasına ilişkin bir öneri sunmuştur. Bu önerinin amacı, 91/308/EEC sayılı Direktifin kapsamının genişletilmesi ve güncelleştirilmesidir. Öneride yer alan temel değişiklikler; özellikle öncül suçlar ve yükümlü gruplarının kapsamının genişletilmesi ile ilgilidir.

Öncül suçlar açısından 1991 Direktifi, sadece uyuşturucu suçlarını kapsamakta iken yeni öneriye göre üye ülkeler, tüm organize suçlar ve kaçakçılıktan elde edilen gelirlerin aklanmasıyla da mücadele etmek zorundadırlar. Bununla birlikte Direktifte yer alan yükümlülükler bakımından, Direktifin sadece mali sektör ile sınırlı olan kapsamı karapara aklayıcılar tarafından kötüye kullanılan mali sektör dışındaki belirli faaliyetler ve meslek gruplarını da içine alacak şekilde yeniden düzenlenmektedir. Böylece muhasebeci ve kontrolörler, emlak komisyoncuları, noterler, mali işlemlerle uğraşan avukatlar, kıymetli taş ve maden satıcıları, para transfer edenler ve

²³⁹ MASAK, http://www.masak.gov.tr/SucGelirlerininAklanmasi/uluslararasi_mucadele.htm#308, (23 Mart 2010)

kumarhanelere de müşteri kimlik tespiti, kayıtların saklanması ve şüpheli işlem bildirim yükümlülükleri getirilmektedir.

13 Kasım 2001’de Avrupa Parlamentosu tarafından kabul edilen Öneri, 19 Kasım 2001’de AB Bakanlar Konseyi’nce de onaylanmıştır. Bu Direktifte yer alan değişikliklere uyum sağlamak üzere en geç 15 Haziran 2003 tarihine kadar üye ülkelerce gerekli yasal ve idari düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür.

3.3.4.3. 2005/60/EC Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi

Üçüncü direktif olarak da adlandırılan bu direktif ile birlikte Mali Sistemin Karaparanın Aklanması Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine İlişkin 1991/308/EEC sayılı Avrupa Topluluğu Konsey Direktifi yürürlükten kalkmıştır. Bu direktif ile birlikte Avrupa Birliği üyesi ülkelerin Karapara Aklama ile Mücadelede mevzuatlarında yapmaları gereken düzenlemeler belirtilmiştir.

Direktifin getirdiği en büyük yeniliklerden biri, direktifte sayılan bütün önleyici tedbirlerin terörizmin finansmanını da kapsayacak şekilde genişletilmesidir. Yine direktifle gelen diğer bir yenilik, “müşterini tanı – müşteri özen (Customer Due Dilligence-CDD)” ilkesinin ilk defa düzenlenmesi olmuştur. Müşteri özen ilkesi; müşterinin kimlik tespiti ve kimlik teyidi, müşterinin iş bilgilerinin temini, müşterinin risk bakımından sürekli bir şekilde takip edilmesi hususlarını kapsamalıdır.

3.3.5. Basel Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision)

Bir ülkedeki bankacılık sisteminin zayıflığı hem o ülkenin mali sisteminin hem de uluslararası mali piyasaların istikrarına karşı önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Mali sistemlerin güçlendirilerek daha da sağlam bir yapıya kavuşturulması konusunda duyulan ihtiyaç, bu alandaki uluslararası girişimleri artırmıştır. Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS -Bank for International Settlements) bünyesinde çalışan Basel Bankacılık Denetim Komitesi bunlardan bir tanesidir.

Basel Komitesi 1975 yılında G-10 ülkelerinin²⁴⁰ banka gözetim ve denetim makamları ile merkez bankaları temsilcileri tarafından kurulmuş bir komitedir. Komite ismini, sekreteryasının bulunduğu ve toplantılarının yapıldığı İsviçre'nin Basel şehrinden almaktadır.

Basel Komitesi hukuki olarak bağlayıcı yetkisi bulunmayan fakat geniş bir alanda denetim standartları ve rehberler hazırlayan, denetim tekniklerinde uygulamalar öneren bir kurumdur. Karaparanın aklanması ile mücadele konusunda Komite tarafından yayınlanmış denetim merkezli rehber kitaplar bulunmaktadır. Söz konusu kitaplarda karaparanın aklanması ile mücadele konusundaki düzenlemeler, FATF'nin tavsiyelerine uyum sağlanmasına yönelik tavsiyeler ve müşterini tanı prensibinin uygulamaya konmasına dair tavsiyeler bulunmaktadır.²⁴¹

3.3.5.1. Basel Komitesi İlkeler Bildirisi²⁴²

G-10 ülkelerinin banka gözetim ve denetim makamları ile merkez bankaları temsilcilerinin oluşturduğu Basel Komitesi tarafından , kısaca Basel Komitesi İlkeler Bildirisi olarak bilinen “Suç Kaynaklı Malvarlıklarının Aklanması Amacıyla Bankacılık Sisteminin Kullanılmasının Önlenmesine Dair İlkeler Bildirisi”, 12 Aralık 1988 tarihinde yayımlanmıştır.

Basel ilkeleri “müşterinin tanınması” kuralından hareketle bankaların işlem yaptıkları müşterilerin kimliğinin bilinmesi, yasal görünmeyen işlemlerin yapılmaması ve yargı makamlarıyla işbirliği yapılması konularında etkili yöntemlerin uygulanmasını öngörmektedir. Bu ilkeler hukuki bir belge niteliğini kazanmamış olup, ilkelere uyulup uyulmaması her ülkenin ulusal hukuk düzenine ve uygulamasına bağlıdır. Basel ilkeleri Avrupa Konseyi'nin 1980 tarihli tavsiye kararı gibi yöneldiği ülkeleri bağlayıcı olmamakla birlikte, karaparanın aklanmasında, mali sistemin kullanılmasının

²⁴⁰ G10 ülkelerini oluşturan Belçika, Hollanda, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, İsviçre, Birleşik Krallık ve ABD, Basel komitesinin kurucularıdır.

²⁴¹ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.158-159.

²⁴² Bank For International Settlements (Bis), “Prevention Of Criminal Use Of The Banking System For The Purpose Of Money-Laundering” (December 1988), www.bis.org/publ/bcbssc137.pdf, (21 Mart 2010)

önlenmesine ilişkin olarak, uluslararası alanda atılmış en önemli adımlardan biri olarak kabul edilmektedir.²⁴³

3.3.6. İnterpol

1914'te ilk uluslararası suçla ilgili polis kongresi, 14 ülkeden gelen avukatlar, polis memurları ve hakimlerin katılımıyla Monako'da düzenlenmiştir. İlk adımları Viyana polis başkanı tarafından atılan, Uluslararası Suçla İlgili Polis Komisyonu (The International Criminal Police Commission-ICPC) merkez bürosu Viyana olmak üzere 1923'te kurulmuştur. 1956'da tamamen modernize edilen bir oluşum altında ICPC, Uluslararası Suç Polisi Örgütü'ne (International Criminal Police Organization-ICPO-İnterpol) dönüştürülmüştür.²⁴⁴

İnterpol, dünya ülkeleri polis teşkilatları arasında işbirliğini güçlendirmek ve bu yolla uluslararası suçluların yakalanması amacı için kurulmuştur. İnterpol bünyesinde oluşturulan Suçtan Kaynaklanan Gelirleri İzleme Grubu (FOPAC) tarafından karaparanın aklanmasının önlenmesine yönelik çalışmalar yapılmakta, konuyla ilgili kolluk kuvvetleri arasında uluslararası bilgi akışı amaçlanmaktadır.

İnterpol'ün Genel Kurul toplantılarında, üye devletleri suç örgütlerinin malvarlıklarının tespiti, takibi ve yakalanması üzerine yoğunlaştırmak için çeşitli kararlar alınmaktadır. 55. Genel Kurul toplantısında alınan karar²⁴⁵ ekonomik ve mali suçlara yönelik, 60. Genel Kurul Toplantısında alınan karar yer altı bankacılık sistemleri ve yasa dışı uluslararası mali işlemler sistemine yönelik, 66. Genel Kurul'da alınan kararlar karaparanın aklanması ile ilgilidir.²⁴⁶

3.3.7. Egmont Grubu

Karaparanın aklanması ile mücadelede bazı ülkeler tarafından, mali kurumlarına bilgi verme zorunluluğu yüklenmiş ve bunun bir sonucu olarak da söz

²⁴³ Banu Saatçi, "Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Girişimler", *Bankacılar Dergisi*, sayı: 19, (1996) s.2-3.; Taşdelen, s.66.

²⁴⁴ History of Interpol, <http://www.interpol.int/Public/icpo/governance/sg/history.asp>, (21 Nisan 2010)

²⁴⁵ Karar No: AGN/55/RES/18,

²⁴⁶ İnterpol Genel Kurul toplantılarında alınan kararların tam metni için,, <http://www.interpol.int/Public/ICPO/GeneralAssembly/Ag78/Resolutions/default.asp>, (21 Nisan 2010).

konusu mali bilgileri toplamak, analiz etmek ve yetkili birimlere iletmekle yükümlü Mali İstihbarat Birimleri oluşturulmuştur. Karaparanın aklanmasına karşı mücadelenin başarısına katkıda bulunmak, mali istihbarat bilgilerini paylaşmak, bu birimler arasında işbirliğini sağlamak ve her birimin etkinliğini artırmak için 9 Haziran 1995 tarihinde Brüksel’de 24 ülke mali istihbarat birimi ve 8 uluslararası örgütün bir araya gelmesiyle Egmont grubu oluşturulmuştur.²⁴⁷

Adını ilk toplantısının yapıldığı Brüksel’de bulunan Egmont-Arenberg sarayından alan Egmont Grubu, 1995 yılından beri farklı ülkelerin mali istihbarat birimlerinin gayri resmi olarak bir araya gelerek çalışması suretiyle oluşturulan bir organizasyondur.²⁴⁸

Türkiye’nin Haziran 1998’de dahil olduğu gruba bugün itibariyle 117 ülkenin mali istihbarat birimi üyedir.²⁴⁹

3.3.8. Wolfsberg Grubu

Wolfsberg Grubu müşterinin tanınması, karaparanın aklanması ve terörizmin finansmanı ile mücadele alanında finansal hizmetler ve standartlar oluşturmak amacıyla, küresel düzeyde faaliyet gösteren 11 bankanın oluşturduğu bir grup olarak ortaya çıkmaktadır.²⁵⁰

2000 yılında, söz konusu bankaların ve Uluslararası Şeffaflık Örgütü’nün temsilcileri, karapara aklamaya karşı çalışmalar yapmak amacıyla İsviçre’deki Wolfsberg Şatosu’nda bir araya gelerek kısaca “Wolfsberg İlkeleri” olarak da bilinen, “Özel Bankalar için Aklama ile Mücadele İlkeleri”ni yayımlamıştır. Söz konusu ilkeler 2002 yılında revize edilmiştir.²⁵¹ Grup tarafından daha sonra karaparanın aklanması ve terörizmin finansmanı ile mücadele konularında çeşitli standartlar yayımlanmıştır.²⁵²

²⁴⁷ Sacit Yılmaz, s.107.

²⁴⁸ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.155.

²⁴⁹ The Egmont Group of Financial Intelligence Units, <http://www.egmontgroup.org/about/list-of-members>, (20 Nisan 2010)

²⁵⁰ The Wolfsberg Group, <http://www.wolfsberg-principles.com/index.html>, (20 Nisan 2010).

²⁵¹ Özgür Ütük, “Terörizmin Finansmanı ile Uluslararası Mücadele”, *Bütçe Dünyası*, Cilt 3, Sayı 32, (2009), s.53.

²⁵² The Wolfsberg Group, <http://www.wolfsberg-principles.com/standards.html>, (20 Nisan 2010).

3.4. KARAPARANIN AKLANMASIYLA MÜCADELEDE BAZI ÜLKE ÖRNEKLERİ

Karaparanın aklanmasıyla mücadele hakkındaki uluslararası girişimlere paralel olarak ulusal mevzuatlarda da yeni düzenlemelere gidilmiştir. Ülkeler bu amaçla hukuk sistemlerinde düzenlemeler yapmakta, standartlar geliştirmekte, ulusal kurumlar oluşturmaktadırlar. ABD ve İngiltere'nin bu konuda uluslararası girişimlere öncü olduğu söylenebilir. 11 Eylül saldırılarından sonra bu iki ülkenin bu konudaki çabaları ve baskıları üst seviyeye çıkmıştır.²⁵³

3.4.1. ABD

ABD'de karapara aklanması konusunda ilk önlemler 1970 tarihli "Banka Sırları Kanunu" (BSA-Bank Secrecy Act)²⁵⁴ ile alınmış olsa da, karapara aklamının bağımsız bir suç halinde ele alınması 1986'da yürürlüğe giren "Karapara Aklama Kontrol Kanunu" (Money Laundering Control Act) ile olmuştur.²⁵⁵ 1988 tarihli "Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasının Önlenmesi Kanunu" ile 1986 sayılı kanunda bazı değişiklikler yapılmış, öngörülen cezalar arttırılmış, bazı parasal araçların nakit alımı için daha detaylı kayıt tutma ve kimlik tespiti yükümlülükleri getirilmiş, Hazine Bakanlığı'na ek yetkiler verilmiştir.²⁵⁶ 1996 yılında "Terörizmin Önlenmesi Kanunu", terörizm suçlarını, "Sağlık Sigortası Nakledebilme ve Sorumluluk Kanunu", federal sağlığı koruma suçlarını öncül kapsamına dahil etmiştir.²⁵⁷

ABD'nin karapara aklama ile mücadelesinin, 11 Eylül 2001 terör olaylarının ardından yoğunlaştığı kabul edilmektedir.²⁵⁸ 26 Ekim 2001 de "USA Patriot Act" olarak bilinen bir dizi kanun yürürlüğe girmiştir.²⁵⁹ USA Patriot Act, ile hem 1986 tarihli Karapara Aklama Kontrol Kanunu hem de 1970 tarihli Banka Sırları Kanunu değişikliğe uğramıştır. USA Patriot Act, resmi olmayan havale sistemlerini de mali

²⁵³ Sacit Yılmaz, s.109.

²⁵⁴ BSA Hakkında detaylı bilgi için; http://www.fincen.gov/statutes_regs/bsa/ (20 Mart 2010).

²⁵⁵ Güner, s.280.

²⁵⁶ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.361.

²⁵⁷ Paul Bauer, "Understanding the Wash Cycle", *Economic Perspectives*, Vol.:6, No.:2, (Mayıs 2001), s.20. Aktaran: Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.362.

²⁵⁸ Bachus, s. 858.

²⁵⁹ Kanunun tam adı "Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism"dir. Patriot altı çizili harflerin birleşmesinden oluşmaktadır ve vatansever anlamına gelmektedir. (Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.370.)

kurum tanımı kapsamına alarak, bu kurumlara BSA'nın gerektirdiği kayıt tutma, bilgi verme gibi yükümlülükler yüklemekte, ayrıca öncül suç tanımının kapsamını genişletmektedir.²⁶⁰ Söz konusu kanun ile getirilen yeni önlem ve uygulamalar arasında, ABD makamlarına, yabancı mali kurumlar ve yabancı şahıslar üzerine yargılama yetkisi getirilmesi (Section 317), Amerikan bankalarına karapara aklamayı önleyici programları yürürlüğe koyma mecburiyeti getirilmesi (Section 352) ve Amerikan bankalarına, paravan bankalarla hesap ilişkisine girme yasağı getirilmesi sayılabilir.²⁶¹

ABD'de aklamayla mücadele kapsamında bir çok kuruluş görev almaktadır. Bunlar arasında Hazine Bakanlığı, Para Kontrol Ofisi, Federal Merkez Bankası, Federal Mevduat Sigorta Kurumu, İç Gelirler Servisi, Murakabe Müdürlüğü, Ulusal Kredi Birliği Yönetimi, ve Mali Suçlar Soruşturma Şebekesi (FinCEN- Financial Crimes Enforcement Network) sayılabilir.²⁶²

FinCEN karaparayla mücadele etmek için ABD Hazine Bakanlığına bağlı olarak 1990 yılında kurulmuş olup para aklama ve mali suçların soruşturulmasını teminen bilgi toplayan mali istihbarat birimidir. Bu birim, sahtecilik ve para aklama suçlarıyla mücadele amacıyla istihbarat çalışmaları yürütmek ve adli soruşturmalara yardımcı olmak üzere kurulmuş olup, hem ülke içindeki birimlere, hem de işbirliği halinde olduğu ülkelerin adli ve güvenlik makamlarına mali suçlarla ilgili bilgi akımı sağlamaktadır.²⁶³ Bu anlamda diğer soruşturma makamlarının çalışmalarına destek olan FinCEN'in faaliyetlerinin ABD ile sınırlı olmadığı,²⁶⁴ gayretlerinin ve araçlarının önemli bir kısmının uluslararası düzeyde karapara aklanması olayları ve diğer mali suçlar konusunda yoğunlaştığı söylenebilir.²⁶⁵

Uyuşturucuyla Mücadele Birimi (DEA) ve Federal Soruşturma Bürosu (FBI), ABD'de karaparanın aklanması ile mücadelede diğer önemli kuruluşlardandır. Bu

²⁶⁰ Lauren Dellinger, "From Dollars to Pesos: A Comparison of the U.S. and Colombian Anti-Money Laundering Initiatives from an International Perspective", *California Western International Law Journal*, Spring 2008, Volume 38 #2, www.cwsl.edu/content/journals/Dellinger.pdf (27 Nisan 2010),

²⁶¹ Dellinger, s.445.; Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.371-374.

²⁶² Vasconcellos, s. 29. Aktaran: Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 363; Güner, s.282.

²⁶³ James Gillespie, "Follow The Money-Tracing Terrorist Assets" www.law.harvard.edu/programs/pifs/pdfs/james_gillespie.pdf, s.34, (21 Mart 2010)

²⁶⁴ Mary Jo Melancon, "General Framework of Anti-Money Laundering System in U.S.A.". *Seminar on Anti-Money Laundering System in the United States of America* içinde 33-40, Masak Publication No:4, Ankara (2000), s.33-36.

²⁶⁵ Ergül, *Hukuki, Mali...*, s.83.

kuruluşlar kendi faaliyet alanlarına giren suçlarla bağlantısı nedeniyle karapara ile mücadele etmektedir.²⁶⁶ Ayrıca Federal Merkez Bankası (FED) ve Para Kontrol Ofisi (OCC), bankacılık sisteminin denetleyici kurumları olarak karaparanın aklanması ile mücadele etmektedirler.

ABD’de yürütülen mücadelenin esasını “müşterini tanı” kuralı ve “nakit işlemlerinin bildirimi” uygulaması teşkil etmektedir. Bu bağlamda 3.000. ABD Doların üzerindeki mali araçları satan mali kuruluşlar, bu satışları hakkında kayıt tutmak zorundadırlar. Ayrıca şüpheli tüm işlemlerin yanı sıra 10.000 USD ve üzerindeki tüm işlemler FinCEN’e bildirilmek zorundadır.²⁶⁷

Tüm bankalar Banka Gizliliği Yasası uyarınca, kayıt tutma ve bildirim gibi yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlayacak programları geliştirmeli ve yürürlüğe koymalıdır. Bu programlar iç kontrol sistemine, yükümlülüklerin bağımsız kontrolüne, atanan bir personel tarafından yükümlülüklerin günlük koordinasyonu ve izlenmesine ve ihtiyaç duyulan personelin eğitimden geçirilmesine dair hükümler içermelidir.²⁶⁸

3.4.2. İngiltere

İngiltere, uyuşturucu kullanımının sosyal bir sorun haline gelmesi ve dünyadaki en önemli finans merkezlerinden olan Londra’nın güvenilirliğinin korunması gibi nedenlerle karaparanın aklanmasıyla mücadeleye oldukça önem vermektedir.²⁶⁹

İngiltere’de başlangıçta sadece uyuşturucu ve terör suçlarından elde edilen gelirlerin aklanması suç iken; günümüzde bütün ciddi suçlar sonucunda elde edilen kazançlar karapara aklama suçu kapsamına alınmıştır. Karapara aklama suçunda öngörülen yaptırım hapis ve para cezasıdır.²⁷⁰

AB’nin 1991 tarihli ilk direktifi; Suç Adaleti Kanunu (Criminal Justice Act 1991), Uyuşturucu Kaçakçılığı Kanunu (Drug Trafficking Act, 1994) ve 1993 tarihli

²⁶⁶ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.368.

²⁶⁷ Sami Süzer, “Karapara Aklanması Konusundaki Düzenlemeler-1” *Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi*, Sayı 237, (1996), s.93. Aktaran:Güner s.282.

²⁶⁸ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.369.

²⁶⁹ Şahinler, s.176.

²⁷⁰ Güner, s.294.

Karapara Aklama Yönetmeliği (Money Laundering Regulations) ile, AB'nin 2001 tarihli ikinci direktifi; Suç Gelirleri Kanunu (Proceeds of Crime Act –POCA-2002) ve 2003 tarihli Karapara Aklama Düzenlemeleri ile, AB'nin 2005 tarihli üçüncü direktifi ise; 2000 tarihli Terörizm Kanunu (Terrorism Act –TACT) ve 2002 tarihli Suç Gelirleri Kanunu (POCA)'nda 2007 yılında yapılan değişiklikler ile İngiltere ulusal mevzuatına aktarılmıştır. Dolayısıyla, günümüzde, karaparanın aklanmasıyla mücadele konusunda İngiltere'de öne çıkan kanunları, 2007 tarihli Karapara Aklama Yönetmeliği (Money Laundering Regulations), 2007 yılında değişikliğe uğrayan, Suç Gelirleri Kanunu (POCA 2002), Terörizm Kanunu (TACT 2000) olarak saymak mümkündür.²⁷¹

1985 yılında kurulan, soruşturma yürütmeyen, ancak diğer soruşturma birimlerine topladığı bilgileri ileten,²⁷² Ulusal Suç İstihbarat Birimi (NCIS-National Criminal Intelligence Service) 2006 yılına kadar İngiltere'de karaparanın aklanması ile mücadele eden kuruluşların başında gelmektedir.²⁷³ 2006 yılında, organize suçlarla mücadele birimleri, Ulusal Suç Birimi (NCS-National Crime Squad) ve Ulusal Suç İstihbarat Servisi (NCIS-National Criminal Intelligence Service)'nin birleştirilmesi ile Ciddi Organize Suç Örgütü (SOCA) kurulmuştur. SOCA, ayrıca İngiliz Gelir ve Gümrük İdaresi (HMRC-Her Majesty's Revenue and Customs)'nin uyuşturucuyla ve bağlantılı mali suçlarla mücadele yetki ve görevleri ile Birleşik Krallık Göçmenlik Servisi (UKIS-UK Immigration Service)'nin organize insan kaçakçılığı suçu ile mücadeleye ilişkin yetki ve görevlerini bünyesinde toplamıştır.²⁷⁴

SOCA, 2005 tarihli Ciddi Organize Suç ve Polis Kanunu (SOCPA) ile kurulmuş ve yapılandırılmıştır. Birleşik Krallık Mali İstihbarat Birimi (UKFIU), SOCA bünyesinde faaliyet gösteren bir birim olup, şüpheli işlem bildirimlerini toplamakta, incelemekte ve rapor etmektedir.

Ağır Dolandırıcılık Ofisi (SFO – Serious Fraud Office) ve Finansal Hizmetler İdaresi (FSA – Financial Services Authority), İngiltere'nin karaparanın aklanması ile mücadele sistemindeki diğer önemli kuruluşları olarak sayılabilir. İngiliz adalet

²⁷¹ The Law Society, “Anti-money laundering practice note - 29 October 2009”, <http://www.lawsociety.org.uk/productsandservices/practicenotes/aml/amlprint.page>, (26 Nisan 2010).

²⁷² Güner, s. 296.

²⁷³ İpek s.67.

²⁷⁴ SOCA, <http://www.soca.gov.uk/about-soca>, (25 Nisan 2010).

sisteminin bir parçası olan, yargılama yetkisi bulunan ve bağımsız bir kamu kurumu olan, SFO 1988 yılında kurulmuş olup, büyük ve karmaşık dolandırıcılık olaylarının soruşturulması ve yasal takibi görevlerini yürütmektedir. FSA ise, görev ve yetkileri 2000 tarihli Finansal Hizmetler ve Piyasalar Kanunu (Financial Services and Markets Act) ile düzenlenen, finansal kurumların denetlenmesi görevini yürüten ve kamu kurumu olmayan bir kuruluştur. Söz konusu kurumlar finansal sistemin denetlenmesi ve dolandırıcılığın önlenmesi görevleri dolayısıyla, karaparanın aklanması ile mücadelede yer almaktadırlar.

3.4.3. Fransa

1987 tarihli Kamu Sağlığı Kanunu ile uyuşturucu gelirleri kapsamında ve 1987 tarihli Gümrük Kanunu ile kaçakçılık kapsamında para aklama Fransa'da ceza gerektiren bir suç olarak kabul edilmiştir.

Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması suçuna ilişkin genel düzenleme ise 1996 tarihli “Karaparanın Aklanması, Uyuşturucu Trafikine Karşı Mücadele ve Suç Kazançlarının Müsaderesi ve Zaptı Konusunda Uluslararası İşbirliğine İlişkin Kanun” ile yapılarak bu genel düzenleme ceza yasasına eklenmiştir. Söz konusu yasa suça teşebbüsün de tamamlanmış suç gibi cezalandırılmasını öngörmektedir.²⁷⁵ Ayrıca karapara aklama suçunun alışkanlık haline getirilmesi, bir mesleki faaliyetin sağladığı kolaylıkların kullanılması ya da örgütlü olarak yapılması ağırlaştırıcı sebep olarak sayılmıştır.²⁷⁶

1990 yılında “Mali Kuruluşların Uyuşturucu Trafikinden Elde Edilen Sermayelerin Aklanmasıyla Mücadeleye Katılmasına Dair Kanun” ile Ekonomi, Maliye ve Bütçe Bakanlığı'na bağlı “Yasa Dışı Mali Hareketlere Karşı Eylem ve Bilgi İşlem Kuruluşu” (TRACFIN) kurulmuştur.²⁷⁷ Bu idari birim hem mali istihbarat merkezi hem de karapara aklama ile mücadelenin uzman kuruluşudur. Kredi kurumları, sigorta şirketleri, kamu sektöründe yer alan mali kurumlar, menkul kıymet şirketleri, döviz

²⁷⁵ Sönmez Işık, s.32.

²⁷⁶ İpek, s.71.

²⁷⁷ Fransızca ismi, “Traitement du Renseignement et Action Contre Les Circuits Financiers Clandestins” olan kurum hakkında detaylı bilgi için, <http://www.tracfin.minefi.gouv.fr/> (20 Nisan 2010)

büfeleri şüpheli işlemleri TRACFIN birimine bildirmekle yükümlüdür.²⁷⁸ Kurum ihbar ile ilgili araştırma ve incelemeyi kendisi yapmakta gerekli gördüğü işlemleri yasal mercilere iletmektedir.²⁷⁹

TRACFIN ayrıca diğer ülkelerin mali istihbarat birimleri ile irtibatla bulunma yetkisine sahip olup,²⁸⁰ söz konusu birimlerle mutabakat muhtırası imzalayabilmektedir.²⁸¹

3.4.4. Almanya

Bankacılık sisteminin taşıdığı önem Almanya'yı karaparanın aklanması açısından cazip kılmaktadır.²⁸² Almanya suçtan kaynaklanan mal varlığı değerlerinin aklanması ile mücadele de iki yönlü yaklaşım içindedir. Mali sektöre yönelik eylemler ile önleyici etki yaratılmaya çalışılırken, ceza kanunundaki düzenleme ile aklamaların suç haline getirilmesi ve müsadere hükümleri ile suçluların cezalandırılması ve yasa dışı gelirlerine el konulması hedeflenmektedir.

Almanya'da suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanmasının suç haline getirilmesi 1992 yılında Ceza Kanunu'na eklenen 261. madde ile mümkün olmuştur. Öncül suçların kapsamı bakımından değişiklikler getiren bu maddeye göre uyuşturucu kaçakçılığı ve örgütlü suçların yanı sıra daha az ciddi suçlar da sayma suretiyle öncül suç kapsamında değerlendirilmektedir. Bu haliyle, Alman hukukunda düzenlenen, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması suçu Viyana ve Palermo Sözleşmelerine uygun hale gelmiştir.²⁸³

1993'te yürürlüğe giren "Önemli Suçlardan Elde Edilen Gelirlerin Tespiti Kanunu" ile banka ve diğer mali kuruluşlara kimlik tespiti, şüpheli işlemlerin bildirim ve bazı meslekler için para aklama amacıyla kullanılmalarının önlenmesi için tedbir alma yükümlülüğü getirilmiştir. Bankaların denetimi; maliye bakanlığı bünyesinde

²⁷⁸ Güner, s.291.

²⁷⁹ Maraşlı, s.75.

²⁸⁰ Valsamis Mitsilegas, "New Forms of Transnational Policing: The Emergence of Financial Intelligence Units in the European Union and the Challenges for Human Rights: Part I" *Journal of Money Laundering*, Vol:3 No:2, s.5. Aktaran: Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.272.

²⁸¹ Maraşlı, s.77.

²⁸² Adem Sözüer, "Organize Suçluluk Kavramı ve Batı Ülkelerinde Bu Suçlulukla Mücadele ile ilgili Gelişmeler", *Hukuk Araştırmaları Dergisi*, M.Ü. Hukuk Fakültesi Yayını, C.9.S.1-3, Y.1995, s. 269.

²⁸³ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.392.

bulunan bağımsız bir otorite tarafından yürütülmekte ve bankacılık faaliyetinde bulunabilmek için ise bu bağımsız otoriteden izin alınması gerekmektedir. Bu otorite bankaların tüm bankacılık işlemlerinin yanı sıra bankacılık sisteminin ekonomiyi etkileyebilecek şekilde kötüye kullanılmasının önlenmesi amacıyla her türlü denetimi yapabilmekte ve bankaların ağır suç faaliyetlerine karıştığının tespiti halinde savcılığa suç bildiriminde bulunmasının yanı sıra bankaların çalışma iznini de iptal edebilmektedir.²⁸⁴ Bu kanun ise 1991 tarihli AB Direktifi'nin ve FATF'nin 40 Tavsiye Kararı'nın ulusal hukuka uyarlanması ile oluşturulmuştur.²⁸⁵

1991 tarihli AB Direktifi'nde 2001 yılında yapılan değişiklik üzerine 2002 yılında "Terörizmin Finansmanı İle Mücadele ve Karapara Aklamanın Engellenmesinin İyileştirilmesi Kanunu" kabul edilerek, AB Direktifi'nde yapılan değişiklikler Alman ulusal hukukuna aktarılmıştır. Bu kanun "Karapara Aklama Kanunu (MLA-Money Laundering Act)" olarak adlandırılmaktadır.²⁸⁶ Bu kanunun önemli bir özelliği karapara aklama ile mücadelenin yanı sıra terörizmin finansmanı ile mücadeleyi öngörmüş olmasıdır.²⁸⁷

Almanya'da mali istihbarat birimi olarak görev yapan kuruluş, Federal Suç Polis Ofisi (BKA-Bundeskriminalamt)'dir. 1951 yılında kurulan kuruluş, 80'li yılların ortalarından itibaren terörizmle mücadelenin yanı sıra uluslararası uyuşturucu kaçakçılığı ve organize suçlarla mücadele konularına yoğunlaşmıştır. BKA Almanya'nın merkezi polis teşkilatı olarak, ulusal ve uluslararası suçların önlenmesi konusunda koordinasyonu sağlamaktadır. BKA bünyesinde faaliyet gösteren Financial Intelligence Unit of Germany (FIU), 2002 tarihli Karapara Aklama Kanunu ile kendisine verilmiş bulunan, karapara aklama ile mücadele kapsamında veri toplamak, bu verileri ilgili birimlerle paylaşmak ve diğer ülkelerin mali istihbarat birimleri ile işbirliği yapmak gibi görevleri yerine getirmektedir.²⁸⁸

²⁸⁴ Ergül, "Karaparanın Aklanması ve Suçları", s.74.; Güner, s.285.

²⁸⁵ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.395.

²⁸⁶ FIU Germany, "2002 Annual Report of The Germany", <http://www.bka.de/>, (20 Nisan 2010).

²⁸⁷ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.398.

²⁸⁸ FIU Germany, "2002 Annual Report of The Germany", <http://www.bka.de/>, (20 Nisan 2010).

3.4.5. Japonya

Japonya’da karaparanın aklanmasının önlenmesine ilişkin mevzuatın temel ögesi olan ve 1 Temmuz 1992’de yürürlüğe giren Özel Uyuşturucu Madde Kontrol Kanunu’na göre, uyuşturucu suçlarından elde edilen kazançların aklanması suç sayılmış, yasa dışı yoldan elde edilen mal veya buna eş değer malın müsadereğine imkân tanıyan bir sistem geliştirilmiş, müsadere amacıyla mallara el konulmasına imkân tanınmış, mali kurumlara şüpheli işlemlerin bildirim yükümlülüğü getirilmiştir. Müsadereyle ilgili hükümlere göre, Japonya’da uyuşturucu suçlarından sağlanan kazançlar, yasadışı kazançlardan elde edilen mallar, yasadışı kazançların alımı veya gizlenmesi sonucunda sağlanan varlıklar müsadere edilmelidir. Eğer yasadışı uyuşturucu ticaretinden sağlanan kazançlar başka mallarla ayırt edilemeyecek şekilde karışmış ise mallar, suç konusu malın müsadere mümkün değilse buna eş değer mal müsadere edilebilir.²⁸⁹

Daha sonra, 2000 yılında yürürlüğe giren “Organize Suçun Cezalandırılması Kanunu” ile öncül suçların kapsamı, 5 yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren tüm suçları içerecek şekilde genişletilmiştir. Organize Suçun Önlenmesi Kanunu, organize suç örgütlerinin üyelerinin elektronik olarak izlenmesine imkan vermiş ve yapılan şüpheli işlem bildirimlerini düzenlemiştir.²⁹⁰ Ayrıca bu yasa ile Japonya’nın mali istihbarat birimi olan ve daha sonra “Japan Financial Intelligence Center” (JAFIC) adını alacak olan Financial Supervisory Agency kurulmuştur.²⁹¹

Japonya’da 2002 yılında Kamuyu Tehdit Eden Suçların Finansmanının Cezalandırılması yasasının kabulü ile Organize Suçun Cezalandırılması Kanunu kısmen değiştirilmiş, terörizmin finansmanı öncül suç olarak kabul edilmiş, terörizmin finansman ile ilgili faaliyetler şüpheli işlem bildirim kapsamına alınmıştır.

FATF tarafından, 40 tavsiyenin 2003 yılında mali kuruluşlar dışındaki kuruluşları da kapsayacak şekilde yeniden gözden geçirilmesi üzerine, 2007 yılında

²⁸⁹ MASAK, *Mali Eylem Görev Grubu, Karapara Aklama Tipolojileri*, Masak Yayın No: 7, Ankara, 2000, s. 99.; Güner, s.305-306.

²⁹⁰ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.415

²⁹¹ JAFIC, Annual Report 2007, <http://www.npa.go.jp/sosikihanzai/jafic/jaficenglishpage/jaficenglish.html>, (19 Nisan 2010), s.5.

kabul edilen “Suç Gelirlerinin Transferinin Önlenmesi Kanunu” ile mali istihbarat birimi, Ulusal Kamu Güvenliği Ofisi’ne bağlı Ulusal Polis Ajansı’na bağlanmış, gözden geçirilmiş FATF tavsiyeleri uygulamaya alınmıştır.²⁹²

3.5. KARAPARANIN AKLANMASIYLA MÜCADELENİN ORTAK NOKTALARI

Karaparanın aklanmasıyla gerek uluslararası mücadelede gerekse ülkelerin kendi ulusal mücadelelerinde öne çıkan ortak noktalar; müşterini tanı ilkesi ve buna bağlı olarak kayıtların saklanması, nakit işlem bildirim, şüpheli işlem bildirim ve mali istihbarat birimlerinin kurulması olarak sıralanabilir.

Diğer yandan, FATF, BM, AB ya da AK gibi uluslararası kuruluşlar tarafından, karaparanın aklanmasıyla mücadele konusunda yapılan çalışmaların, ülkelerin ulusal mevzuatlarına aktarılması da karapara ile yapılan küresel mücadelenin ortak noktalarından birini oluşturmaktadır.

3.5.1. Müşterini Tanı İlkesi

FATF tavsiyeleri ve Basel Bankacılık Denetim Komitesi bildirimleri kapsamında “Müşterini Tanı İlkesi” ya da “Müşteri Özen İlkesi”, basit hesap açma ve kayıt tutmanın ötesinde, bankaların risk bazlı müşteri tanı uygulamalarını geliştirmesini gerektirmekte, yüksek risk içeren kişi ve kurumlar için üst düzey yönetici onayı dahil detaylı yazılı müşteri tanı ve kabul kurallarını oluşturulmasını, müşteriden ve hesap türünden beklenen normal işlemler dışındaki şüpheli faaliyetlerin izlenmesini zorunlu kılmaktadır.²⁹³

FATF tavsiyelerine göre müşterini tanı ilkesinin gerektirdiği tedbirler; kimlik tespiti yapmak ve kimlik bilgilerini güvenilir, geçerli belge, veri ya da bilgiler kullanarak teyit etmek, finansal işlemlerden nihai yararlanıcı konumunda olan kimselerin kim olduğunu belirlemek ve lehdarın kimliğinin doğru olup olmadığı

²⁹² JAFIC, Annual Report 2007, <http://www.npa.go.jp/sosikihanzai/jafic/jaficenglishpage/jaficenglish.html>, (19 Nisan 2010), s.7.

²⁹³ Alparslan Çakır, “Bankacılıkta Operasyonel Risklerin Etkin Yönetiminde Risk Bazlı Müşterini Tanı İlkelerinin Önemi”, *Bankacılar Dergisi*, S:56, (2006), s.42.

konusunda herhangi bir şüphe taşımamak, tüzel kişiler ve ortaklıklarda mülkiyetin kime ait olduğunu ve bunların kontrolünün kimlerin elinde olduğunu belirlemek, tesis edilmek istenilen işlemin türü ve gerçekleştirme amacı hakkında bilgi edinmek, yapılan işlemin, finansal kuruluşun müşterisine, işine, risk profiline ve gerektiğinde fon kaynaklarına dair bilgiler ile uyumlu olmasını sağlamak bakımından müşteri konusundaki takip ve incelemeyi iş ilişkisi ve işlem süresince sürdürmek olarak özetlenebilir.²⁹⁴

3.5.2. Kayıtların Saklanması

Müşteri kimliğinin tespiti yükümlülüğünün uzantısı olarak, kayıtların belirli bir süre saklanması da öngörülmektedir. Burada sadece müşteri kimliklerine ilişkin kayıtların değil, yapılan işlemle ilgili kayıtların da saklanması da esastır. Bu şekilde karaparanın aklanması ile ilgili bir araştırma söz konusu olduğunda gerekli bilgiye ulaşılması amaçlanmaktadır.²⁹⁵

3.5.3. Nakit İşlem Bildirimi

Nakit işlem bildirimi, bankalar, banka dışı mali kurumlar ve profesyonel meslek sahipleri için getirilen ve belli bir değer üzerinde yapılan tüm nakit işlemlerin bildirilmesini gerektiren bir yükümlülüktür. Belirlenen parasal sınırın üzerinde işlem yapan kurum, kimlik tespitinin yanı sıra işlemi bildirmekle de yükümlüdür ve bu yükümlülük şüpheye bağlı bir yükümlülük değildir.²⁹⁶

3.5.4. Şüpheli İşlem Bildirimi

Şüpheli işlem bildirimi, herhangi bir tutarla sınırlı kalmaksızın, karapara aklamaya yönelik olduğundan şüphe duyulan ve buna yönelik belirtilerin mevcut olduğu durumlarda yetkili makamlara yapılan bildirimdir.²⁹⁷ Şüpheli işlem bildiriminde işlemin nakit olup olmaması önemli değildir, önemli olan husus, karaparanın

²⁹⁴ MASAK, “FATF 40 Tavsiye”, http://www.masak.gov.tr/mevzuat/sucgelirlerinin_aklanması/uluslararası_mevzuat/FATF/2.htm, (10 Haziran 2009).

²⁹⁵ İpek, s.49.

²⁹⁶ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.245.

²⁹⁷ MASAK, Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi, s.18.

aklanması ilişkin şüphe uyandırmasıdır. Bildirim yapılması gereken süre ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir.²⁹⁸

3.5.5. Mali İstihbarat Birimleri (MİB)²⁹⁹

MİB, ülkelerin karaparanın aklanması ile mücadeleye yönelik hukuki mevzuatları gereğince kurulan ve bankalar ile diğer kurumlar tarafından yapılan nakit işlem bildirim ve şüpheli işlem bildirimlerini alan, analiz eden, analiz sonucu elde edilen bilgileri soruşturma makamlarına ileten ve bu konularda raporlar hazırlayan kurum olarak tanımlanmaktadır.³⁰⁰ MİB, FATF'nin 26 nolu tavsiyesinde yer almakta olup, söz konusu tavsiye, fonksiyonlarını uygun bir şekilde yerine getirebilmesi için bu birimlerin finansal, idari ve kanun uygulama birimlerinin verilerine doğrudan veya dolaylı bir şekilde, zamanında erişebilmelerini öngörmektedir.

2003 tarihli Yolsuzluğa Karşı BM Sözleşmesi'nin 58. maddesi de MİB'e ayrılmıştır. Bu madde kapsamında taraf ülkeler, karapara ile mücadele kapsamında işbirliği yapmalı, şüpheli mali işlemleri analiz edecek ve yetkili makamlara gönderecek sorumlu birimleri kurmalıdır.

MİB'lerin yapıları ve hiyerarşik yapılanmaları ülkelere göre değişmektedir. Hiyerarşik yapılanmalarına göre MİB'ler; idari model, kolluk modeli, adli model ve karma model olmak üzere gruplandırılabilir.³⁰¹

İdari model MİB'ler genellikle, adli olmayan bir düzenleyici/denetleyici otoriteye bağlı yada bir parçası olarak faaliyet gösteren idari otoritelerdir. İdari konuları farklılık göstermekte olup, maliye bakanlığı, merkez bankası ya da düzenleyici bir otoriteye bağlı olabilirler. Bazen de bağımsız bir kurum olarak ortaya

²⁹⁸ İpek, s.44.

²⁹⁹ FATF'nin 13 ve 26. tavsiyeleri ve diğer İngilizce kaynaklarda "Financial Intelligence Unit" (FIU) olarak kullanılan terim, Türkçe'de Mali İşlem Birimi ya da Mali İstihbarat Birimi olarak kullanılmaktadır.

³⁰⁰ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.267.

³⁰¹ Hasan Aykın, "Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelenin Küresel Boyutu", T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:2010/406, Ankara, 2010, s.93, <http://www.sgb.gov.tr/Publications/Forms/AllItems.aspx>, (25 Nisan 2010).

çıkılmaktadırlar. İdari MİB modeline örnek olarak, Belçika, Fransa, Rusya ve ABD MİB'leri gösterilebilir.³⁰²

Kolluk modeli MİB'ler, kolluk teşkilatı altında örgütlenen ve bu nedenle uygun kolluk yetkilerine sahip olmak için ayrı yasal ve diğer düzenlemelere gerek duymaksızın kolay bir şekilde oluşturulabilen MİB modelidir. Kolluk modeli MİB'lere örnek olarak Macaristan, İsveç ve İngiltere MİB'leri gösterilebilir.³⁰³

Adli model MİB'ler ülke düzeyinde yetkili başsavcılık sisteminin bulunduğu ülkelerde uygulanabilen bir sistemdir. Bu tip MİB'lerde şüpheli işlem bildirimleri genellikle doğrudan savcılık ofisi tarafından alınır. Yapılan ilk incelemeler neticesinde şüphe teyit edilir veya güçlü delillere ulaşırsa ceza soruşturması başlatılır. Bu yapı içinde el koyma, tutuklama, sorgulama gibi pek çok yargısal yetkiler vakit geçirilmeksizin uygulamaya konabilir. Adli model MİB'lere örnek olarak Lüksemburg MİB'i gösterilebilir.³⁰⁴

Karma yapıdaki MİB'ler farklı avantajlarından yararlanabilmek için, MİB'lerin değişik özelliklerinin bir araya getirilmiş şeklidir. Bazı ülkelerin MİB'leri idari ve kolluk model MİB'lerin özelliklerini birlikte taşıırken, bazıları gümrük idarelerinin ve kolluk teşkilatının gücünü birleştirmektedir. Bazen de idari model bir MİB çatısı altında idari ve kolluk teşkilatından gelen kişiler çalışmakta ve kendi birimlerinde sahip olduğu yetkileri MİB çatısı altında kullanmaları söz konusu olabilmektedir. Karma Model MİB'lere örnek olarak, Danimarka ve Norveç MİB'leri gösterilebilir.³⁰⁵

3.5.6. Diğer Ülkelerle İşbirliği

Karaparanın aklanmasıyla mücadele konusunda uluslararası işbirliğinin büyük önemi vardır. Bu işbirliğinin en önemli parçası bilgi alış veriştir. Bilgi alış verişi ikili ya da çoklu anlaşmalar çerçevesinde mümkündür.

³⁰² IMF-WB, "Financial Intelligence Units: An Overview, Washington: International Monetary Fund – World Bank, 2004", www.imf.org/external/pubs/ft/fiu/fiu.pdf, (25 Nisan 2010), s. 10-11.

³⁰³ IMF-WB, s. 13.

³⁰⁴ Aykın, "Aklama ve Terörün..." s.95.;Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.274.

³⁰⁵ IMF-WB, s. 16.

FATF tavsiyelerinin dördüncü bölümü, yani 35, 36, 37, 38, 39 ve 40 nolu tavsiyeleri uluslararası işbirliğine yöneliktir. Bu doğrultuda tavsiyelerde, karaparanın aklanmasına yönelik uluslararası anlaşmaların imzalanması gerektiği vurgulanırken, karapara aklamanın iadesi mümkün olan suçlardan sayılması, suçluların iadesi dahil karşılıklı her türlü yasal yardımlaşma yapılması ve en geniş düzeyde uluslararası işbirliği önerilmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KARAPARA AKLAMAYLA MÜCADELE

4.1. KARAPARANIN AKLANMASI İLE ULUSLARARASI MÜCADELEDE TÜRKİYE

4.1.1. Karaparanın Aklanması ile Mücadele Kapsamında Türkiye Tarafından Üye Olunan Uluslararası Kuruluşlar ve İmzalanan Uluslararası Sözleşmeler

Türkiye’de karaparanın aklanması ile mücadelenin, 25 Eylül 1991 yılında Türkiye’nin FATF’ye üye olması ile başladığını söylemek mümkündür.³⁰⁶ FATF üyeliği ile başlayan bu süreçte, Türkiye tarafından imzalanan uluslararası sözleşmeleri ve üye olunan kuruluşları aşağıdaki şekilde saymak mümkündür:

Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1988 Viyana Sözleşmesi), imzaya açılmasından bir gün sonra 02.12.1988 tarihinde Türkiye tarafından imzalanmış ancak sözleşmenin onaylanması 22.11.1995 tarih ve 4136 sayılı Kanunla gerçekleşmiştir.³⁰⁷

Mali İstihbarat Birimleri tarafından elde edilen bilgilerin paylaşımı, bu birimler arasında işbirliğinin sağlanması ve her birimin etkinliğinin artırılması amacıyla 1995 yılında kurulan Egmont Grubu’na, Türkiye’nin üye olarak katılması Haziran 1998’de gerçekleşmiştir.

1997 tarihli OECD Uluslararası Ticari İşlemlerde Yabancı Kamu Görevlilerine Verilen Rüşvetin Önlenmesi Sözleşmesi, Türkiye tarafından 01 Şubat 2000’de onaylanmıştır.

Organize suçlarla mücadele öngören ilk uluslararası sözleşme olan ve Palermo Sözleşmesi olarak anılan, Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler

³⁰⁶ Halil İbrahim Demir, “Kayıt Dışı Ekonomi ve Kara Para İlişkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, 2007, s. 89.

³⁰⁷ Ergül, *Hukuki, Mali...*, s. 60-61.

Sözleşmesi, Türkiye tarafından 13 Aralık 2000 tarihinde imzalanmış ve 30 Ocak 2003 tarih ve 4800 sayılı Kanun ile onaylamıştır.³⁰⁸

Birleşmiş Milletler tarafından 10 Ocak 2000 tarihinde imzaya açılan, Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair BM Sözleşmesi (New York Sözleşmesi) Türkiye Cumhuriyeti adına 27 Eylül 2001 tarihinde imzalanmış, 10 Ocak 2002 tarihli 4738 sayılı Kanun ile onaylanmıştır

Avrupa Konseyinin, 04.11.1999 tarihli Yolsuzluğa Dair Özel Hukuk Sözleşmesi, 17 Nisan 2003 tarihinde, 27.01.1999 Tarihli Yolsuzluğa Dair Ceza Hukuku Sözleşmesi, 14 Ocak 2004 tarihinde, Türkiye tarafından onaylanmıştır. Ayrıca Yolsuzluğa Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi 10 Aralık 2003 tarihinde imzalanmış, 18 Mayıs 2006 tarihinde onaylanmıştır. Türkiye'nin Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubuna (GRECO) üye olması ise 1 Ocak 2004 tarihinde gerçekleşmiştir.

Suçtan gelir elde edilmesinin önlenmesi doğrultusunda, suç gelirlerinin müsadere edilerek aklanmasının önlenmesi ve bu amaçla uluslararası işbirliğinin sağlanmasına yönelik olarak Avrupa Konseyi tarafından, 8 Kasım 1990 tarihinde imzaya açılan, 1990 Strazburg Sözleşmesi, Türkiye Cumhuriyeti adına 27 Eylül 2001 tarihinde imzalanmış, ancak Sözleşme'nin onaylanması, 16 Haziran 2004 tarih ve 5191 sayılı Kanunla uygun bulunmuştur.³⁰⁹

4.1.2. Karaparanın Aklanması ile Mücadele Kapsamında Türkiye Tarafından İmzalanan İkili ve Çoklu Uluslararası Sözleşmeler

Türkiye ile bazı ülkeler arasında, karaparanın aklanmasının önlenmesi konusunda düzenlemelerin yer aldığı ikili ve çoklu anlaşmalar imzalanmıştır. Bu tür anlaşmaların ortak noktası, karapara aklama suçunun daha çok örgütlü olarak işlenmesinin büyük bir tehdit unsuru olarak görülmesi ve özellikle örgütlü suçun başta

³⁰⁸ Aykın, "Karaparanın Aklanmasıyla Mücadele...", s. 4.

³⁰⁹ Üstün, "Karapara...", s. 24.

gelenlerinden uyuşturucu ve terör gibi suç tiplerine yer verilmesidir.³¹⁰ Söz konusu anlaşmalar şunlardır:

16 Nisan 1998 tarihinde Antalya'da imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Bulgaristan Cumhuriyeti Hükümeti ile Romanya Hükümeti Arasında Terörizm, Organize Suçlar Yasadışı Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler, Kara Para Aklama, Silah ve İnsan Kaçakçılığı ve Diğer Önemli Suçlarla Mücadelede İşbirliği Anlaşması" Bakanlar Kurulu'nun 18/9/1998 tarihli kararı ile onaylanmıştır.³¹¹ Anlaşmanın temel amacı; terör ve karapara aklamanın dünyaya Balkanlar yoluyla yaygınlaşmasının önlenmesi olup, bu amaçla taraf devletlerin gerekli tedbirleri alması ve uluslararası işbirliği öngörülmektedir.³¹²

22 Eylül 1998 tarihinde Roma'da imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İtalya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Terörizm, Organize Suçlar, Yasadışı Kazancın Aklanması, Uyuşturucu ve Psikotrop Madde ve İnsan Kaçakçılığı ile Mücadelede İşbirliği Anlaşması" Bakanlar Kurulu'nun 10/1/1998 tarihli kararı ile onaylanmıştır. Bu anlaşma Bulgaristan ve Romanya ile yapılan anlaşmadan farklı olarak müsadere, zapt ve teslimatla ilgili yükümlülükleri de içermektedir. Taraflar, aklama ve yasadışı malvarlıklarının kullanımı ile ilgili herhangi bir bilginin değişimini, bu faaliyetlerin aranmasını, malvarlıklarının zaptını ve müsaderesini sağlayacak bilgi alışverişini geliştirmek konusunda anlaşmışlardır.³¹³

Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya Federal Cumhuriyeti arasında, 3 Mart 2003 tarihinde "Başta Terörizm ve Örgütlü Suçlar Olmak Üzere Büyük Önemi Haiz Suçlarla Mücadelede İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır. Anlaşmanın birinci maddesinde tarafların ulusal mevzuatları çerçevesinde işbirliği yapacakları suçlar sıralanmış olup, karapara aklama suçu söz konusu işbirliği yapılacak suçlar arasında sayılmıştır. Anlaşmanın üçüncü maddesinde işbirliğinin çerçevesi çizilmiş; gerekli bilgi değişimi,

³¹⁰ Hamza Kaçar, *Karaparanın Aklanması, E-Ticaret, Karapara ve Terörün Finansmanının Önlenmesi İlgili Mevzuat*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004, s.15.

³¹¹ MASAK, http://www.masak.gov.tr/mevzuat/sucgelirlerinin_aklanmasi/ulusal_mevzuat.htm, (15 Mayıs 2010).

³¹² Güner, s. 363.

³¹³ Hamza Kaçar, "Karaparanın Aklanmasının Önlenmesi Amacıyla Yapılan Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Sözleşmeler ve İkili Anlaşmalar" *Yaklaşım*, Y.:7, S.:78 Haziran 1999 s.82,83. Aktaran: Değirmenci, *Mukayeseli...*s. 225.

operasyona yönelik önlemlerin alınması, uyuşturucuyla mücadelede ortak tedbirlerin alınması, mali soruşturmalarda karşılıklı yardım ve bu konuda irtibat görevlisinin atanması, uzman değişimi ve kriminalistik araştırma sonuçlarının değişimi işbirliği kapsamında değerlendirilmiştir.³¹⁴

7 Nisan 2003 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ile Polonya Cumhuriyeti arasında “Örgütlü Suçlar, Terörizm ve Diğer Suçlarla Mücadelede İşbirliği Anlaşması” imzalanmıştır. Anlaşmanın birinci maddesi suç ve yolsuzluktan elde edilen gelirin aklanmasını işbirliği yapılacak suçlar arasında saymaktadır. Ayrıca işbirliğinin kapsamında söz konusu suçları işlediğinden şüphelenilen veya bu suçlar nedeniyle verilen cezanın infazından kaçan kişilerin aranması, suçtan elde edilen gelir ve malların araştırılması konuları da sıralanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti arasında, 20 Ocak 2000 tarihinde “Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı İle Yunanistan Cumhuriyeti Kamu Düzeni Bakanlığı Suç İle, Özellikle Terörizm, Örgütlü Suçlar, Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Yasadışı Göç İle Mücadelede İşbirliği Anlaşması” imzalanmıştır. Anlaşmanın birinci maddesi karapara aklama suçunu işbirliği yapılması öngörülen suçlar kapsamında sayarken, ikinci maddesi, işbirliğinin kapsamında, kriminal araştırma metot, araç ve teknolojisinde, sınır kontrolleri alanında bilgi ve tecrübe değişimi, örgütlü suçlar ve terörist faaliyetlerin önlenmesine yönelik, bilgi ve tecrübe değişimi olarak sıralamıştır. Anlaşmanın yedinci maddesinde tarafların, karaparanın aklanmasının önlenmesi için ortak tedbirler almayı taahhüt etmeleri, karapara ile mücadeleye verilen özel önemin göstergesi olarak kabul edilebilir.³¹⁵

Türkiye Cumhuriyeti ile Slovenya Cumhuriyeti arasında 8 Nisan 2004 tarihinde “Örgütlü Suçlar, Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı, Uluslararası Terörizm ve Diğer Ciddi Suçlarla Mücadelede İşbirliği Anlaşması” imzalanmıştır. Anlaşma örgütlü suçların önlenmesine yöneliktir ve tarafların uluslararası terörizmin tüm çeşitleri ve yöntemleriyle mücadelede işbirliği yapacakları alanlar arasında karaparanın aklanması da sayılmaktadır.

³¹⁴ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.225-226.

³¹⁵ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 227.

Söz konusu anlaşmalar incelendiğinde terörizmle mücadele işbirliği, organize suçlarla mücadelede işbirliği ve genel hükümler olmak üzere 3 ana bölümden oluştuğu görülmektedir. Bu tür anlaşmaların diğer ülkelerle de yapılarak yaygınlaştırılmasının, uluslararası düzeyde işlenen karaparanın aklanması suçuyla mücadelede başarılı olunabilmesi için gerekli olduğu belirtilmektedir.³¹⁶

4.2. KARAPARANIN AKLANMASI İLE MÜCADELE KAPSAMINDA TÜRKİYE’DE YAPILAN HUKUKİ DÜZENLEMELER

4.2.1. 4208 Sayılı Kanun Öncesi Durum

4208 sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesinden önce, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerleri üzerindeki çeşitli eylemleri cezalandıran hükümlerin, 765 sayılı TCK’da da mevcut olduğu kabul edilmekte, “Suçluyu Koruma Cürmü” başlıklı 296. madde metninde yer alan maddi hareketler ile “Cürüm Eşyasını Satın Almak ve Saklamak” başlıklı 512. maddede yer alan maddi hareketlerin bir kısmının, suçtan kaynaklanan malvarlıkları ile suç arasındaki irtibatı kesmeye, bu nitelikteki mallara meşruiyet kazandırmaya yönelik olduğu ifade edilmektedir.³¹⁷

296. madde hükmünde yer alan “bir kimsenin o cürümden istifadesini temin etmek”, “hükümetçe icra olunacak tahkikatı yanlış yola sevk etmek”, “hükümetin araştırmalarına veya hükmün icrasına karşı fiili gizlemek” ve “bu cezaları istilzam eden bir cürümün eser ve delillerini bir suretle değiştirmek veya bozmak” fiillerinin, karapara aklama suçunu kapsadığı belirtilmektedir. Gerçektende, karapara aklamanın temel mantığı, suçtan elde edilen gelirin meşru yolla kazanılmış gibi gösterme zorunluluğu yanında, temel suç fiilinin bu suç sebebiyle de koğuşturmaya uğramaması, cezalandırılmaması ve suç gelirlerinin müsadere edilmemesidir.³¹⁸ 4208 sayılı Kanun’da karapara aklama suçunun tarifinde kullanılan “Türk Ceza Kanununun 296. maddesinde

³¹⁶ Hamza Kaçar, *Karaparanın Aklanması...*, s.15.

³¹⁷ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 422.

³¹⁸ Yoncalık, s. 56-57.

belirtilen haller haricinde” şeklindeki ön şartın da, aklama suçu ile 296. maddedeki suç arasındaki yakınlığı, benzerliği ortaya koyduğu ifade edilmektedir.³¹⁹

Ancak şu da belirtilmelidir ki, 296. maddenin aklama fiiline tatbiki halinde, karapara aklama suçunun faili ancak temel suçu işleyen dışında bir üçüncü kişi olabilmektedir. Çünkü, evvelki suç failinin kendi kendine yardımcı kural olarak bu suçu oluşturmamakta, fail ancak önceki suça katılmamış bir üçüncü kişi olabilmektedir.³²⁰

Karapara aklama fiilini içerebilecek ve 765 sayılı TCK’da düzenlenmiş bir başka suç biçimi olarak ise 512. madde gösterilmektedir.³²¹ Suç eşyasını satın almak ve saklamak suçunu düzenleyen ve kısaca yataklık suçu olarak da anılan bu düzenlemenin karapara aklama fiili ile yapı itibariyle benzerliği bulunmaktadır: Gerçekten, 512. maddenin hükmüne göre “her kim 296. maddede beyan olunan haller haricinde kendisi cürümün irtikabına iştirak etmeksizin bir cürümden hasıl olan para ve sair eşyayı bilerek kabul eder veya saklar yahut satın alır yahut her ne suretle olursa olsun kabul etmek ve saklamak ve satmak hususlarında tavassut eylerse... cezalandırılır.”

Bu suçta, tıpkı karapara aklama suçunda olduğu gibi, öncül suça bağlı bir suçtur. Ancak, bu hükümde suçu oluşturan hareketler, cürümden hasıl olan para ve sair eşyayı kabul etmek saklamak, satın almak veya kabul etmek yahut bu hususta aracılık etmek ile sınırlıdır. Oysa karapara aklama suçu, suçtan elde edilen değerleri başka değerlere dönüştürmek, kaynağını, bulunduğu yeri, mülkiyetini gizlemek, bu değerleri yasal ekonomiye sokmak, devretmek gibi çok farklı şekillerde işlenmektedir. Ayrıca suçun faili yine ancak temel suçu işleyen dışındaki üçüncü kişiler olabilmektedir.

4.2.2. 4208 Sayılı Kanun

Aklama suçu Türk Hukuk sisteminde ilk defa ayrı ve özel bir suç olarak 19.11.1996 tarihinde yürürlüğe giren 4208 Sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun ile tanımlanmıştır. 4208 sayılı Kanun’un 2/a maddesi karaparayı, 2/b maddesi karapara aklama suçunu tanımlamaktadır. 4208 sayılı Kanun

³¹⁹ Ümit Kocasakal, “Karapara Aklama Suçu”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2000), s. 324. Aktaran; Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 423

³²⁰ Faruk Erem, “*Türk Ceza Kanunu Şerhi*”, Ankara, 1993, Cilt 2, Özel Hükümler, s. 1565. Aktaran: Yoncalık, s. 57.

³²¹ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 423.

karaparanın tanımının yaparken sayma usulünü benimsemiş, hangi suçlardan elde edilen gelir ve menfaatlerin karapara olduğu tek tek sayılarak belirlenmiştir. Buna göre Kanun'da sayılan *“fiillerin işlenmesi suretiyle elde edilen para veya para yerine geçen her türlü kıymetli evrakla, mal veya gelirleri veya bir para biriminden diğer bir para birimine çevrilmesi de dahil, sözü edilen para, evrak, mal veya gelirlerin birbirine dönüştürülmesinden elde edilen her türlü maddi menfaat ve değer”* karapara olarak tanımlanmaktadır. Maddenin devamında (b) bendinde ise karapara aklama suçu; *“ Türk Ceza Kanununun 296 ıncı Maddesinde belirtilen haller haricinde, bu Maddenin (a) bendinde sayılan fiillerin işlenmesi suretiyle elde edilen karaparanın elde edenlerce meşruiyet kazandırılması amacıyla değerlendirilmesi, bu yolla elde edildiği bilinen karaparanın başkalarınca iktisap edilmesi, bulundurulması, elde edenlerce veya başkaları tarafından kullanılması, kaynak veya niteliğinin veya zilyet ya da malikinin değiştirilmesi , gizlenmesi veya sınır ötesi harekete tabi tutulması veya bu hareketin gizlenmesi, yukarıda belirtilen suçların hukuki sonuçlarından failin kaçmasına yardım etmek amacıyla kaynağının veya yerinin değiştirilmesi veya transfer yoluyla aklanması veya karaparanın tespitini engellemeye yönelik fiiller”* olarak tanımlanmıştır.

4208 sayılı Kanun karapara aklama suçu fiilini işleyenler hakkında, 2-5 yıl hapis, aklanan karaparanın bir katı ağır para cezası, aklanan mal ve değerlerin, neması ile birlikte müsaderesi cezalarını öngörmektedir. Ayrıca eğer bu suç, kamu görevlileri tarafından ya da Bankalar Kanunu, Sigorta Murakabe Kanunu, Finansal Kiralama Kanunu, Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu, Ödünç Para Verme İşleri Kanunu ve Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkındaki Kanuna göre faaliyette bulunan kurumlarda çalışanlar tarafından işlenirse, verilecek cezalar bir misli arttırılmaktadır. Kanunda, suçun örgütlü bir şekilde işlenmesi ve şiddet veya tehditle veya silah kullanılarak işlenmesi de ağırlaştırıcı neden olarak görülmekte olup verilecek cezalar yine bir misli arttırılmaktadır.

4.2.3. 5237 Sayılı TCK

4208 sayılı Kanun'da karapara aklama suçu ayrı ve özel bir suç olarak düzenlenmiş olsa da, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nin 282. maddesi, 4208 sayılı Kanun ile düzenlenmiş olan “karapara aklama” suçuna benzer

nitelikteki, “suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama” suçunu düzenlemektedir. Söz konusu madde bugünkü halini; 26.6.2009 tarihli 5918 sayılı “Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile almıştır. 2006-2007 yıllarında FATF tarafından yapılan Türkiye üçüncü tur değerlendirmeleri sonucu hazırlanan ve Şubat 2007 de FATF Genel Kurulu’nda kabul edilen değerlendirme raporu 5918 sayılı Kanun ile yapılan düzenlemelerin sebebi olarak kabul edilmektedir.³²²

5918 sayılı Kanun ile TCK’nin 282. maddesinde üç değişiklik gerçekleştirilmiştir:

- TCK’nin 282. maddesinin önceki hali “Alt sınırı bir yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren...” şeklinde düzenlenmişken yeni hali “Alt sınırı altı ay ve daha fazla hapis cezası gerektiren...” olarak değiştirilmiş, öncül suçun kapsamı genişletilmiştir.

- Daha önce “...yurt dışına çıkarılan veya çeşitli işlemlere tâbi tutan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis... cezası ile cezalandırılır” şeklinde düzenlenmiş olan ceza hükmü, değişiklikten sonra “...yurt dışına çıkarılan veya çeşitli işlemlere tâbi tutan kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis... cezası ile cezalandırılır.” şeklini almıştır.

- FATF tavsiyelerinde ve diğer uluslararası mevzuatta bulunan ancak 282. maddenin ilk halinde yer almayan, “suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini, bu özelliğini bilerek satın almak, kabul etmek, bulundurmak ve kullanmak” fiilleri de Kanun kapsamına dahil edilmiş, bu fiilleri işleyenler için iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür.

TCK tarafından yapılan düzenlemelerin dikkat çeken ilk niteliğinin, terminolojide getirdiği değişiklik olduğu söylenebilir. Söz konusu Kanun daha önce kullanılmakta olan karapara kavramı yerine “suçtan kaynaklanan malvarlığı” değerleri kavramını kullanmaktadır. Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin, suç işlemek suretiyle elde edilen, suç işlemek dolayısıyla elde edilen veya hem suç işlemek suretiyle

³²² Söz konusu raporda Türkiye’deki karaparanın aklanması ile ilgili düzenlemeler, 40+9 tavsiyenin 33 ü bakımından yetersiz bulunmuştur. (FATF, “Summary of the Third Mutual Evaluation Report Anti-Money Laundering And Combating the Financing of Terrorism, <http://www.fatf-gafi.org>, (10 Mart 2010), s. 7-14.)

hem de suç işlemek dolayısıyla elde edilen malvarlığı değerlerinin dönüştürüldüğü tüm şeyler anlamına geldiği kabul edilmektedir.³²³

TCK ile getirilen diğer bir yeni düzenleme ise, aklama suçuna konu malvarlıklarının elde edildiği öncül suçlar hakkındadır. TCK tarafından, öncül suç; “alt sınırı altı ay veya daha fazla hapis cezasını gerektiren” suçlar olarak belirlenmiş, böylece öncül suçların tespiti bakımından 4208 sayılı Kanun’daki sayma sistemi terk edilerek eşik sistemine geçilmiştir.

4208 sayılı Kanun’da madde metninde sayılan tüm hareketler, herkes tarafından işlenememektedir. Bu açıdan bakıldığında, bazı hareketler öncül suç faili tarafından, bazı hareketler üçüncü kişiler tarafından ve bazı hareketler de hem öncül suç faili, hem de üçüncü kişiler tarafından işlenebilmektedir. Oysa TCK’nin 282. maddesi kapsamında herkes aklama suçunun faili olabilmektedir.³²⁴

Kararının aklanması suçu kapsamında, TCK’da da 4208 sayılı Kanun’da olduğu gibi ağırlaştırıcı sebepler sayılmaktadır. Buna göre verilecek hapis cezasının, suçun kamu görevlisi tarafından veya belli bir meslek sahibi kişi tarafından bu mesleğin icrası sırasında işlenmesi halinde, yarı oranında, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, bir kat artırılması öngörülmektedir.

4.2.4. 5549 Sayılı Kanun

Suç gelirlerinin aklanmasıyla mücadelede uluslararası standartlar da dikkate alınarak hazırlanan 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun, 18 Ekim 2006 tarih ve 26323 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun’da aklama suçunun cezalandırılması ve soruşturulması konusunda temel ceza ve usul kanunlarının uygulanması esası benimsenmekte, ve bu nedenle bu yöndeki düzenlemelere yer verilmemektedir. Ayrıca söz konusu Kanun ile 4208 sayılı Kanun’un bir çok hükmü yürürlükten kaldırılarak, aynı suçun hem 4208 sayılı Kanun’da hem de TCK’da düzenlenmesinden kaynaklanan ikilik giderilmektedir.

³²³ Olgun Değirmenci, “5237 Sayılı Kanunda Düzenlenen Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçunun 4208 Sayılı Kanundaki Düzenleme İle Karşılaştırılması”, Süleyman Aydın (Ed), *Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (105-155), 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008, s. 109.

³²⁴ Değirmenci, “5237 Sayılı...”, s. 147.

5549 sayılı Kanun'un 2/g maddesinde "Aklama Suçu: 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 282. maddesinde düzenlenen suçu ifade eder" denilerek TCK'deki mevcut düzenlemenin esas alındığı belirtilmektedir.

Daha önce yönetmelik ve tebliğlerle belirlenen yükümlülüklerle ilgili temel esaslar ise 5549 sayılı Kanun kapsamına alınmış ve yükümlülüğe aykırı davranışların cezalandırılmasında ikili bir ayrıma gidilmiştir. Buna göre daha önce hapis cezası yaptırımını öngörülen kimlik tespiti, şüpheli işlem bildirim gibi bazı temel yükümlülüklerin ihlalinde idari para cezası uygulaması benimsenmiştir.

4208 sayılı Kanununda yer verilmeyen, ancak, Uygulama Yönetmeliği ile düzenlenmiş yükümlüler listesi, bu defa sadeleştirilerek 5549 sayılı Kanunun kapsamına alınmıştır. Bankacılık, sigortacılık, bireysel emeklilik, sermaye piyasaları, ödünç para verme ve diğer finansal hizmetler ile posta ve taşımacılık, talih ve bahis oyunları alanında faaliyet gösterenler; döviz, taşınmaz, değerli taş ve maden, mücevher, nakil vasıtası, iş makinesi, tarihi eser, sanat eseri ve antika ticareti ile iştigal edenler veya bu faaliyetlere aracılık edenler ile noterler, spor kulüpleri ve Bakanlar Kurulunca belirlenen diğer alanlarda faaliyet gösterenler yükümlü olarak sayılmıştır. Bireysel Emeklilik şirketleri ilk kez 5549 sayılı Kanun ile yükümlüler kapsamına alınmıştır.³²⁵

5549 sayılı Kanun'da öngörülen bir diğer önemli değişiklik ise aklamamın önlenmesine yönelik tedbirlerin terörün finansmanı için de uygulanmasıdır. 4208 sayılı Kanun'un Uygulama Yönetmeliği gereğince yükümlüler, işleme konu malvarlığının yasa dışı yollardan elde edildiğine dair şüpheli bir hususun bulunması halinde bu işlemleri MASAK'a bildirmek zorundadır. 5549 sayılı Kanun'da ise işleme konu malvarlığının yasa dışı amaçlarla kullanıldığına dair şüpheli bir hususun varlığı halinde de şüpheli işlem bildirim zorunluluğu öngörülmekte, böylece özellikle terörün finansmanı amacıyla kullanılan fonlar ve ilgililer hakkında gerekli tedbirlerin alınması amaçlanmaktadır.³²⁶

³²⁵ M. Sipahi Arslanoğlu, "5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Önlenmesi Hakkında Kanunla Yapılan Değişiklikler", http://www.vergidegundem.com/files/makale3_0cak07.doc, (15 Mart2010), s. 2-3.

³²⁶ Oktay Üstün, "5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun İle Getirilen Temel Değişiklikler", *Bankacılar Dergisi*, S.:64, (2008), s. 46-49.

5549 sayılı Kanun'a dayanarak, halen yürürlükte bulunan, "Aklama Suçu İncelemesi Hakkında Yönetmelik",³²⁷ "Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Yükümlülüklerle Uyum Programı Hakkında Yönetmelik"³²⁸ ve "Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik"³²⁹ yayımlanarak ikincil düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

4.3. TÜRKİYE'DE CEZA HUKUKU TEDBİRLERİ BAKIMINDAN KARAPARANIN AKLANMASI İLE MÜCADELENİN İNCELENMESİ

Karaparanın aklanması ile mücadele temelde iki kısımda incelenebilmektedir. Birinci kısımda, caydırıcı yada bastırıcı tedbirler denilen suç ve suçluyla ilgili düzenlemeler yani ceza hukuku düzenlemeleri yer alırken, ikinci kısım da ise önleyici tedbirler denilen yükümlülükler ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır.³³⁰

4.3.1. Müsadere

Arapça kökenli bir kelime olan müsadere, ceza hukuku terminolojisinde işlenmiş bir suçun karşılığı olarak, failin mal varlığının tamamı ya da bir kısmı üzerindeki mülkiyet hakkına son verilmesi ve bu mülkiyetin kamusal bir kuruma devredilmesi anlamına gelmekte ve hemen hemen hukuk kurallarında yer alan bir güvenlik ya da yaptırım müessesesi olarak ortaya çıkmaktadır.³³¹

5549 sayılı Kanun'da müsadereye ilişkin bir hüküm bulunmamakta, ancak "elkoyma" başlıklı 17. maddesinde "aklama ve terörün finansmanı suçunun işlendiğine dair kuvvetli şüphe bulunan hallerde 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 128. maddesindeki usule göre malvarlığı değerlerine el konulabilir denilmektedir.

Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması suçu için 5237 sayılı TCK'nin müsadere hükümlerini düzenleyen 54 ve 55. maddelerinin uygulanacağı

³²⁷ 04/08/2007 tarih 26603 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³²⁸ 16/09/2008 tarih 26999 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³²⁹ 09/01/2008 tarih 26751 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³³⁰ Değirmenci, "Mukayeseli...", s.231.; Üstün, "Suç Gelirlerinin"

³³¹ Doğan Gedik., "5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Müsadere Sistemi Hakkında Genel Bir Değerlendirme", Eylül 2005, <http://www.hukuki.net/hukuk/index.php?article=519>, (16 Mayıs 2010).

belirtilmektedir.³³² 5237 sayılı TCK'nin 54. maddesinde Eşya Müsaderesine 55. maddesinde Kazanç Müsaderesine yer verilmektedir. Eşya müsaderesinde dört çeşit eşyanın müsaderesi öngörülmektedir. Bunlar; suçun işlenmesinde kullanılan eşya. suçun işlenmesine tahsis edilen eşya, suçtan meydana gelen eşya ve üretimi bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya olarak sıralanmaktadır. Kazanç müsaderesini düzenleyen 55. madde ise şu şekildedir:

“(1) Suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların müsaderesine karar verilir. Bu fıkra hükmüne göre müsadere kararı verilebilmesi için maddi menfaatin suçun mağduruna iade edilememesi gerekir.

(2) Müsadere konusu eşya veya maddi menfaatlere elkonulmadığı veya bunların merciine teslim edilmediği hallerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerin müsaderesine hükmedilir.

(3) Bu madde kapsamına giren eşyanın müsadere edilebilmesi için, eşyayı sonradan iktisap eden kişinin 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun iyiniyetin korunmasına ilişkin hükümlerinden yararlanamıyor olması gerekir.”

Ayrıca TCK'nin, genel hükümler kısmında Tüzel Kişiler Hakkında Güvenlik Tedbirleri başlığını taşıyan 60'inci maddesinde, Sanığın veya Hükümlünün Ölümü başlığını taşıyan 64 'üncü maddesinde, Müsaderede Zamanaşımı başlığını taşıyan 70'inci maddesinde, Dava veya Cezanın Düşmesinin Etkisi başlığını taşıyan 74'üncü maddesinde ve Ön Ödeme başlığını taşıyan 75'inci maddesinde müsadereye ilişkin hükümlere yer verilmektedir.

Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması suçunda elde edilen gelirler iki farklı görünümde ortaya çıkabilmektedir. Suçun konusu olarak, öncül suçun işlenmesi suretiyle veya dolayısıyla elde edilen gelirler ve başkasına ait malvarlığının aklanmasında aklama fiilinin gerçekleştirilmesi için alınan maddi menfaatler veya aklama fiilinin işlenmesi dolayısıyla elde edilen gelirler. Bu konuda şöyle bir örnek

³³² Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 493.

vermek mümkündür: Uyuşturucu madde ticareti nedeniyle elde edilen gelirler bu kapsamda hem eşya hem kazanç müsaderesine konu olabilirken, avukat, mali müşavir, bankacı gibi profesyonel meslek sahibi olup, belli bir kazanç karşılığı aklama fiilini gerçekleştirenlerin gelirleri kazanç müsaderesine konu olabilmektedir.

Kazanç müsaderesinin Türk Hukuku'nda yer alması, karaparanın aklanması ile mücadelede etkin bir tedbir olarak kabul edilmekte, buna karşın, ispat yükümlülüğünün ceza kuralları ispat kurallarına göre olması, yani ispat yükümlülüğünün iddia makamında olması bu etkinliği azaltan bir husus olarak gösterilmektedir.³³³

4.3.2. Öncül Suçlar

TCK'nin 282. maddesi, öncül suçları "alt sınırı altı ay veya daha fazla hapis cezası gerektiren suçlar" olarak tanımlamaktadır. Buna göre suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerinin aklanması suçunun oluşabilmesi için alt sınırı altı ay ve daha fazla hapis cezası gerektiren bir suçun işlenmesine bağlı olarak bir kazanç elde edilmiş olması gerekmektedir. Bu noktada öncül suç faili hakkında verilmiş ve kesinleşmiş bir mahkumiyet kararına gerek olmadığı, aklama suçunu yargılayacak mahkeme tarafından öncül suçun işlenip işlenmediğine nispi muhakeme yoluyla karar verileceği ifade edilmektedir.³³⁴ Ancak şu da belirtilmelidir ki öncül suçun işlenmediğinin kesinleşmiş hüküm ile ispatı halinde, aklama suçunun oluşmayacağı kabul edilmektedir.³³⁵

Öncül suçun Türkiye'de işlenmiş olup olmamasının, öncül suç hakkında davayı veya cezayı düşüren nedenlerin bulunmasının veya öncül suçun zamanaşımına uğramasının, aklama suçunun oluşmasını etkilemediği kabul edilmektedir.³³⁶

4.3.3. Müeyyideler

TCK'nin 282. maddesinde, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu ile ilgili olarak hapis ve adli para cezası ile tüzel kişiler için güvenlik tedbirleri öngörülmektedir. Öngörülen hapis cezası suçun seçimlik hareketine göre ayrı ayrı

³³³ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 500.

³³⁴ Tuğrul Katoğlu, "4208 Sayılı Kanun İle Düzenlenen Karapara Aklama Suçu'nun Yapısına İlişkin Bazı Gözlemler", *Vergi Dünyası*, S.:211, (Mart 1999), s.121-124. Aktaran: Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 434.

³³⁵ Kocasakal, s. 353. Aktaran: Değirmenci, *Mukayeseli...*, s.434.

³³⁶ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 435-437.

belirtilmektedir. Buna göre aklama suçunun müeyyidesi olarak öngörülen cezalar şunlardır:

- Alt sınırı altı ay veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini yurt dışına çıkarmak ve bunların gayri meşru kaynağını gizlemek veya meşru bir yolla elde edildiği konusunda kanaat uyandırmak amacıyla, çeşitli işlemlere tâbi tutmak fiilleri için üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası öngörülmekte,

- Ayrıca yine bu sayılan işlemler için yirmibin güne kadar adli para cezası öngörülmekte,

- Tanımlanan suçun işlenmesine iştirak etmeksizin, bu suçun konusunu oluşturan malvarlığı değerini, bu özelliğini bilerek satın almak, kabul etmek, bulundurmak veya kullanmak fiilleri için iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası öngörülmektedir.

- Bunların yanı sıra, bu suçun işlenmesi dolayısıyla, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunacağı da öngörülmektedir.

Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri TCK'nin 60. maddesinde düzenlenmektedir. Buna göre; aklama suçu, bir kamu kuruluşunun verdiği izne dayalı olarak faaliyette bulunan bir özel hukuk tüzel kişisinin organ veya temsilcilerinin katılımıyla ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına işlenirse, verilen iznin iptaline karar verilebilmektedir.³³⁷ Bankalar 5411 sayılı Bankacılık Kanunu çerçevesinde alınan faaliyet iznine dayanarak faaliyet göstermeleri nedeniyle, bu hükmün uygulanmasına örnek teşkil etmektedir.³³⁸

³³⁷ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 481.

³³⁸ Sönmez Işık, s. 158.

4.4. TÜRKİYE’DE ÖNLEYİCİ TEDBİRLER BAKIMINDAN KARAPARANIN AKLANMASI İLE MÜCADELENİN İNCELENMESİ

4.4.1. Kimlik Tespiti Yükümlülüğü

Müşteri kimliği tespiti, karaparanın aklanması ile mücadelede müşterini tanı ilkesinin sonucu ve etkin araçlarından birisi olarak kabul edilmekte,³³⁹ ve önleyici tedbirlerin ilk aşaması olarak uluslararası hukuki araçlarda da düzenlenmektedir. Avrupa Konseyi’nin R 10 (80) sayılı tavsiye kararı suç kaynaklı gelirlerin bankacılık sistemine girmesini engellemek amacıyla müşteri kimlik tespitinin düzenlendiği ilk uluslararası girişimdir. FATF’nin 5 numaralı tavsiyesinde kimlik tespiti ile ilgili yükümlülükler detaylı olarak düzenlenmekte olup, Wolfsberg Prensiplerinin onikincisinde ve Basel İlkeler Bildirisi’nin ikinci maddesinde kimlik tespiti ile ilgili hükümler yer almaktadır.

Kimlik tespit yükümlülüğü 5549 sayılı Kanun’un 3. maddesinde düzenlenmekte olup buna göre; “yükümlüler, kendileri nezdinde yapılan veya aracılık ettikleri işlemlerde işlem yapılmadan önce, işlem yapanlar ile nam veya hesaplarına işlem yapılanların kimliklerini tespit etmek zorundadır”. Söz konusu Kanun hükümlerine dayanarak çıkarılan 9 Ocak 2008 tarihli “Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik”in üçüncü bölümünde kimlik tespiti yükümlülüğü ayrıntılı bir biçimde düzenlenmekte, kimlik tespitinin hangi durumlarda ve ne şekilde yapılacağı anlatılmaktadır. Söz konusu yönetmeliğe göre, yükümlüler;

- Sürekli iş ilişkisi tesisinde tutar gözetmeksizin,
- İşlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı yirmibin TL veya üzerinde olduğunda,
- Elektronik transferlerde işlem tutarı ya da birbiriyle bağlantılı birden fazla işlemin toplam tutarı iki bin TL veya üzerinde olduğunda,

³³⁹ Taşdelen, s. 173.

- Şüpheli işlem bildirimini gerektiren durumlarda tutar gözetmeksizin,

- Daha önce elde edilen müşteri kimlik bilgilerinin yeterliliği ve doğruluğu konusunda şüphe olduğunda tutar gözetmeksizin,

kimliğe ilişkin bilgileri almak ve bu bilgilerin doğruluğunu teyit etmek suretiyle müşterilerinin ve müşterileri adına veya hesabına hareket edenlerin kimliğini tespit etmek zorundadır.

4.4.2. Nakit İşlem Bildirimi

FATF'nin 19. tavsiyesinde nakit işlem bildirim yükümlülüğü düzenlenmektedir. Buna göre bankalar ve diğer mali kurum ve araçlar, belli bir miktarın üzerindeki tüm ulusal ve uluslararası işlemleri merkezi istihbarat birimlerine bildirmekle yükümlüdürler.³⁴⁰ Nakit işlem bildirim yükümlülüğü kimlik tespit ve şüpheli işlem bildirim yükümlülüğünden farklı bir yükümlülük olup, hangi miktarın üzerindeki işlemlerin bildirilmesi gerektiği ülkeden ülkeye farklılık arz etmektedir.

1997 tarihli Kararın Aklanmasının Önlenmesine Dair 4208 Sayılı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin sekizinci maddesinde nakit işlem bildirim limiti 5 milyar TL olarak belirlenmiştir. Ancak söz konusu madde daha sonra değişikliğe uğrayarak bu limit kaldırılmıştır.³⁴¹

5549 sayılı Kanun'da düzenlenen nakit işlem bildirim zorunluluğunun da yetersiz bir şekilde düzenlendiği savunulmakta, Kanunun 6. maddesinin 1. fıkrasında; yükümlülerin taraf oldukları veya aracılık ettikleri işlemlerden, Maliye Bakanlığınca belirlenecek tutarı aşanların Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığına bildirilmek zorunda olduğu ifade edilerek nakit işlem bildirim zorunluluğunun örtülü bir şekilde düzenlendiği iddia edilmektedir.³⁴² Halihazırda, gerek 4208 sayılı Kanun, gerek 5549

³⁴⁰ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 245.

³⁴¹ 31.12.1997 tarih ve 97/10419 sayılı BKK ile söz konusu yönetmeliğin 8. maddesinde değişikliğe gidilerek 5 milyar TL olan nakit işlem bildirim yükümlülüğü kaldırılmıştır.

³⁴² Hasan Dursun, "Bankacılık Yoluyla Kara Para Aklanılması Ve Alınması Gereken Karşı Önlemler", *Kamu-İş İş Hukuku Ve İktisat Dergisi*, C:10, S:2/2008, <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/1025.pdf>, (06 Mayıs 2010), s. 123.

sayılı Kanun gerekse bu kanunlar kapsamında çıkarılmış yönetmelik ve MASAK tebliğlerinde nakit işlem bildirim yükümlülüğünün bir sınırı belirtilmemektedir.³⁴³

4.4.3. Şüpheli İşlem Bildirimi

Şüpheli işlem bildirim, uluslararası düzenlemelerden, FATF Tavsiye 13 ve Özel Tavsiye 4 te, Palermo Sözleşmesinde, Wolfsberg Prensiplerinde ve AB'nin 2005/60/EC sayılı üçüncü direktifinde yer almaktadır.³⁴⁴

Şüpheli işlem özellikli bir kavram olup sıklıkla bir hesapta yürütülen faaliyetlerin normal seyrinden ayrılması şeklinde tanımlanabilir.³⁴⁵ Şüpheli işlem, yükümlüler nezdinde veya bunlar aracılığıyla yapılan veya yapılmaya teşebbüs edilen işleme konu malvarlığının; yasa dışı yollardan elde edildiğine veya yasa dışı amaçlarla kullanıldığına, bu kapsamda terörist eylemler için ya da terör örgütleri, teröristler veya terörü finanse edenler tarafından kullanıldığına veya bunlarla ilgili ya da bağlantılı olduğuna dair herhangi bir bilgi, şüphe veya şüpheyi gerektirecek bir hususun bulunması halidir.³⁴⁶

Şüpheli İşlem bildirimini'nin, Türk Hukuku'na girmesi 2 Temmuz 1997 tarih ve 23037 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair 4208 sayılı Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" in 12–14. maddeleri ile olmuştur.³⁴⁷ Şüpheli işlem bildirim yükümlülüğü, şüpheli işlemin, Şüpheli İşlem Bildirim Formu³⁴⁸ vasıtasıyla, MASAK'a iletilmesi ile yerine getirilmektedir.³⁴⁹

Yürürlükte bulunan 5549 sayılı Kanun'un şüpheli işlem bildirimini düzenleyen 4. maddesi ise şu şekildedir: “Yükümlüler nezdinde veya bunlar aracılığıyla yapılan veya yapılmaya teşebbüs edilen işlemlere konu malvarlığının yasa dışı yollardan elde edildiğine veya yasa dışı amaçlarla kullanıldığına dair herhangi bir bilgi, şüphe veya şüpheyi

³⁴³ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 246-247.

³⁴⁴ Hasan Aykın, “Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Şüpheli İşlem Bildirim Sistemi”, *Bankacılar Dergisi*, S.:65 (2008), s. 45-47.

³⁴⁵ MASAK, “Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi”, s. 19.

³⁴⁶ Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik, (Madde 27/1).

³⁴⁷ Şüpheli işlem bildirimlerinin ilk olarak ABD'de ve tesadüfen başlatıldığı ifade edilmiştir. Buna göre nakit işlem bildirim formları doldurulurken, dolduran kuruluşların forma "şüpheli" ibaresini düşmeye başlaması ve bu bilgilerin faydalı olduğunu gören Amerikalı yetkililerin, gerektiğinde tüm kurumların bu bilgileri sağlamaları için nakit işlem bildirim formlarına işlemin şüpheli olup olmadığına ilişkin bir kutu eklemeleri suretiyle ortaya çıkmıştır. Ergül, *Hukuki, Mali...*, s. 128.

³⁴⁸ Kaçar, *Karaparanın...*, s. 49.

³⁴⁹ Taşdelen, s. 186.

gerektirecek bir hususun bulunması halinde bu işlemlerin yükümlüler tarafından Başkanlığa bildirilmesi zorunludur.”

Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelikte şüpheli işlem tiplerini belirleme yetkisi MASAK’a verilmiş olup, MASAK tarafından bu doğrultuda 27.09.2008 tarih 27010 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6 sıra nolu Genel Tebliğ yayımlanmıştır. Söz konusu Tebliğ ile şüpheli işlem tanımlanmakta, şüpheli işlem tipleri sayılmakta, şüpheli işlem bildirimine ilişkin usul ve esaslar belirlenmektedir.

4.4.4. Uyum Görevlisinin Atanması

Uyum görevlisi atanması ile ilgili ilk düzenlemenin, 1999 tarihli BM Suç Gelirleri ile İlgili Aklama, Müsadere, ve Uluslararası İşbirliği Model Düzenlemesinde yer aldığı belirtilmektedir.³⁵⁰

Türk Hukuku’nda 4208 sayılı Kanun’da yer bulamayan, uyum görevlisi atanması ile ilgili düzenleme, 5549 sayılı Kanun’un beşinci maddesinde düzenlenmektedir. Eğitim, İç Denetim, Kontrol ve Risk Yönetim Sistemleri Oluşturulması başlığını taşıyan beşinci madde şu şekildedir:

“Bakanlık; bu Kanunun (5549 sayılı Kanun) amacına uygun olarak eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri oluşturulması ve bu Kanunla getirilen yükümlülüklerle uyumu sağlamak üzere gerekli yetki ile donatılmış idarî düzeyde görevli tayin edilmesi de dâhil, gereken tedbirlerin alınması konusunda, işletme büyüklükleri ve iş hacimlerini de dikkate alarak yükümlüleri ve uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirlemeye yetkili kılınmıştır.”

Uyum görevlisi 5549 sayılı Kanun ve bu Kanun’a dayanarak yürürlüğe konan mevzuatla getirilen yükümlülüklerle uyumu sağlamak amacıyla, yükümlülerce tayin edilen gerekli yetkiyle donatılmış görevliyi,³⁵¹ bu anlamda ilgili kuruluşun idari yapısı

³⁵⁰ Taşdelen, s. 186-187.

³⁵¹ Suç Gelirlerinin Aklanmasının Ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik (Madde 3/K)

içinde genel müdür ya da genel müdür yardımcılarında doğrudan bağlı olacak üst düzey bir personeli ifade etmektedir³⁵²

Uyum görevlisi atamak zorunda olan kişiler, 5549 sayılı Kanun'da belirtilen yükümlülerden farklı olarak belirlenmiş olup 6 nolu MASAK Tebliğinde sayılmaktadır. Buna göre; bankalar (T.C. Merkez Bankası, kalkınma ve yatırım bankaları dahil), sermaye piyasası aracı kurumları, sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri, Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü, bankalar dışında banka kartı veya kredi kartı düzenleme yetkisini haiz kuruluşlar, kambiyo mevzuatında belirtilen yetkili müesseseler, ödünç para verme işleri hakkındaki mevzuat kapsamındaki finansman ve faktoring şirketleri, finansal kiralama şirketleri, sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde takas ve saklama hizmeti veren kuruluşlar uyum görevlisi atamak ve şüpheli işlem bildirimini bu uyum görevlisi aracılığıyla yapmak zorundadır.

Uyum görevlisi kendisine bildirilen veya resen öğrendiği şüpheli işlemi, yükümlü bünyesinde mevcut diğer bilgi ve belgeler ile ilgili kanun, yönetmelik, tebliğ ve diğer mevzuatı göz önünde bulundurmak suretiyle değerlendirmekte ve değerlendirme sonucuna göre işlemin, şüpheli işlem olarak MASAK'a bildirilmesine veya bildirilmemesine karar vermektedir.

4.5. TÜRKİYE'DE KARAPARANIN AKLANMASI İLE İLGİLİ FAALİYET GÖSTEREN KURUM VE KURULUŞLAR

4.5.1. Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK)

Karapara aklama ancak birçok parçanın bir araya getirilmesiyle aydınlatılabilecek bir suç türü olarak kabul edilmekte, etkin bir mücadele sistemi için, bilgilerin, doğru insanlara zamanında ve elverişli biçimde ulaştırılmasını mümkün kılan bir mekanizmanın gerekli olduğu belirtilmektedir.³⁵³ Bu doğrultuda, bazı ülkelerde karapara aklamayla mücadele etmek için, uzmanlaşmış devlet organları oluşturulmuş, Türkiye'de de, bu amaçla MASAK, Türkiye'nin mali istihbarat birimi olarak, Maliye

³⁵² Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 266.

³⁵³ İlkay Akyay, "Mali İstihbarat Birimi (MİB) Kurulması, Fonksiyonları, Tipleri ve Karşılaştırmaları", Süleyman Aydın (Ed), *Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (175-224), 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008, s.280.

Bakanlığı bünyesinde, faaliyete geçirilmiştir. 19.11.1996 tarihinde yürürlüğe giren 4208 sayılı Kanun ile kurulan, Kurum, 17 Şubat 1997 tarihinde faaliyetine başlamış, görev ve yetkileri 18.10.2006 tarihinde yürürlüğü giren 5549 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenmiştir.

MASAK'ın temel fonksiyonu, suç gelirlerinin aklanması alanındaki gelişmeler ile aklama suçunun önlenmesi ve ortaya çıkarılmasına yönelik yöntemler konusunda araştırmalar ve sektörel çalışmalar yapmak, önlemler geliştirmek, veri toplamak, toplanan verileri analiz etmek ve değerlendirmek, araştırma ve incelemeler yapmak veya yaptırmak ve elde edilen bilgi ve sonuçları ilgili makamlara iletmek olarak sıralanmaktadır. Ayrıca terörün finansmanının önlenmesi kapsamında veri toplamak, şüpheli işlem bildirimlerini almak, analiz etmek ve değerlendirmek de MASAK'ın görevleri arasına dahil edilmiştir.³⁵⁴

4.5.2. Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu (Koordinasyon Kurulu)

Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu; karaparanın aklanmasının önlenmesine yönelik çalışmalarda MASAK'ın yürüteceği faaliyetleri ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte koordine etmek, uygulamaya ilişkin politikaları tespit etmek, mevzuat düzenleme ve tekliflerini değerlendirmek ile görevli bir kurul olup, görev alanı karapara aklanmasının önlenmesi ile sınırlıdır.³⁵⁵

5549 sayılı Kanun'a göre, Koordinasyon Kurulu; Maliye Bakanlığı Müsteşarının başkanlığında, Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanı, Maliye Teftiş Kurulu Başkanı, Maliye Hesap Uzmanları Kurulu Başkanı, Gelir İdaresi Başkanı, İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürü, Dışişleri Bakanlığı Ekonomik İşler Genel Müdürü, Hazine Kontrolörleri Kurulu Başkanı, Hazine Müsteşarlığı Banka ve Kambiyo Genel Müdürü, Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürü, Gümrük Müsteşarlığı Teftiş Kurulu Başkanı, Gümrük Müsteşarlığı Gümrükler Genel Müdürü, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Başkan Yardımcısı, Sermaye Piyasası Kurulu Başkan Yardımcısı ve Türkiye

³⁵⁴ MASAK, http://www.masak.gov.tr/Kurulumuz/baskan_sunus.htm, (15 Mayıs 2010).

³⁵⁵ Değirmenci, *Mukayeseli...*, s. 283.

Cumhuriyet Merkez Bankası Başkan Yardımcısından oluşmaktadır.³⁵⁶ Bu katılanlara ek olarak görüş ve bilgilerine gerek duyulan kurum ve kuruluşlar da toplantılara katılabilir ancak bu kurum ve kuruluşların temsilcilerinin oy hakkı bulunmamaktadır.

³⁵⁶ 5549 Sayılı Kanun'un, Koordinasyon Kurulu başlıklı 20. maddesinde Koordinasyon Kurulu üyeleri sayılmaktadır.

SONUÇ

Karapara, suçtan yada suç dolayısıyla elde edilen kazancı ifade etmesi nedeniyle suç tarihi kadar eski bir kavram olarak insanlığın karşısındadır. Ancak karaparanın aklanması ile mücadele, son otuz yıldır, uluslararası gündemde ağırlıklı yer bulmaktadır. Suç ile mücadelede başarı kazanmanın yolunun, suçun sebeplerinden biri olan ekonomik kazancının önlenmesi ve bu kazançla el konulması olduğunun daha net bir biçimde algılanması ile birlikte karapara ile mücadele hız kazanmıştır.

Karapara aklamanın temel amacı, karaparanın kaynağı olan suçlarla bağı ve ilgisini gizleyerek, onu mali sisteme yasal bir kazanç gibi dahil etmek ve nihayetinde takip ve müsaderesi söz konusu olmadan kullanabilmektir. Bu amaçla kullanılan yöntemlere literatürde karapara aklama yöntemleri adı verilmekte olup, bu yöntemler çok çeşitli olabilmektedir. Özellikle mali sistemin büyük gelişmeler gösterdiği günümüzde, çok çeşitli yeni mali ürünlerin ortaya çıkması, elektronik ödeme sistemlerinin kullanılması gibi yenilikler aklayıcılar için yeni aklama yöntemleri ve fırsatlar doğurabilmektedir.

Bunun yanı sıra küreselleşme de karapara aklayıcılarına çeşitli kolaylıklar sunabilmektedir. Küreselleşme, bir çok kapalı ekonominin açık hale gelmesine, uluslararası ticaretin artmasına, dolayısıyla dünya genelinde para akışının daha kolay hale gelmesine neden olmuştur. Dünyanın her bölgesinde, karaparanın aklanmasıyla mücadele arzu ve yöntemlerinin eşit seviyede olmaması, bazı ülkelerin karaparanın aklanması ile mücadeleyi öncelikli hedefleri arasına almaması, karaparanın aklanmasını kolaylaştırmakta, daha doğrusu karaparanın aklanması ile mücadeleyi olumsuz etkilemektedir.

Karapara ile mücadelenin bu doğrultuda sadece ulusal önlemlerle başarılı olamayacağının anlaşılması üzerine, uluslararası mücadele çalışmaları yoğunluk kazanmıştır. Bu konuda özellikle Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve OECD'nin çalışmaları öne çıkmakta, bu çalışmalar ile diğer ülkeler üzerinde karaparanın aklanması ile mücadele için önlemler almaları konusunda baskılar

oluşturulmaktadır. Zira karapara, mücadelenin zayıf olduğu ülkeleri kolaylıkla bulabilmekte o ülkelere giderek aklanmış bir halde geri dönebilmektedir.

Türkiye, karaparanın aklanması ile mücadeledeki yerini 1991 yılında FATF'ye üye olmasıyla almıştır. Bu süreçte karaparanın aklanması ile ilgili uluslararası sözleşmelerin imzalanarak ulusal hukuka aktarılması, ulusal hukukta yapılan düzenlemelerle mücadelenin esaslarının belirlenmesi ve mücadelede yükümlülerin ve yükümlülüklerinin belirlenerek önleyici tedbirlerin alınması aşamaları gerçekleştirilmiştir.

Karaparanın aklanmasıyla mücadeleyi iki bölümde ele almak mümkündür. Bunlardan birincisi caydırıcı ve bastırıcı tedbirler adı verilen, suç ve suçluyla ilgili düzenlemeler, diğeri önleyici tedbirler adı verilen, yükümlü ve yükümlülükler ile ilgili tedbirlerdir. Caydırıcı ve bastırıcı tedbirler yani karaparanın aklanması suçunu düzenleyen hükümler öncelikle 19.11.1996 tarihinde yürürlüğe giren 4208 Sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun ile düzenlenmiştir. Ancak daha sonra 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, karaparanın aklanması suçu ile paralel nitelikte suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçunu düzenlemiştir. Dolayısıyla Türkiye'de karaparanın aklanması ile mücadelenin ceza hukuku hükümleri 5237 sayılı TCK'de düzenlenmiş bulunmaktadır.

Karaparanın aklanması ile mücadelenin caydırıcı tedbirleri kadar önleyici tedbirleri de önemlidir. Bu doğrultudaki düzenlemeler 18 Ekim 2006 tarih ve 26323 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun'da yapılmıştır. Söz konusu önleyici tedbirler, FATF tavsiyeleri başta olmak üzere diğer uluslararası düzenlemelerde yer alan tedbirlerin Türk Hukuku'na aktarılmaya çalışılmasıdır. Bu konuda öne çıkan tedbirler kimlik tespit yükümlülüğü, şüpheli işlem bildirim yükümlülüğü ve eğitim, iç denetim, kontrol ve risk yönetim sistemleri ile ilgili yükümlülükler olarak sıralanabilir. Bu tedbirlerin ortak amacı, karaparanın mali sisteme girişi aşamasında, kaynağı ile olan bağının gizlenmesi çabalarının boşa çıkarılmasıdır.

Karaparanın aklanması ile mücadelede bahsedilen caydırıcı ve önleyici tedbirler uygun bir idari yapılanma ile birlikte daha etkin uygulanabilmektedir. Bu doğrultuda Türkiye’de mali istihbarat birimi olarak, Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK), kurulmuştur. Hukuki düzenlemelerin yanı sıra, MASAK, Türkiye’de karapara ile mücadelenin baş aktörü olarak faaliyetini yürütmektedir.

Karaparanın aklanması ile daha etkin bir mücadele için yapılabilecekleri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür.

Öncelikle karaparanın aklanması ile mücadelenin uluslararası boyutu öne çıkarılmalı ve bu konuda dünya ülkeleri arasında daha sıkı bir işbirliği oluşturulmalıdır. Türkiye, coğrafi komşuları başta olmak üzere diğer ülkelerle bu konuda ikili anlaşmalar yapabilir. Tabi bu noktada, karapara konusunda uluslararası bir tanım üzerinde mutabakata varılmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Ülkeler, kendi ulusal mevzuatları çerçevesinde karaparayı ele aldığından, ülke mevzuatlarındaki tanım ve uygulama farklılıkları, karaparanın aklanması ile uluslararası mücadelenin etkinliğini azaltabilmektedir.

Ayrıca karapara niteliği itibariyle, çoğunlukla bireysel olarak değil, örgütlü ve organize bir yapının çalışması sonucu elde edilebilen ve yine bu yapının çalışması sonucunda aklanabilen bir gelir durumundadır. Bu nedenle karaparanın aklanması ile mücadelede organize suç örgütleriyle mücadele önem kazanmaktadır. Türkiye’de örgütlü suçlarla mücadele faaliyetini yürüten, Emniyet Genel Müdürlüğü’ne bağlı Kaçakçılık ve Organize Suçlar Şubesi’nin bu doğrultuda etkinliğinin artırılması, karapara ile mücadelenin en önemli birimi olan MASAK ile daha fazla işbirliği içinde çalışmasını sağlayacak yolların bulunması önem arz etmektedir.

Aklama ile mücadelede, uluslararası işbirliği kadar ulusal kurumlar arasındaki işbirliği ve eşgüdüm de önemlidir. Başka bir deyişle tüm ulusal kurumların, hem birbirleri ile hem de MASAK ile işbirliği ve uyum içerisinde çalışması bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda, karaparanın aklanması için çok önemli olan bankacılık sisteminin denetleyici ve düzenleyici otoritesi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) ile MASAK’ın birlikte, çalışma grupları oluşturması,

eşgüdüm, sektörü bilgilendirme ve kamuyu aydınlatma toplantıları düzenlemesi etkin sonuçlar doğurabilecek faaliyetlerdir.

Ulusal kurumlar arasında işbirliği kapsamında medyanın gücü de göz ardı edilmeyerek, medyanın olanaklarından faydalanılmalıdır. Medyanın, suç ve suçluyu (özellikle organize suç örgütlerini) yücelten, toplumu suçlulara karşı yıldırıcı yayınlardan kaçınması, suçun toplum nezdinde kınanması yönünde yayınlara ağırlık vermesi yönünde çalışmalar yapılabilir.

Karapara niteliği itibariyle kayıt dışıdır. Dolayısıyla kayıt dışı ekonomi ile mücadele etmek ve kayıt altına almak, karaparanın bu geniş hareket alanını daraltmak ve takibini kolaylaştırmak anlamına gelmektedir. Bu anlamda kayıt dışı ekonomi ile mücadele hafife alınmamalı, tanımlanamayan ve kayıt altına alınamayan bir olgunun, kime ve neye, ne kadar faydalı olduğunun bilinemeyeceği gerçeği dikkate alınmalıdır.

Sonuç olarak şunu söylemek mümkündür: Karaparanın aklanması ile mücadele bir irade meselesi olup, bu mücadele esasında suç ile mücadele anlamına gelmektedir. Karaparanın aklanması ile mücadelede kesin başarı bu anlayış ve bilincin yaygınlaşması ile mümkündür.

KAYNAKÇA

- Akalın, Gülsüm ve Ferdi Kesikoğlu. “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Büyüme İlişkisi”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5, (2007).
- Akdiş, Muhammet. *Para Politikalarının Ekonomik İstikrar Üzerindeki Etkinliği ve Türkiye*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, No: 2. Afyon, 1996.
- Akdiş, Muhammet. “Offshore Bankacılığındaki Gelişmelerin Karapara ve Karaparanın Aklanmasına Olan Etkileri”, Süleyman Aydın (Ed), *Yolsuzluk, Nedenleri, Etkileri, Çözüm Yolları* içinde (571-607), 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006.
- Akyay, İlkey. “Mali İstihbarat Birimi (MİB) Kurulması, Fonksiyonları, Tipleri ve Karşılaştırmaları”, Süleyman Aydın (Ed), *Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (175-224), 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008.
- APG, <http://www.apgml.org>, (22 Mart 2010).
- Arıkan, Zeynep. “Vergi Kaçağının Nedenleri ve Çözüm Yolları”, *Maliye Yazıları Dergisi*, Sayı 44 (Temmuz-Eylül 1994).
- Arslanoğlu, M. Sipahi. “5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Önlenmesi Hakkında Kanunla Yapılan Değişiklikler”, http://www.vergidegundem.com/files/makale3_0cak07.doc, (15 Mart2010).
- Avrupa Konseyi, <http://www.avrupakonseyi.org.tr>, (25 Mart 2010).
- Aydın, Süleyman. “Kara Para Aklama İle Mücadele ve Uluslararası Enstrümanlar”, Süleyman Aydın (Ed), *Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (175-224), 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008.
- Aydın, Süleyman ve Yakup Yılmaz. *Yolsuzluk ve Mali Suçlar*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.

- Aydınşakir, Esen. “Kara Para Aklamayla Mücadele”, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, SBE, 2008.
- Aykın, Hasan. “Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelenin Küresel Boyutu”, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:2010/406, Ankara, 2010, <http://www.sgb.gov.tr/Publications/Forms/AllItems.aspx>, (25 Nisan 2010).
- Aykın, Hasan. “Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Şüpheli İşlem Bildirim Sistemi”, *Bankacılar Dergisi*, S.:65 (2008).
- Aykın, Hasan. “Karaparanın Aklanmasıyla Mücadele Konusundaki Temel Uluslararası Metinler ve Oluşumlar”, *Uluslararası Ekonomik Sorunlar*, Sayı 25, (Mayıs 2007).
- Aykın, Hasan. “Kayıt Dışı Ekonomi - Kara Para”, *Yaklaşım Dergisi*, (Mart 2008), Sayı 183, <http://www.karapara.gen.tr/makale/detay.asp?id=41> (10 Şubat 2009).
- Bachus, Alison S. “From Drugs to Terrorism: The Focus Shifts in the International Fight Against Money Laundering After September 11, 2001”, *Arizona Journal of International & Comparative Law*, Vol 21, No. 3 2004, [http://www.law.arizona.edu/Journals/AJICL/AJICL2004/Vol213/Bachus Note Final Revised 11 Nov 2004.pdf](http://www.law.arizona.edu/Journals/AJICL/AJICL2004/Vol213/Bachus%20Note%20Final%20Revised%2011%20Nov%202004.pdf), (28 Nisan 2010).
- Baytar, Yusuf. “Kayıt Dışı Ekonomi ile Mücadelede Dikey Denetim Yöntemi”, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, SBE, (2006).
- BIS, “Prevention Of Criminal Use Of The Banking System For The Purpose Of Money-Laundering”, (December 1988), www.bis.org/publ/bcbsc137.pdf, (21 Mart 2010).
- CFATF, <http://www.cfatf-gafic.org>, (22 Mart 2010).
- CICAD, <http://www.cicad.oas.org>, (25 Mart 2010).
- COE, <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/198.htm> (24 Mart 2010).

- Çakır, Alparslan. “Bankacılıkta Operasyonel Risklerin Etkin Yönetiminde Risk Bazlı Müşterini Tanı İlkelerinin Önemi”, *Bankacılar Dergisi*, S:56, (2006).
- Çalışkan, Alparslan. “Kara Para Aklama Yöntem ve Tipolojileri ile Bu Amaçla Kullanılan Sektörler”, Süleyman Aydın (Ed), *Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (257-278), 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008.
- Çatal, M. Faruk. “Bölgesel Kalkınmada Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) Rolü”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2007), 10(2), <http://uvt.ulakbim.gov.tr/uvt>, (22 Şubat 2010).
- Çember, Erol. “Türkiye’de Kıyı Bankacılığı (Off-Shore) ve Vergisel Boyutu”, *Vergi Sorunları Dergisi*, S.:132. (Eylül 1999)
- Çetintaş, Hakan ve Hasan Vergil. “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Tahmini”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 4 (1) (2003), 15-30.
- Danzanjants, Dül. “Kara Para Aklama ile Mücadelede Uluslar Arası Boyut” Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, 2008.
- Değirmenci, Olgun. “5237 Sayılı Kanunda Düzenlenen Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçunun 4208 Sayılı Kanundaki Düzenleme İle Karşılaştırılması”, Süleyman Aydın (Ed), *Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (105-155), 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008.
- Değirmenci, Olgun. *Mukayeseli Hukukta ve Türk Hukukunda Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama Suçu (Kara Para Aklama Suçu)*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007.
- Dellinger, Lauren. “From Dollars to Pesos: A Comparison of the U.S. and Colombian Anti-Money Laundering Initiatives from an International Perspective”, *California Western International Law Journal*, Spring 2008, Volume 38 #2, www.cwsl.edu/content/journals/Dellinger.pdf, (27 Nisan 2010).

- Demir, Halil İbrahim. “Kayıt Dışı Ekonomi ve Kara Para İlişkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, 2007.
- Demirçelik, Adalet. “Mali Piyasalarda Kara Paranın Aklanması Amacıyla Kullanımının Önlenmesine Yönelik Çalışmalar ve Türkiye’ye İlişkin Değerlendirme”, Araştırma Raporu, Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara, 1993.
- Dursun, Hasan. “Bankacılık Yoluyla Kara Para Aklanılması Ve Alınması Gereken Karşı Önlemler”, *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, C:10, S:2/2008, <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/1025.pdf>, (06 Mayıs 2010).
- Ercan, Kürşat Türker. “Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerinin Aklanması Suçu”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Ankara, 2008.
- Erdağ, Nevzat. *Kayıt Dışı Kara Para Yolsuzluk*, 1.Basım, İstanbul: Cinius Yayınları, 2007.
- Ergül, Ergin. *Hukuki, Mali, Ekonomik, Aktüel Boyutları ve İlgili Mevzuatıyla Kara Paranın Aklanması ve Suçları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 1998.
- Ergül, Ergin. *Kara Para Endüstrisi ve Aklama Suçu*, Yargı Yayınevi, Ankara, 2001.
- Ergül, Ergin. “Kara Para Aklamayla Mücadelenin Nedenleri ve Suç Politikası”, <http://www.karapara.gen.tr/makale/detay.asp?id=34> (10 Şubat 2009)
- Erkuş, Hakan ve Kadir Karagöz. “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Kaybının, Tahmini”, *Maliye Dergisi*, Sayı:156, (Ocak-Haziran 2009).
- EU, <http://europa.eu>, (20 Nisan 2010)
- FATF, “FATF 40 Recommendations”, 2003, www.fatf-gafi.org/dataoecd/7/40/34849567.pdf, (15 Aralık2009).
- FATF, <http://www.fatf-gafi.org/>, (20 Nisan 2009).

- FIU Germany, “2002 Annual Report of The Germany”, <http://www.bka.de/>, (20 Nisan 2010).
- Gedik, Doğan. “5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Müsadere Sistemi Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, Eylül 2005, <http://www.hukuki.net/hukuk/index.php?article=519>, (16 Mayıs 2010).
- GİB, “Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı (2008-2010)”, <http://www.gib.gov.tr/>, (02 Mart 20140).
- Gillespie, James. “Follow The Money-Tracing Terrorist Assets”, *Seminar on International Finance Harvard Law School*, 15 April 2002, www.law.harvard.edu/programs/about/pifs/education/sp40.pdf, (21 Mart 2010).
- Gök, A.Kerim. “Vergi Direncinin Gelişimi”, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt XXII, Sayı 1, (2007).
- Güner, Sedat. *Organize Suç Örgütleri Kara Para ve Aklanması*, Birinci Baskı, Ankara, Bilgi Yayınevi, 2003, s.27.
- IMF-WB, “Financial Intelligence Units: An Overview, Washington: International Monetary Fund – World Bank, 2004”, www.imf.org/external/pubs/ft/fiu/fiu.pdf, (25 Nisan 2010).
- Işık, Nihat ve Mustafa Acar. “Kayıt Dışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme” *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 21, (Temmuz-Aralık 2003).
- İpek, Halim. *Önemli Bir Sorun: Kara Para ve Kara Paranın Aklanması*, 1. Baskı, İstanbul, Eylül 2000, s.13,
- Kaçar, Hamza. *Karaparanın Aklanması, E-Ticaret, Karapara ve Terörün Finansmanının Önlenmesi İlgili Mevzuat*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2004.
- Kaçar, Hamza. *Tüm Yönleriyle Karapara Mevzuatı*, Ankara, Yaklaşım Yayınları, 1999.

- Kayrak, Musa. “Yolsuzlukla Mücadelede Uluslararası Örgütler”, *Sosyo Ekonomi Dergisi*, (2006-2).
- Kıldış, Yusuf. “Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları”, *Dokuz Eylöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt 2, Sayı:2, (2000), <http://kayitdisiekonomi.com/makale/detay.asp?id=28>, (19 Ocak 2010).
- Kırbaş, Sadık. *Kayıt Dışı Ekonomi Nedenleri, Boyutları ve Çözüm Yolları*, İstanbul, TESAV Toplumsal, Ekonomik, Siyasal Araştırmalar Vakfı, Yayın No:9, (1995).
- Kocasakal, Ümit. “Kara Para Aklama ile Mücadele ve Yeni Türk Ceza Kanununun 282. Maddesinde Düzenlenen Suç Gelirlerinin Aklanması Suçu”, Süleyman Aydın (Ed), *Kara Para Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (55-104), 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008, s.59.
- Kongar, Emre. “Kamuda Rüşvetin Toplumsal Nedenleri”, Yolsuzluk ile Savaşım Stratejileri Uluslararası Sempozyumu, http://www.kongar.org/makaleler/mak_kam.php, (24 Şubat 2010).
- KOM, “2008 Raporu”, <http://www.kom.gov.tr/Tr/KonuDetay.asp?BKey=61&KKey=239>, (03 Mayıs 2010).
- MASAK, <http://www.masak.gov.tr>, (24 Mart 2010).
- MASAK, “Şüpheli İşlem Bildirim Rehberi”, 2006, http://www.masak.gov.tr/Kurulumuz/yayinlar/supheli_islem_bildirim_rehberi.pdf, (04 Mart 2009).
- Melancon, Mary Jo. “General Framework of Anti-Money Laundering System in U.S.A.”. *Seminar on Anti-Money Laundering System in the United States of America* içinde 33-40, Masak Publication No:4, Ankara (2000).
- Mitchell, Austin, Prem Sika, Patricia Arnold, Christine Cooper ve Hugh Willmott. “The BCCI Cover-Up”, Association for Accountancy & Business Affairs (AABA), <http://visar.csustan.edu/aaba/BCCICOVERUP.pdf>, (28 Haziran 2010).

- Mutlu, Kayhan. “Karapara Ekonomisinin Sosyolojik Temelleri” , Süleyman Aydın (Ed), *Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanı* içinde (293-314), 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008.
- Nadiroğlu, Recep. “1923 Yılından Sonra Çıkarılan Vergi Af Yasaları, Kapsamları ve Değerlendirilmesi” *Vergi Sorunları Dergisi*, (1991) (5).
- OGBS, <http://www.ogbs.net>, (25 Mart 2010).
- OECD, “A Progress Report On The Jurisdictions Surveyed By The OECD Global Forum In Implementing The Internationally Agreed Tax Standard” www.oecd.org/tax/progressreport (06 Ocak 2010).
- OECD, “List of Unco-operative Tax Heavens”, http://www.oecd.org/LongAbstract/0,3425,en_2649_33745_30578809_1_1_1_1,00.html (06 Ocak 2010).
- Özçelik, Özer ve S. Emre Özcan. “Kayıt Dışı Ekonominin Sebepleri, Etkileri, Ölçümü ve Türkiye Örneği”, Süleyman Aydın (Ed), *Yolsuzluk, Nedenleri, Etkileri, Çözüm Yolları* içinde (165-196), 1. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006.
- Özortak, Adile. “Kara Para Aklama ve Kara Para Aklama ile Etkin Mücadele”, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, 2005, s.24.
- Pinto, Ricardo. “Money Laundering as an Autonomous Offence Analysis of the Consequences of the Autonomy of the Money Laundering Offence: the Perpetrator of the Predicate Offence as the Perpetrator of the Offence of Money Laundering”, OAS, Washington D.C., 2006, www.cicad.oas.org/Lavado_Activos/eng/Documents/EnglishVersionACrime.doc, (26 Mart 2010).
- Quirk, Peter James. “Money Laundering; Muddying the Economy”, www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1997/03/pdf/quirk.pdf, (10 Şubat 2009).
- Robinson, Jeffrey. *Kara Para Aklayıcıları*, Ayşe Emengen (çev), İstanbul: Arion Yayınevi, 2003,s.19.

- Saatçi, Banu. “Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Girişimler”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 19, (1996).
- Sarılı, Mustafa Ali. “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutları, Nedenleri, Etkileri ve Alınması Gereken Tedbirler”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 41, (2002).
- Schneider, Friedrich. “Money Laundering: Some Preliminary Empirical Findings”, Paper Presented at the Conference ‘Tackling Money Laundering’, Utrecht, 2007, <http://www2.econ.uu.nl/users/unger/papers/Schneider.pdf>, (10 Şubat 2010).
- SOCA, <http://www.soca.gov.uk>, (25 Nisan 2010).
- Sönmez Işık, Hayriye. “Suçtan Kaynaklanan Malvarlığı Değerlerini Aklama” Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, SBE, 2008, s.20.
- Sözüer, Adem. "Organize Suçluluk Kavramı ve Batı Ülkelerinde Bu Suçlulukla Mücadele ile ilgili Gelişmeler", *Hukuk Araştırmaları Dergisi*, M.Ü. Hukuk Fakültesi Yayını, C.9.S.1-3, (Y.1995).
- Şahinler, Dilşat. “Dünyada ve Türkiye’de Kara Para Sorunu: Karşı Önlemler”, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, SBE, 2006.
- Taşdelen, Aziz. *Hukuksal Açıdan Türkiye’de Kara Paranın Aklanması ve Önlenmesi*, 1.Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2003.
- TDK, Büyük Türkçe Sözlük. <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (10 Nisan 2009)
- Tekinalp, Gülören ve Ünal Tekinalp. *Avrupa Birliği Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul , 2000.
- The Egmont Group of Financial Intelligence Units, <http://www.egmontgroup.org>, (20 Nisan 2010)
- The Wolfsberg Group, <http://www.wolfsberg-principles.com/index.html>, (20 Nisan 2010).

- Tokmakkaya, Murat. “Karapara, Karaparanın Aklanması Suçu ve Bu Konuda Yürütülen İncelemeler”, *Adalet Dergisi*, Sayı 3, (Nisan 2000).
- TÜİK, “Hanehalkı İşgücü Araştırması 2009 Yıllık Sonuçları”, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6198>, (02 Mart 2010).
- UN, <http://www.un.org> (10 Mart 2010).
- UNODC, Annual Report 2010, <http://www.unodc.org/unodc/en/about-unodc/annual-report.html?ref=menutop>, (28 Nisan 2010).
- Us, Vuslat. “Kayıt Dışı Ekonomi Yöntem Önerisi : Türkiye Örneği”, Haziran 2004, Türkiye Ekonomi Kurumu – Tartışma Metni, 2004/17, <http://www.tek.org.tr>, (20 Şubat 2010).
- Uyanık, Cahit. “32 Kısım Tekmili Birden Karaparanın Macerası”, *Ekonomi Muhabirleri Derneği*, Sayı:3 Aralık (1996).
- Uygur, Ercan. “Kara Para Aklama Faaliyetlerinin Ekonomik Boyutu”, *TCMB, Kara Para Aklama Faaliyetleri ve Önlemler Paneli* içinde (7-23), 1999,
- Üstün, Oktay. “5549 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun İle Getirilen Temel Değişiklikler”, *Bankacılar Dergisi*, S.:64, (2008).
- Üstün, Oktay. “Karapara Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimler ve Araçlara Toplu Bakış”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 65, (2008).
- Üstün, Oktay. “Mali Eylem Görev Gücü’nün (FATF) Dokuz Özel Tavsiyesi”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı 52, (Mart 2005).
- Üstün, Oktay. “Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanı ile Mücadele Konusundaki Yasal Düzenlemeler”, TBB – MASAK Türk Bankacılık Sektöründe Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanı ile Mücadele Paneli, (11 Mayıs 2010), İstanbul.

- Ütük, Özgür. “Terörizmin Finansmanı ile Uluslararası Mücadele”, *Bütçe Dünyası*, Cilt 3, Sayı 32, (2009).
- Yazıcı, Ayla. “Yeni Kara Para Aklama Yöntemleri Olarak Akıllı Kartlar ve İnternet”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, (2008).
- Yetim, Sedat. *Karaparanın Aklanması, Boyutları ve Mafyokrasi*, Detay Yayınları, Ankara, Mayıs 2000.
- Yılmaz, Gülay Akgül. *Kayıt Dışı Ekonomi ve Çözüm Yolları*, İstanbul, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayını, 2006.
- Yılmaz, Sacit. “Kara Paranın Aklanması ve Türkiye Boyutu”, Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, SBE, 2006.
- Yoncalık, Feyyaz. “Türk Hukukunda Kara Paranın Aklanması Suçları ve Önleyici Düzenlemeler”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, SBE, 2008.